

TÜRK ESKİÇAĞ BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ

HABERLER

Ocak 2012 / Sayı: 33

TÜRK ESKİÇAĞ BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ HABERLER

Ocak 2012 / Sayı: 33

Türk Eskiçağ Bilimleri Enstitüsü Haberler
Sayı: 33 (Ocak 2012)

ISSN 1308-2078

Editörler
Meltem Doğan-Alparslan
Aşkın Özdzibay

Sayfa Düzenlemesi
Zero Prodüksiyon Ltd.

Yazılar kaynak gösterilmek şartıyla kullanılabilir.

Ocak ve Mayıs aylarında yayımlanır.

Enstitü Üyelerine ücretsiz verilir.

TÜRK ESKİÇAĞ BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ

Uluslararası Akademiler Birliği Muhabir Üyesi
Corresponding Member of the International Union of Academies

Baskı
Bilnet Matbaacılık
Biltur Basım Yayın ve Hizmet A.Ş.
Dudullu Org. San. Bölgesi 1.Cadde No:16 Ümraniye-İSTANBUL
Tel: 444 44 03 Faks: 0216 365 99 07-08 www.bilnet.net.tr
Sertifika No: 15690

Türk Eskiçağ Bilimleri Enstitüsü
İstiklâl Cad. Merkez Han, No: 181 Kat: 2
34435 Beyoğlu-İSTANBUL
Tel: 0090-212-292 09 63 – 514 03 97

E-mail:
haberler@turkinst.org
mdoganalparslan@gmail.com
aozdizbay@hotmail.com

www.turkinst.org

İÇİNDEKİLER

Editörden	1
Başyazı	
Tunç Sipahi, Yeniden Başlayan Eskiyapar Kazısı ve Buluntuları Üzerine Genel Bir Değerlendirme	1
Kitap Tanıtımları	
O. Tekin, <i>Konuşan Paralar. Tarih Boyunca Anadolu Kentleri ve Silkeleri</i> , Şişe Cam / Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, İstanbul, 2011	8
Hellmann, M.-Ch., <i>L'Architecture Grecque 3: Habitat, urbanisme et fortifications</i> . Picard, Paris, 2010 (Kortanoğlu, E.)	9
(Der.) Silier, O., <i>Onlar Nasıl Başarıyor? Avrupa'da Kültürel Miras ve STK'lar</i> , İstanbul, 2011 (Yaraş, A.)	9
<i>Seleucia ad Calycadnum</i> Dergisi (Yeğin, Y.)	11
Arkeoloji Dünyasından	
Perge'nin 2011 Amerika Turu (Delemen, İ.)	12
XVII. Uluslararası Antik Bronzlar Kongresi, 21-25 Mayıs 2011, İzmir (Lafli, E.)	14
Uluslararası Bergama Sempozyumu / International Bergama Symposium (Yaraş, A.)	15
Samsun Sempozyumu (Yiğitpaşa, D.)	16
Kazı - Araştırma	
Anadolu Medeniyetleri Müzesi Ankara Roma Tiyatrosu Kurtarma Kazısı – 2011 (Arslan, M.)	18
Aşıklı Höyük'te Günlük Faaliyetler ve Bulgular – 2011 (Uzdurum, M. – M. Özbaşaran)	19
Çayyolu Höyüğü Kurtarma Kazısı – 2011 (Arslan, M.)	21
Doğu ve Kuzeydoğu Likya – Güneybatı Pisidya Epigrafik-Tarihi Coğrafi Yüzey Araştırmaları Projesi – 2011 (İplikçioğlu, B.)	22
Düver Yerleşim Tarihi Araştırmaları – 2011 (Kahya, T.)	23
Erzurum-Kars Bölgesi Obsidiyen Kaynaklarının Araştırılması – 2011 (Akın, A.)	26
Juliopolis Nekropolü Kurtarma Kazısı 2009-2011 (Arslan, M.)	27
Kelenderis Kazıları – 2011 (Zoroğlu, K. L.)	29
Maydos Kilisetepe Höyüğü Kazıları – 2011 (Sazcı, G. – D. Çalış Sazcı)	31
Nif (Olympos) Dağı Kazısı – 2011 (Tulunay, E. T.)	32
Niğde-Kınık Höyük Kazıları – 2011 (Çalkaya, N.)	36
Nikaia Egemenlik Alanı Epigrafik-Tarihi Coğrafi Yüzey Araştırması Çalışmaları (Bithynia) – 2011 (Öztürk, H.S. – F. Dönmez Öztürk – B. Öztürk – C. Pilevneli – S. Kılıç)	36
Parion Kazı ve Restorasyon Çalışmaları – 2011 (Başaran, C.)	37
Parnassos Antik Kenti Kilise Kurtarma Kazısı – 2010-2011 (Arslan, M.)	40
Pisidia Antiokheia Kazısı Buluntu Deposu Çalışmaları – 2011 (Fırat, M.)	41
Soli Pompeiopolis Kazıları – 2011 (Yağcı, R. – F.H. Kaya)	42
Tekirdağ Ganos Dağı Arkeolojik Yüzey Araştırması – 2011 (Koçel Erdem, Z.)	43
Enstitüden	
Yeni Yayınlarımız	46

Editörden

2012 yılının bu ilk sayısı ile yeniden okuyucularımızla buluşmanın sevincini yaşıyoruz. Eskiçağ Bilimleri alanında aranan bir dergi haline gelen *Haberler*, Anadolu’da yeniden başlayan kazı çalışmalarını konu aldığı bu sayısında, ülkemizin değişik yerlerinde yapılan organizasyonlar ve bunların olumlu sonuçları ile pek çok ekip tarafından gerçekleştirilen arazi çalışmalarına imkânları ölçüsünde yer vererek, bilgi akışını sağlamak konusundaki görevini yerine getirmeye çalışmaktadır.

Enstitümüz bilgi aktarımı konusundaki görevini başka yayınlarla da gerçekleştirmektedir. Süreli Yayınımız *Colloquium Anatolicum* 2011 yılı sonunda, 10. yılını doldurmuş ve X. sayısı, zengin bir içerik ile yayımlanmıştır. Ayrıca Türkiye Müzelerinin kültür envanterini çıkarmayı ve uluslararası bir yayın ile tanıtmayı amaçlayan *SNG* projesi 6 ciltlik bir seriye ulaşmıştır.

Görsel basında ve elektronik ortamda artık iyiden iyiye kendini göstermeye başlayan yanlış bilgilendirme ya da bilgi kirliliğinin dozunun gittikçe arttığı ve doğru bilginin, yanlış bilgi ile karıştırılmaya başlandığı bir dönemde, bize ve bizim gibi doğru bilgiyi okuyucu ile buluşturmaya çalışan dergilere çok iş düşmektedir. Maddi kaynakların sınırlı olduğu bir alanda faaliyet gösteren bu yayın organlarının kendilerini duyurması, daha kaliteli ve kapsamlı yayınları meraklılarına sunabilmesi için her zaman desteğe ihtiyacı olduğu gerçeği unutulmamalıdır.

Benzer bir şekilde yurdumuzun eşsiz tarihî-kültürel değerlerini evrensel bilgi ve kültür bütünü içinde ayrıcalıklı bir konuma yükseltmek amacıyla, Eskiçağ Bilimlerinde uzman bilim insanlarınca geniş katılımlı projeler yürütülmektedir. Söz konusu projelerin istenen verimlilikte yürütülebilmesi için yeterli maddi desteğe ihtiyaç olduğu bir gerçektir. Bu konuda son zamanlarda çeşitli sponsorluklar ile bir derece iyileşme sağlanmıştır. Ancak, Kültür ve Turizm Bakanlığı ile mensubu bulunduğumuz üniversitelerin yaptığı katkıların asıl bütçeyi oluşturmasının, bilim insanlarının kendilerini daha güvenli ve özgür hissetmesinde belirleyici olduğu açıktır. Bakanlığımız ve üniversitelerimizin, enerjimizi ve üretkenliğimizi, asıl uğraşımız olan bilimsel bilgi üretmeye yönlendirmemiz için, çeşitli bürokratik prosedürler içinde kaybolmamıza izin vermeden, ülkemizin bilimsel çitasını her araştırmayla daha da yukarıya çeken çalışmalarımıza mali açıdan gerekli-yeterli katkıyı sağlayacağı umuduna sahip olduğumuzu belirtmek isteriz.

2012 yılının bilimsel araştırmaları yöneten/mensubu olan okurlarımız için bizlerle paylaşacağı heyecan verici bulgularla dolu; Eskiçağ Bilimleri çerçevesinde yapılan araştırmaları merakla takip eden okuyucularımız için de yeni yayın ve bilgilerle donanmış bir yıl olmasını dileriz.

Meltem Doğan-Alparslan – Aşkın Özdzıbay

Yeniden Başlayan Eskiypar Kazısı ve Buluntuları Üzerine Genel Bir Değerlendirme

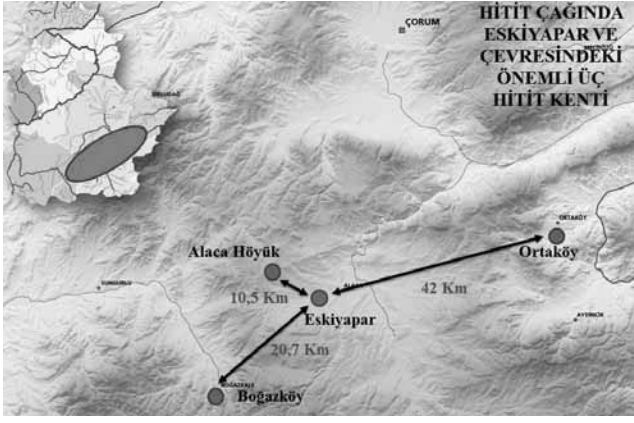
Tunç Sipahi

Son yıllarda Hitit dünyasına ait yeni keşifler yapılmakta, yeni Hitit merkezleri günışığına çıkarılmaktadır. Hitit arkeolojisi bu yeni katkılarıyla zenginleşmekte ve her yeni keşifle bilinmeyenlerden bir tane daha eksilmektedir. Hitit’in iç çekirdek bölgesi olarak tanımladığımız Boğazköy ve Alaca Höyük çevresinde bir üçüncü merkez olan Eskiypar’da gerçekleştirilen kısmi arkeolojik kazılar değerli sonuçlar sağlamıştır. Özellikle bu bölgedeki Eski Tunç Çağı (ETÇ)’nın kültürel zenginliğine Alaca Höyük kral mezarları buluntularından sonra önemli bir katkıda bulunmuştur: Eskiypar’da bulunan ETÇ’na ait iki grup hazine döneminin kültürel zenginliğini yansıtmıştır. Hitit Çağı’nda ise ortaya çıkarılan zengin kült eşyası ile özgün Eski Hitit ve Orta Hitit Dönemlerine ait buluntular MÖ 3. binden süregelen kültürel devamlılığın önemli göstergesi olmuştur. Eskiypar’ın söz konusu bölgedeki coğrafi ve arkeolojik konumu, geçmiş dönemlerdeki buluntularının önemi, bölgedeki stratigrafik ve kronolojik arayışlar 2010 yılı kazılarına başlama nedenlerinin önde gelenleridir. Gerekli girişimlerden sonra Eskiypar kazılarına Bakanlar Kurulu’nun 30.06.2010 gün ve 2010/683 sayılı sayılı kararı ile 2010 yılı Ağustos ayında yeniden başlanmıştır.

Eskiypar Höyük, Sungurlu Alaca yolu üzerinde Alaca-Hüseyinabad Ovası’nda, Alaca’nın 5 km batısında, kara yolunun güneyindedir. Çevresindeki üç önemli merkeze hâkim bir yerde geçiş noktasındadır: Boğazköy’e 20.7 km, Alaca Höyük’e 10.5 km ve Ortaköy’e 42 km uzaklıktadır (Res. 2). Ortasında bir derenin aktığı bereketli ova, günümüzdeki yerleşimler için yine uygun koşullara sahiptir. Buradaki yol doğuya Alaca İlçesi’nden Tokat’a doğru devam eder; çevresinde tümülüsler yer almaktadır. Devam eden bu yol vasıtasıyla Ortaköy Tokat İl sınırları içindeki

Res. 1 Eskiypar Höyük’ün üzerindeki evler taşınmadan önceki görüntüsü

Res. 2 Çorum İl sınırları içinde Eskişehir ve bölgedeki önemli Hitit merkezlerinin Eskişehir'den uzaklığı

Maşat Höyük'e ulaşılır. Eskişehir Höyük görüntüsü ile bölgedeki büyük ölçekli höyüklerin genel özelliklerini taşımaktadır. Höyüğün en yüksek noktasının kot değeri 960 m olup yoldan yüksekliği ise 12 m'dir. Doğu-batı yönünde 280 m kuzey-güney yönünde ise 320 m ölçülerini günümüzde korumaktadır (Res. 3). Höyük, tarlalarla çevrelenmiş olup bu tarlalarda tarımsal faaliyetler sürdürülmektedir. Geçmişte olduğu gibi günümüzde de bölgedeki tarımsal faaliyetler önemlidir. Eskişehir çevresinin düzlük arazide yer alması nedeniyle ulaşım kolaylığı ve toprağın bereketi, köylerin yaşam seviyesini yüksek tutmuştur.

Höyük konumu itibarıyla uzunca bir süreden beri bilinmektedir. 19. yy'ın ilk yarısında Eskişehir'den bahsedenlerden biri W.J. Hamilton'dur. O yıllarda Alaca üzerinden Eskişehir yönüne hareket eden Hamilton, höyüğü görmüş ve önemine değinmiştir. H.H. von der Osten, Eskişehir'den bahseder ve onu "Altıyapan" olarak tanımlar. J.G.C. Anderson, 1903 yılındaki çalışmasında Eskişehir'i konu almıştır: Eskişehir'in batısındaki Kıcılı Köyü'nü geçip Alaca'ya doğru yola devam ederken Eskişehir'a uğradığını 1903'de yazmıştır. Köyden önce iki mil taşının daha önce alındığını anlatır; Eskişehir'i antik Karissa olarak lokalize etmek ister. J. Garstang 1926'daki yayınında bu çevreden bahsetmiştir. Höyük üzerindeki ilk fiziki uygulama 1945 yılında Alaca Höyük kazısı ekip üyesi E. Akurgal tarafından yapılmıştır. Akurgal, Eskişehir'da bir sondaj gerçekleştirmiş, bu vesile ile Eskişehir'in, Pazarlı ve Alaca Höyük'te temsil edilen medeniyetlere sahip olduğunu vurgulamıştır. Aynı yıl Ankara Müzesi Müdürü R. Temizer başkanlığındaki Kalınkaya kazı heyeti Eskişehir'da incelemelerde bulunmuştur. İncelemeler sırasında MÖ 3. binyıla ait bir kale duvarı kalıntısı ile Roma ve Bizans Dönemlerine ait yazılı taş eserler görülmüştür. 1968 yılında ise Eskişehir'den boğa kabartmalı bir vazo Eskişehir sakinleri tarafından Ankara Anadolu Medeniyetleri Müzesi'ne teslim edilmiştir (Res. 7).

Ayrıca bu yıllarda Eskişehir'den çok sayıda tam kaplar ve diğer eserler ortaya çıkmaya başlamış, höyük odak noktası olmuştur. Höyüğün üstünün köy evleri ile kaplı olması köylülerin her zaman arkeolojik eserlerle karşılaşmasına neden olabiliyordu. Höyük üzerinde inşaat uygulaması sırasında açılan temeller, yol, bahçe gibi düzenlemeler hem üst tabakaları tahrip ediyor hem de eserlerin ortaya çıkmasına neden oluyordu (Res. 1). Bunun üzerine Ankara Anadolu Medeniyetleri Müzesi tarafından isabetli bir kararla 1968 yılında Eskişehir'da ilk arkeolojik kazılar başlatılmıştır. Kazılar devam ederken, öncelikle höyüğün doğu ve kuzeydoğusundaki evler kısmen kamulaştırılmış, Eskişehir kazı ve araştırma evi inşa edilmeye başlamıştır. Müze tarafından yürütülen kazılar 1982 yılına kadar devam etmiş, aynı yıl kazılara ara verilmiştir. M. Mellink, 1968'de R. Temizer'in Eskişehir'da kazılara başlayacağını bildirmektedir: Mellink 1969 yılından itibaren Eskişehir kazılarını AJA dergisinde "Archaeology in Asia Minor" başlığı içinde vermiştir, kazıların ikinci yılında 1969'da 100x75 m'lik bir alandaki Roma, Galat ve Frig kalıntılarının temizlenerek, 1970'deki derin kazılar için ortam oluşturulduğunu yazmıştır. 1983-1984 yıllarında daha önce Alaca Höyük'te olduğu gibi höyükteki köy evleri kaldırılarak höyük yüzeyi boşaltılmış, evler bugünkü yerlerine taşınmıştır.

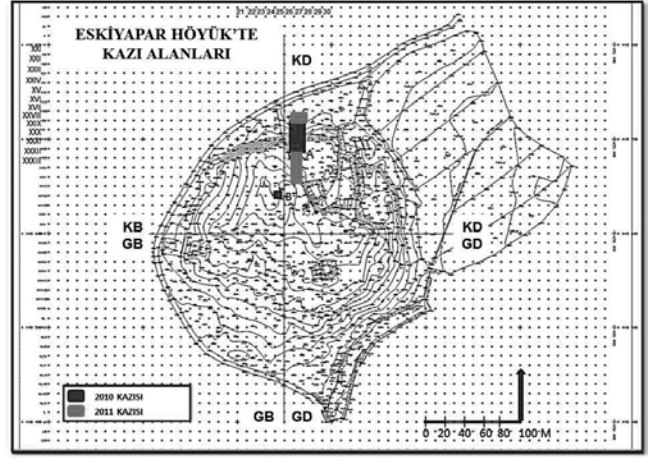
Ankara Anadolu Medeniyetleri Müzesi tarafından gerçekleştirilen ve 15 yıl süren ilk dönem kazılarında önemli eserler bulunmuştur. Bunların içinde altın ve gümüş eserlerin yer aldığı A ve B olarak nitelenen iki ayrı Eski Tunç hazinesi ayrı bir yere sahiptir. T. Özgüç ve R. Temizer tarafından hazineler ETÇ'nin en son safhasına tarihlenmektedir. Bu hazine Eskişehir'in Hatti Çağı'ndaki önemini ve Ege'den Mezopotamya'ya uzanan kültürel ilişkilerini ortaya koymaktadır. Kazılar sırasında Eski Hitit tabakaları da ortaya çıkarılmıştır. Eski Hitit yapı katına ait kabartmalı vazo parçaları, dönemin diğer eserleri ile birlikte bulunmuşlardır. Kazılar sırasında höyüğün stratigrafisi büyük ölçüde belirlenmiş Bizans, Roma,

Res. 3 Günümüzdeki Eskişehir Köyü ve Höyük'ün uydu görüntüsü (Google Earth'den bilimsel kullanım amaçlı alınmıştır)

Hellenistik yapılarının altında güçlü bir Demir Çağı tabakasının tüm höyüğü kapladığı tespit edilmiş, onun altında Hitit kültür katının İmparatorluk, Orta ve Eski Dönemlerinin alt safhaları ile temsil edildiği belirlenmiştir. Daha altta ise ETÇ kültür katının çok tabaka ile yer aldığı kazı sonuçlarından anlaşılmaktadır. ETÇ'nin orta ve geç safhalarında çalışılmıştır. Ancak 1962'de W. Orthmann, yaptığı genel bir değerlendirme içinde höyükte bulunan bir meyvelik ayağına dayanarak, Eskiyaşar'da Kalkolitik kültür katının da olabileceğini vurgulamıştır. Devam eden kazılarımızda ana toprağa kadar inilerek bu konuya açıklık getirilmesi planlanmaktadır. 1999 yılında T. Özgüç, Eskiyaşar'da yapılan çalışma ve buluntular ışığında Hitit Dönemi için iyi korunmuş beş mimari tabakanın varlığını bildirmiştir: Bunlardan V. tabaka iki alt safhası ile Hitit İmparatorluğu'na; VI. tabaka üç alt mimari tabakası ile Eski Hitit Dönemi'ne aittir.

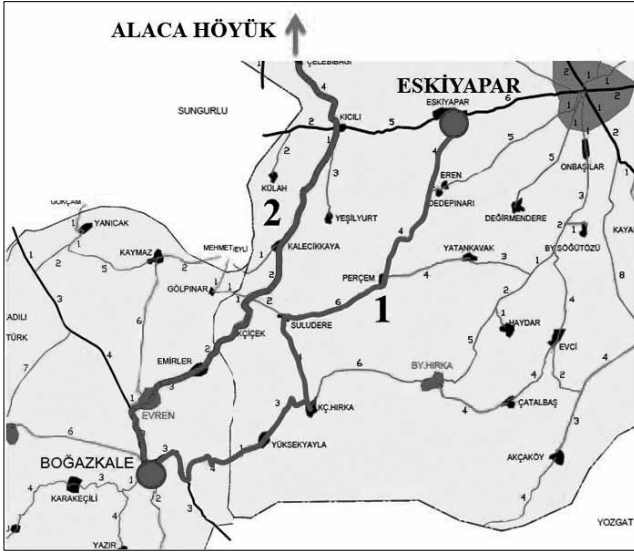
Ankara Anadolu Medeniyetleri Müzesi'nin kazıları, höyük üzerindeki günümüz yaşam alanlarının varlığı nedeniyle kısıtlı boş alanlarda yürütülmüş, kamulaştırılan evlerin boşluklarında ancak genişlemeler yapılabilmektedir (Res. 1). Höyük eteklerinin bazı noktalarında da küçük sondajlar açılmıştır. Eskiyaşar çok sayıda yayında adı geçen bir merkez; eserleri muhtelif çalışmalarda kısmen yayınlanmış, bazen farklı bir merkezi içeren bir kitap içinde Eskiyaşar eseri yer alabilmektedir. Bu nedenle tek tek yayın adı vermek fazla yoğunluk yaratır. T. Özgüç'ün 1988'de vurguladığı gibi Eski Hitit, Orta Hitit ve Hitit İmparatorluk evrelerinde büyük bir şehir olarak varlığını sürdüren Eskiyaşar'ın tamamı üzerindeki köy evleri nedeniyle kazılamamıştır. Çorum Müzesi de 1989-1991 ve 1992 yıllarında Eskiyaşar'da bir arkeolojik kazı gerçekleştirmiştir. Kazılarda, Boğazköy ve Alacahöyük'teki Hitit İmparatorluk Çağı'nın Eskiyaşar'daki paralellliğini tespit etmek, burada tablet olup olmadığını öğrenmek ve Alacahöyük'ün zengin ETÇ'nin durumunu öğrenmek amaçlanmıştır. Çorum Müzesi'nin kazıları için höyüğün kuzey yamacı seçilmiş ve 10x10 m'lik bir yerde kazıya başlanmıştır. A açması olarak nitelenen bu alanın tercih edilme sebeplerinin höyüğün burada dik bir yamaç oluşturması ve erozyon nedeniyle mimari ve küçük eserlerin ortaya çıkması gösterilmiştir. Kazılar sırasında Frig kültür katı ve Hitit kültür katı tabakalarında çalışılmıştır. Çorum Müzesi'nin kazılarında kolcuklu bronz Hitit baltası ortaya çıkarılmıştır. Ayrıca iğne ve kanatlı ok ucu gibi eserlerin yanı sıra fritten yapılmış Mısır kökenli bir Horus gözü tasviri bulunmuştur (benzeri Alishar'da mevcuttur). Bu eser, Eskiyaşar'ın Yakınoğu içi kültürel ilişkilerindeki bir başka önemini vurgulamaktadır. Çorum Müzesi'nin gerçekleştirdiği son kazı Eskiyaşar'ın önemini korumasına destek olmuştur.

Res. 4 Eskiyaşar Höyük'ün topografik planı ve üzerinde 2010-2011 kazı alanları

Eskiyaşar'ın Alaca Höyük'ten sonra Hitit başkentine yakın bir ikinci büyük merkez olması ve burada sürdürülen kazılarda önemli eserlerin bulunması her zaman dikkat çekmiştir. Ayrıca güçlü bir ETÇ kültür katının üzerinde, çok tabakalı bir Hitit kültür katının varlığı, bölgenin kronolojisi ve stratigrafisi için değerlidir. Bu nedenlerle Çorum ve Çankırı İl sınırları içinde yürüttüğümüz yüzey araştırmalarının yönünü 2008 yılından itibaren Eskiyaşar çevresinde yoğunlaştırdık. Eskiyaşar çevresinde 2007-2008 yıllarında sürdürdüğümüz yüzey araştırmalarında, bölgenin coğrafi konumuna bağlı olarak MÖ 3, 2 ve 1. bine tarihlenen yerleşmelerin arttığı belirlenmiştir. Her üç dönemde de Eskiyaşar, merkezi bir konumda bulunma özelliğini taşımaktadır. Eskiyaşar'ın yer aldığı ovanın hemen güneyinde yer alan yükseltilerin ardındaki Yatankavak Köyü çevresindeki vadilerde, MÖ 3. ve 2. binyıl yerleşimleri bir hat üzerinde yer almakta ve bu küçük vadiler Hüseyinabad Ovası'na bağlanmaktadır. Güneydeki söz konusu yükseltilerin devamında yaklaşık güneydoğuda Eskiyaşar'ın 255 derece güneybatısında 8,3 km uzaklıktaki Külah Köyü ve çevresinde güçlü bir Frig yerleşimi tespit edilmiştir. Eskiyaşar'ın kuzeyindeki yükseltilerin güneybatı kesimindeki Evcı Köyü çevresinde ise küçük boyutlu Geç Roma ve Bizans yerleşimleri yer almaktadır. Eskiyaşar Höyük'ün 9.4 km (293 derece) kuzeybatısında, Alaca Höyük yolu üzerindeki Tahirabad Köyü'nün altındaki höyükte Hitit tabakaları mevcuttur. Burası Eskiyaşar'dan sonra bölgedeki diğer bir Hitit merkezidir.

Eskiyaşar'dan Alaca İlçesi yönüne karayolu ile gidilirken Eskiyaşar'a yaklaşık 2 km uzaklıkta, yolun sol tarafında MÖ 1. bin ve Ortaçağ'a tarihlenebilecek küçük boyutlu yerleşimler devam etmektedir; 2009, 2010 ve 2011 yılı yüzey araştırmalarımızda bu hat takip edilmiş yeni merkezlerin tespiti yapılmıştır. Uzun bir geçmişi olan doğu-batı yönündeki

Res. 5 Eskişehir ve Boğazköy arasında kullanılan eski ana yolun güzergâh önerisi

doğal yolun merkezi konumundaki Eskişehir'in her dönemde ekonomik ilişkiler açısından da önem taşıdığı anlaşılmaktadır. Bu etkenler Eskişehir'de yeni dönem kazılarının başlamasını sağlamıştır. Ayrıca höyükteki evlerin taşınması bir kazı evi yapılması ile sağlanan uygun koşulların yeni çalışmalara sağlayacağı destek göz ardı edilmemiştir. Eskişehir yeni dönem kazılarının başlamasından önce; höyüğün çöp çukurları ile kaplı olduğu, yüzeyi kaplayan molozlar yüzünden kazının zor olduğu gibi yorumlarla karşılaşmıştır. Gerçekten de halen höyüğün yüzeyi köy evlerinin molozları ile kaplıdır. Hellenistik ve Frig Dönemlerinde çöp çukurları alt tabakalara kadar inebilmektedir (bazı noktalarda). Ancak höyüğün kapladığı alanın 70 dönüm olduğu düşünülürse ulaşılacak hedeflerin çok olduğu ve sağlam stratigrafi verebilecek kesimlerin az olmayacağı anlaşılabılır.

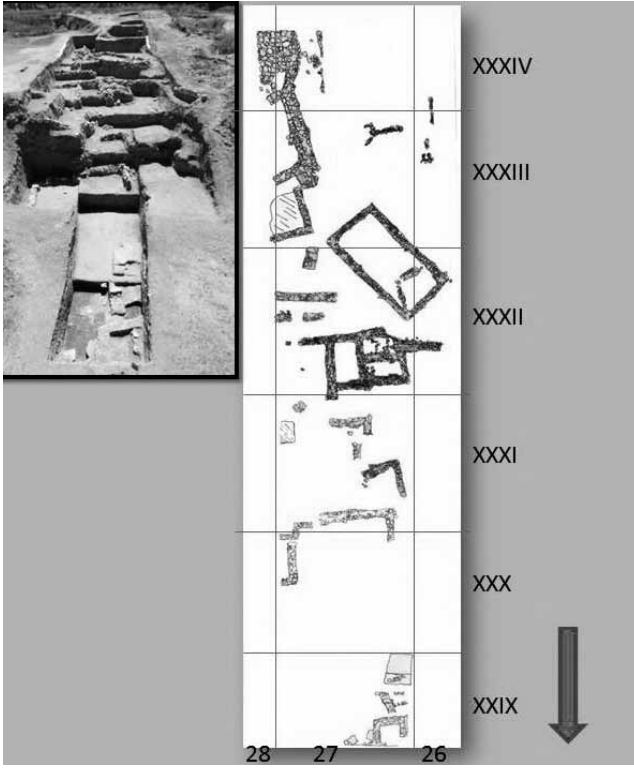
2010 kazısında öncelikle arazinin kapsamlı bir etüdü gerçekleştirilmiş, önceki kazılara ait çok sayıda plan ele alınarak genel bir değerlendirme yapılmıştır. Yılların emeğine sahip, parçalı planların tümünün bir araya getirilmesi ve tümünün bir bütün içinde değerlendirilmesinin sağlanabilmesi amacıyla günümüz teknolojisinin de yardımıyla Eskişehir'in ayrıntılı bir topografik planı çıkarılmıştır (Res. 4). Eski plan kare sisteminin de yardımıyla eskisinden bağımsız yeni bir plan kare sistemi oluşturularak höyükteki kazı yapılacak alanlar belirlenmiş, devam edecek kazılar için tek ve kalıcı bir plan kare sisteminin oluşturulması amaçlanmıştır. Bu çalışmalar 2012 yılında da devam edecektir.

Eskişehir'in ekibimizce başlatılan yeni dönem kazı projesinin, gelecekte yeni kuşak kazı ekipleri tarafından devam edebileceği düşüncesine dayanarak,

sonraki kazı ekiplerinin çalışmaları için uzun soluklu kalıcı bir alt yapı oluşturulması planlanmaktadır. Höyüğün üzerinde ve eski planlar üzerinde yapılan incelemelerimiz ve arazi değerlendirmelerimiz sonucunda Çorum Müzesi'nin 1992'deki kazı alanı, 2010 yılındaki başlangıç noktamızı oluşturmuştur. Bu kesimde Hitit tabakaları yoğunlaşmaktadır. En önemlisi ise bu kesimden kaldırılan köy evlerinden sonra uygun bir kazı alanı oluşmuştur. Ayrıca burada çöp çukurları çok derine inmemiştir.

Höyüğün kuzeybatısında Ankara Anadolu Medeniyetleri Müzesi kazıları sırasında tespit edilen TEÇ ve Eski Hitit tabakalarının bu kesime doğru yükselerek devam ettiği anlaşılmaktadır. Bu değerlendirmeler sonucunda yeni planımızın XXXI-XXII, 26,27 plan karelerinde yüzey temizliğine başlanmıştır. Öncelikle eski kazı açmasının ve çevresinin temizlenmesi, geçen zamanın etkisi ile oluşan döküntülerin kaldırılması amaçlanmıştır (Res. 4).

Temizlik ve düzenleme ağırlıklı olarak başladığımız 2010 yılı kazımızda, Demir Çağı'na ait bir yapı kalıntısı yerinde korunarak kuzey yönünde 10x10 m ölçülerinde iki açma, basamaklama yöntemiyle oluşturuldu (Res. 5). Çorum Müzesi tarafından ini len seviyenin altına doğru gidilerek kazıya devam edilmiş, ilerleyen günlerde oluşan iki ana açmanın içinde mimari seviyelere bağlı olarak, kuzey yönünde alt basamaklar oluşturulmuştur. Bu açmalar bir araya getirilerek daha önce müze kazılarında bu noktaya verilen "A Açması" ismi korunmuştur. A açması doğu-batı yönünde iki taraftan 2.5 m olmak üzere toplam 5 m genişletilmiştir. Çorum Müzesi'nin eski açması genişletilerek, mimari devamlılığın takip edilmesi amaçlanmıştır. Temizlik çalışmasını takiben devam eden kazılar sırasında Hitit, Frig ve Roma seramikleri moloz içine yayılmış olarak karışık bir durumda çıkmaya başlamıştır. Basamakların tamamında 2010 yılında toplam altı mimari seviyenin tespiti yapılmış olup tarla seviyesine yakın bir derinlikte son Hitit mimari tabakası ortaya çıkarılmıştır. Tespit edilen Hitit kültür katındaki mimari tabakaların Eski Hitit, Orta Hitit ağırlıklı olduğu anlaşılmaktadır. 2011 yılı sonuçları ile bu sıralama teyit edilmiştir (Res. 6, 9). En üstteki Orta Hitit tabakası yoğun tahribat görmüştür. Bunlardan daha üst seviyedeki Demir Çağı yapıları ve köy evleri tarafından tahrip edilmiştir. Ayrıca en üst seviyede bir Roma mezarı kalıntısı ve Hellenistik Dönem döşeme ve temel izleri mevcuttur. Kesitlerden çöp çukurlarının Hitit'in üst tabakalarına kadar kısmen indiği belirlenmiştir. Bu sıralama ve tespitler höyüğün kuzey kesimi için geçerlidir. Gelecek dönemlerde güney, doğu ve batı kesimlerde gerçekleştirilecek sondajlar neticesinde tüm höyük için kalıcı tek bir stratigrafi tesis edilecektir.

Res. 6 2011 yılı kazısındaki mimarinin son görünümü

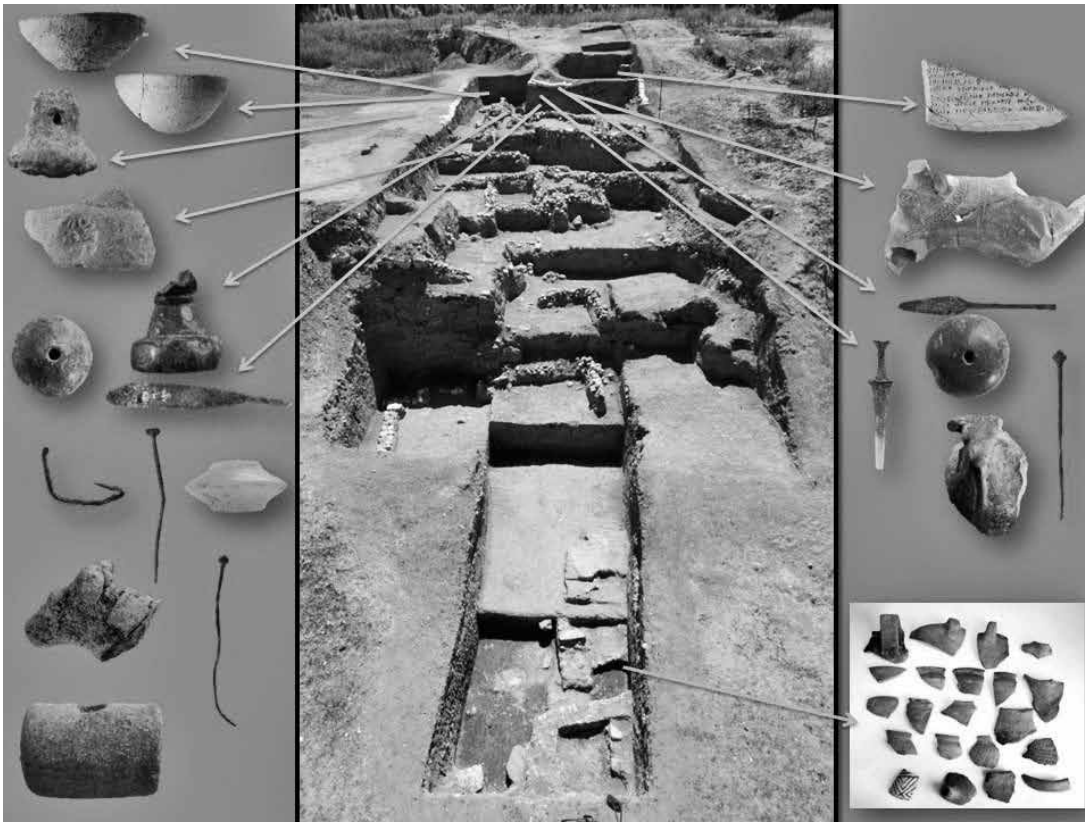
Res. 7 2010 yılı kazısında kuzeye doğru gerçekleştirilen basamaklı açmalardan görünüm

Müze kazısında bahsedilen Geç Frig ve Erken Hellenistik Dönemlere ait plan vermeyen duvar kalıntıları'nın molozları temizlendiğinde Hitit tabakalarının üst kesimlerinin kısmen bozulduğu ve Hitit arkeolojik eserlerinin harmanladığı görüldü. Bu seviyenin altında insitu Hitit seramikleri tespit edildi. Bunların çoğunluğu parçalanmış ve ezik durumda olmakla beraber, sağlam durumda olanları da bulundu. Bu seviye çevresinde diğer merkezlerin Eski Hitit tabakalarından tanıdığımız uzun boyunlu bir matara (Res. 10), yuvarlak ağızlı uzun boyunlu testi, çanaklar, geniş ağızlı vazolar, bir damga mühür ve bir alt seviyede kabartmalı bir vazo parçası bulundu. 3. ve 4. seviyenin seramikleri ve diğer eserleri karışık olarak gelmektedir. 3, 4 ve 5. seviyelere Eski Hitit'e aittir. Kabartmalı kap parçası,

tabakanın tahribi sırasında parçalanmış bir vazoya ait olmalıdır. İnandık, Bitik ve büyük Hüseyinde vazoları ile aynı gruba girmektedir. 2010 kazımızda kuzey kesimi 3. seviyede insitu bulunmasıyla önem taşımaktadır. Kabartmalı vazo parçasına boğa maskesi takmış bir Hititli figür tasvir edilmiştir. Bu seviyede bulunan bu figür, boğa ritonları, boğa başı biçiminde vazolara ait aplike parçalar boğa kültürünün önemine dikkat etmektedir. Bu seviyenin önemi bir üstteki Orta Hitit seviyesinde devam etmektedir.

2011 yılında bu noktadan batıya doğru gerçekleştirilecek genişlemelerde de, kabartmalı vazanın diğer parçaları aranmıştır. 3. seviyedeki Eski Hitit tabakasının altında kalan 2. seviye kuvvetli bir yangın görmüş durumda olup bu seviyenin bir taban parçası insitu çanak kırıkları ile korunmuştur. Taban üstünde MÖ 2. binyıl başına tarihlenen seramik parçaları insitu bulunmuştur. Bunun da altındaki 1. seviyede ETÇ tabakalarına ulaşıldığı ortaya çıkmaya başlayan çanak çömleklerden anlaşılmıştır. 1. seviyede Çorum Resuloğlu Hatti mezarlığının üst safhasında, Boyalı Hüyük'te ayrıca yüzey araştırmalarımızda bulunan ETÇ III'ün sonuna tarihlenen geçiş seramiği görülmektedir (Res. 9). Ayrıca Eski Hitit'in tüm seviyelerinden Hitit ağırşakları, yumuşakça kabukları, bir bilek taşı ve kemik saplar bulunmuştur. 2010 yılında A açmasındaki çalışmalarımız tamamlanırken, höyüğün en yüksek noktasının çevresinde kaldırılan köy evlerinin altındaki durumu belirleme için 5x5 m'lik bir sondaj çukuru açıldı (B sondajı). Burada yaklaşık 1 m inildiğinde karışık durumda Galat, Frig ve yoğun Hitit seramikleri çıkmaya başladı. 50. cm'den itibaren başlayan tahrip olmuş bir duvar kalıntısının temel seviyesinde, insitu bir Hitit vazosu tespit edildi. Taşınan köy evlerinin altında ve höyüğün en yüksek kesimi çevresindeki bu açma, Hitit kültür tabakasının kuzeyden bu kesime doğru yükseldiğini göstermektedir.

Kazı ile birlikte devam eden yüzey araştırmalarımız Eskiypar, Alaca Höyük ve Boğazköy üçgeninde gerçekleştirilmiştir. Özellikle Eskiypar'dan Boğazköy'e giden yollar aranmış bu yönde iki yol önem kazanmıştır. Bunlardan Eskiypar, Perçem, Suludere, Yüksekayla ve Boğazköy yolu en uygun rotayı oluşturmaktadır (Res. 5). Günümüzde de kullanılan bu yol Hitit dünyasına ve düşüncesine uygun bir şekilde vadilerden kayalık alanlardan geçmektedir. Bu yol üzerinde, yolu izleyen, ETÇ ve Hitit Çağı'na tarihlenen yerleşimlerin tespiti yapılmıştır. Hitit Çağı'nda önem taşıyan kült gezileri merkezler arasında ki en kısa yolları değil, kutsal sayılan yöreleri, su kaynaklarını ve kutsal yükseltileri izlemiş ve yol biraz uzatılmış olmalıdır. Devam eden kazılarda en kuzey genişlemede ETÇ kültür katına ulaşılmış ve ETÇ mimari içinde dönemin insitu çanak çömleğine

Res. 8
2011 kazısında
arkeolojik
eserlerin
seviyelere göre
dağılımı

ulaşılmıştır. Daha aşağıdan beklediğimiz Kalkolitik tabakaya zemin suyunun yükselmiş olması nedeniyle 2011’de ulaşılamamıştır. Çok kesitli olarak devam ettiğimiz basamaklı açmalarımızın 2. seviyesinde Orta Hitit çanak çömlekleri yoğunlaşmıştır. Bu seviyede aynı safhaya ait taş döşemeli bir yapının duvarları belirlenmiştir.

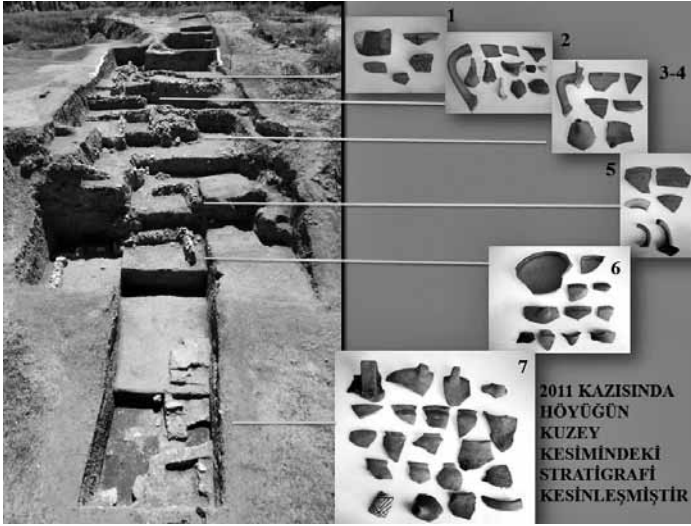
Bu yapının molozu içinde bulunan bir Hitit tablet parçası 2011 yılı kazımızın ve daha önceki Eskiya par kazılarının verdiği ilk filolojik belge olmuştur. Çivi yazılı tablet söz konusu yapıya ait olmalıdır. Yazım karakteri de Orta Hitit Dönemi'ne aittir. Tablette geçen *Arinna* ve *Tahurpa* kent isimleri bu kentlerden çok uzak olmadığımızı vurgulamaktadır. Eskiya par'ın lokalizasyonu için bilim insanları tarafından *Arinna*, *Ziplanda*, *Tawiniya* ve *Tahurpa* isimleri önerilmiştir. Ancak Eskiya par'ın Hatti ve Hitit Dönemi'ndeki ismi; devam eden kazılarda bulunacak yeni yazılı belgeler ve bunlarla bağlantılı arkeolojik buluntular ışığında sağlıklı ve kesin bir şekilde tespit edilebilecektir. Ayrıca bir pişmiş toprak kap parçasının ağız kenarında hiyeroglif işaretlerin yer aldığı damga mühür baskısı mevcuttur. İlk incelemelerde bir şahıs ismi baskıda belirlenmiştir.

2011’de ortaya çıkmaya başlayan Orta Hitit binasına ait olan bir başka ilgi çeken buluntu; kabzası ve gövdesi ile tek parça yapıya sahip bir bronz Hitit hançeridir. Sağlam ancak kısmen korozyonludur. Hançer üzerinde çalışmalar devam etmektedir. Bir alt seviyede

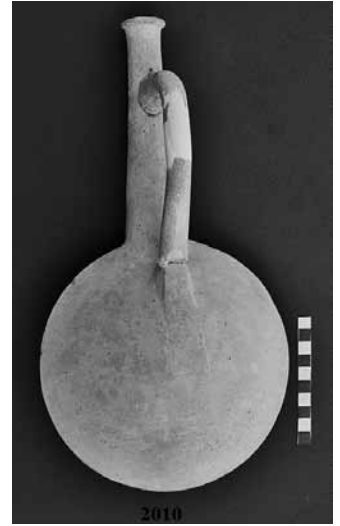
(seviye 3) insitu bulunan bir Eski Hitit ritonu, dizleri üzerine çökmüş yarım gövde boğa biçimindedir. Dönemin *BIBRU*'ları için güzel bir örneği oluşturmaktadır. Eski Hitit ve Orta Hitit Dönemleri çanak çömleği, boğa başı biçiminde seramik aplikeleri, boğa ritonu parçaları, damga mühür ve baskıları, kemik objeler 2011 yılının eserlerini teşkil etmektedir.

2011 yılında 2. seviyede ortaya çıkmaya başlayan taş döşemeli yapı büyük bir kompleksin parçası olabilir. T. Özgüç ve R. Temizer höyüğün doğu ve güneydoğu kesiminde mevcut olabilecek bir idari ve dini yapıdan bahsetmişlerdir; M. Popko'da bu yapıyı dikkate alır. 2010 ve 2011 yılı kazılarımız höyüğün doğu kesimine doğru genişleyerek devam etmiştir. 2012 yılında doğuya ve güneydoğuya doğru büyük bir kazı alanı açılmak suretiyle devam edecektir. Ayrıca 2010 yılında KD sektöründe (kuzey kesim) başlanan ve 2011'de toplam 7 seviyeye ulaşan basamaklamaya (Res. 8, 9) devam edilerek kalıcı bir stratigrafik sıralama oluşturulması öncelikle amaçlanmaktadır. Bu basamaklama belirli seviyelerde doğu batı yönlerinde genişletilerek, geniş kazı alanları oluşturulacaktır. 2. seviyedeki Orta Hitit yapısının ortaya çıkarılması bu uygulama içinde gerçekleşecektir.

1968’ yılında başlayan verilen bir aradan sonra 1992’de Çorum Müzesi tarafından tamamlanan ve 18 yıl sonra tekrar başlanan bir arkeolojik kazı sürecinin 2010 ve 2011 yılı sonuçları burada irdelenmiştir. Höyüğün büyüklüğü, kültürel zenginliği ve kazı geçmişi dikkate

Res. 9
2011 yılı kazısında
seviyelere göre
seramik sıralaması

Res. 10
2010 yılı kazısında
bulunan Eski Hitit
matarası

alındığında iki yılın sonuçları Eski Yaprak'a yeni katkılar sağlamıştır. En önemli sonuçlar, höyüğün kuzey kesiminde Hitit kültür katının, kuzey kesimlere doğru yükseldiği ve kazı gerçekleştirdiğimiz alanda düşük kottaki tarla yüzeyinde doğru kesintisiz bir tabakalaşma olduğu ve tarla yüzeyinin altında da yaygın bir ETÇ kültür katına (daha önce Ankara Anadolu Medeniyetleri Müzesi tarafından kazılan doğu etek-teki tabakanın devamı olarak) ulaşılabileceğinin belirlenmiş olmasıdır. Boğazköy ve Alaca Höyük'le iç çekirdek bölgede bir üçgen oluşturan bir bölgede yer alan Eski Yaprak'da sürdürülecek sistemli kazılar, çevredeki Eski Tunç ve Hitit Çağı kronolojilerine ve lokalizasyon arayışlarına destek verecektir. Bölgede MÖ 3. binden MÖ 2. binyıla geçiş kesintisizdir ve önemlidir. Ayrıca Hitit'in kültürel kökenleriyle, bu kültürün Orta Anadolu kökenli gelişim süreci, belirgin olarak izlenebilmektedir. Bu görüşler ve arayışlar doğrultusunda devam eden yeni dönem Eski Yaprak Kazıları'nda bulunacak filolojik ve arkeolojik veriler, MÖ 3. ve MÖ 2. bin Orta Anadolu kültürlerine ve geçiş süreçlerine katkı sağlayamaya devam edecektir.

Seçilmiş Kaynakça

- Anderson, J.G.C.
1903 *A Journey of Exploration in Pontus*, Studia Pontica I, Bruxelles.
- Bayburtluoğlu, İ.
1979 "Eski Yaprak, Frig Çağı", VIII. Türk Tarih Kongresi Bildirileri, Ankara: 293-305.
- Bilgi, Ö.
1982 *MÖ II. Binyılında Anadolu'da Bulunmuş Olan Matara Biçimli Kaplar*, İstanbul.
- Burney, A.
2004 *Historical Dictionary of the Hittites*, Oxford.
- Ediz, İ.
1994 "Çorum Müzesi Müdürlüğü 1992 Yılı Eski Yaprak Kazısı", IV. Kurtarma Kazıları Toplantısı, (Marmaris 26-29 Nisan 1993), Ankara: 109-113.

- Mellink, M.
1968 "Archaeology in Asia Minor", *AJA* 72: 125-147.
- Orthmann, W.
1962 "Beobachtungen an dem Hüyük in Eski Yaprak", *Istanbul Mitteilungen* 12: 1-10.
- Özgüç, T.
1982 *Maşat Höyük II, Boğazköy'ün Kuzeydoğusunda Bir Hitit Merkezi*, Ankara.
- 1988 *İnandıktepe, Eski Hitit Çağında Önemli Bir Kült Merkezi*, Ankara.
- 1999 "Vases Used For Ritual Purposes From Eski Yaprak", *BMEEJ* XI: 1-22.
- Özgüç, T. – R. Temizer
1993 "Eski Yaprak Treasure", (ed. M. J. Mellink et al.), *Nimet Özgüç'e Armağan, Aspects of Art and Iconography: Anatolia And Neighbors, Studies in Honor Of Nimet Özgüç*, Ankara: 613-628.
- Popko, M.
1995 *Religions of Asia Minor*, Warsaw.
- 2000 "Zippalanda and Ankuwa Once More", *JAOS* 120/3: 445-448.
- Sipahi, T.
2010a "Eski Yaprak Kazıları", *I. Çorum Kazı ve Araştırmalar Sempozyumu*, (Çorum 02 Ekim 2010), Çorum: 79-92.
- 2010b "Erken Hitit Çağında Hüseyindede ve Çevresi", *XV. Türk Tarih Kongresi Bildirileri, Kongreye Sunulan Bildiriler, Eski Anadolu Uygarlıkları*, I. Cilt, Ankara: 87-96.
- 2010c "Çorum'un Batısında Hitit'lere Ait Yeni yerleşimler", *I. Uluslararası Hititoloji Kongresi Bildirileri*, (Çorum 25-31 Ağustos 2008) II. Cilt, Ankara: 725-736.
- Sipahi, T. – T. Yıldırım
2010 "2008 yılı Çankırı Çorum İlleri Yüzey Araştırması", *27. Araştırma Sonuçları Toplantısı*, (Denizli 25-29 Mayıs), 3. Cilt, Ankara: 447-460.
- Temizer, R.
1949 "Kalınkaya Tümülüsü Kazısı", *Belleten* XIII: 795-806.

Kitap Tanıtımları

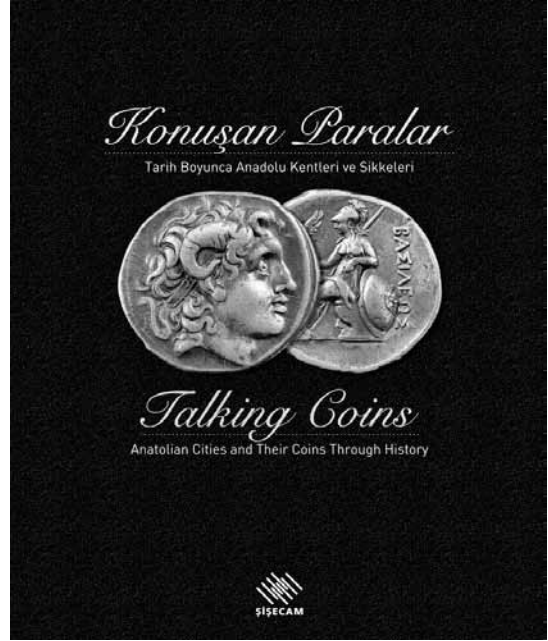
O. Tekin, *Konuşan Paralar. Tarih Boyunca Anadolu Kentleri ve Sikkeleri*, Şişe Cam/Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, İstanbul, 2011. 263 sayfa + 107 sikke görseli.

Paralar Dile Geline

Paşabahçe Mağazaları tarafından projelendirilen ve Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları tarafından yayımlanan *Konuşan Paralar. Tarih Boyunca Anadolu Kentleri ve Sikkeleri* başlıklı kitap Oğuz Tekin tarafından hazırlandı. Anadolu ve Türkiye Trakyası'nın sosyal ve kültürel panoramasını ana hatlarıyla sunmak amacıyla kaleme alınan kitap, tarihi sikkelerden okumanın güzel bir örneğini sunuyor. Ana eksenini kentlerin ve sikkelerin oluşturduğu kitapta, sikkelerin icadından Türkiye Cumhuriyeti'nin kuruluş yıllarına kadar Anadolu ve Türkiye Trakyası kentlerinde basılmış sikkelerden bir seçki sunulmaktadır. Bu yazıda, kitabın içeriği hakkında bir fikir verebilir düşüncesiyle, kitapta yer alan antik kentlerden biri olan Knidos ve onun dünyaca ünlü tanrıçası Knidos Aphroditesi'nin öyküsüne yer verilmiştir.

Güzellik Tanrıçası Aphrodite

Knidos (Datça), tüm tarihi boyunca zengin ve gönençli bir kent oldu. Heykeltraş Praksiteles'in MÖ 4. yüzyılda yaptığı ve kentin adıyla birlikte anılan dünyaca ünlü çıplak Aphrodite heykeli, kentin tanınmasında büyük rol oynadı. Ne yazık ki günümüze ulaşanlar heykelin Roma İmparatorluk Dönemi'nde yapılmış kopyalarıdır; orijinalinin akıbeti ise bilinmiyor. Antik Çağ yazarlarından Plinius, *Doğa Tarihi* adlı eserinde Praksiteles'in heykelinin olağanüstü güzellikte olduğunu söyler. Aslında Knidosluların bu heykele tesadüfen sahip olmalarının hikayesi şöyledir: Koslular'ın (İstanköy Adası) Aphrodite heykeli sipariş etmesi üzerine, heykeltraş Praksiteles, biri çıplak öteki ise kutsal bir imaj vermesi için baştan

aşağıya örtülü tasvir edilmiş halde tanrıçanın iki heykelini yapar; iki heykelin de fiyatı aynıdır. Aphrodite güzelliği simgelemesine rağmen, bir tanrıça olduğundan geleneksel olarak örtülü tasvir edilmeli ve kutsal imajı öne çıkmalı diye düşünen Koslular, çıplak olanı istemez, diğerini satın alırlar. Çıplak Aphrodite ise onu çok beğenen Knidoslulara nasip olur. Kosluların satın aldığı tamamen örtülü Aphrodite heykelinin ne orijinali ne de kopyası günümüze ulaşmamıştır. Praksiteles'in heykeline sahip olmalarından sonra Knidos'un adı Aphrodite'yle birlikte anılır oldu. Bithynia Kralı Nikomedes, Knidosluların tüm borçlarını ödeme karşılığında heykeli almak istemiş, Knidoslular borçlu kalmayı yeğleyip heykeli vermemişlerdi. Aphrodite'nin heykeli o kadar güzel ve o kadar çekicidir ki, Knidoslu bir adamın gece gizlice heykelin durduğu tapınağa girip saatlerce ona sarılı kaldığı anlatılırdı. Hatta, Aphrodite'nin bile gizlice gelip kendi heykelini seyrettiği dedikodusu Knidoslular arasında kulaktan kulağa dolaşmış.

Roma İmparatoru Caracalla (MS 198-217) döneminde Knidos'ta basılmış bronz bir sikkeden ön yüzünde İmparator ile eşi Plautilla'nın karşılıklı büstleri bulunmakta; sikkeden arka yüzünde ise çıplak Aphrodite banyo için hazırlanmaktadır. Aphrodite cepheden tasvir edilmiştir ama başı sağa dönüktür. Sol elinde üzerinden çıkardığı kıyafetini tutmakta, utangaç bir tavırla sağ elini önüne doğru uzatmaktadır. Hemen önünde, yerde, banyo sırasında kullanacağı vazo duruyor. Sikkeden ön yüzündeki yazı siliktir; arka yüzde ise kent halkını işaret eden yazının sadece ikinci yarısı kalmıştır: [KNI]ΔΙΩΝ.

Knidos sikkesi, Roma İmparatoru Caracalla dönemi (MS 198-217), bronz, 28 mm., 12.24 gr. Ön yüzde Caracalla ve eşi Plautilla'nın karşılıklı büstleri; arka yüzde Güzellik Tanrıçası Aphrodite. American Numismatic Society.

Hellmann, M.-Ch., *L'Architecture Grecque 3: Habitat, urbanisme et fortifications*. Picard, Paris, 2010. 400 s., kronolojik tablo, 2 harita, 4 index, 17 renkli fotoğraf, 541 çizim/plan ve s/b fotoğraf.

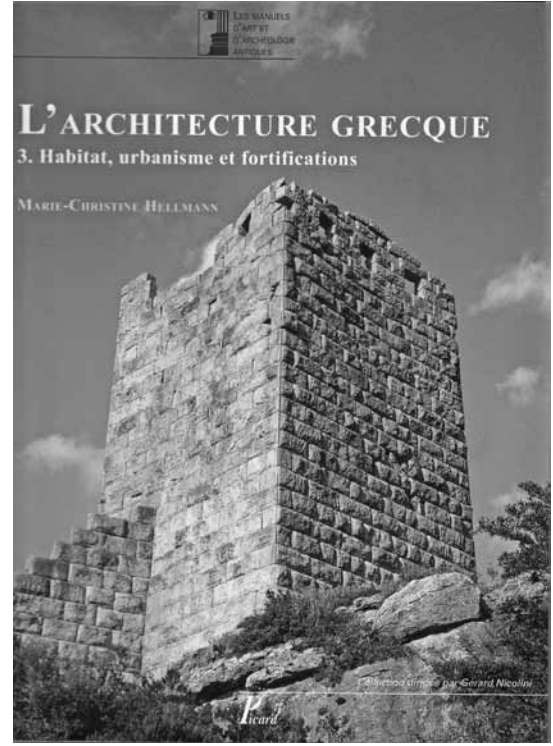
Picard yayınevinin “Les manuels d’art et d’archéologie antiques” serisinden çıkan “L’Architecture Grecque: 3- Habitat, urbanisme et fortifications”, Marie-Christine Hellmann’ın Eski Yunan Mimarlığı konusunda yazmakta olduğu dört kitaplık serinin üçüncüsüdür. Daha tamamlanmadan klasik bir başvuru kaynağı olmuş bu önemli serinin ilk iki kitabı Türk Eskiçağ Bilimleri Enstitüsü Bültenlerinde tanıtılmıştı. Üçüncü kitap ise “yerleşim”, “şehircilik” ve “savunma sistemleri” üzerine odaklanmıştır.

İçindekiler, kısaltmalar listesi ve giriş kısmının ardından kitap, ilk bölümün öncesinde 17 renkli fotoğraf, dört alt başlık halinde açıklanmış araştırmalar tarihçesi ile başlamaktadır. Kitabın içeriği üç ana bölüm altında 8 alt bölüm halinde düzenlenmiştir. Alt bölümler ise 25 alt başlık üzerinden anlatılmıştır.

İlk ana bölüm “L’habitat” yerleşim ve çeşitlerini üç alt bölümde anlatır. 1. alt bölüm olan “L’habitat urbain”de, şehir yerleşimi üzerine detaylı açıklamalar verilmektedir. Bu bölüm Geometrik Dönem’den Erken Roma Dönemi’ne değin Yunan şehirlerinin yerleşim sistem ve modelleri, ev mimarisi, saraylar, ticaret ve yerleşim ilişkisi geniş bir perspektif ve çok sayıda örnekle anlatılmıştır. 2. alt bölüm “L’habitat rural” kırsal yerleşim üzerinedir. Bu alt bölümde şehir yerleşimi ve kırsal yerleşim üzerine farklar, epigrafik kanıtlar ve çiftlik kalıntıları yardımıyla ortaya konulmuştur. 3. alt bölüm “Matériaux, techniques et hydraulique”de ise malzemenin cinsi, kullanılan inşaat teknikleri ve gelişimleri ile genel olarak suyun getirilmesi aktarılmış ve özellikle suyun evde kullanımı üzerinde durulmuştur.

İkinci ana bölüm “L’urbanisme et la topographie urbaine”de, şehircilik ve şehrin öğeleri anlatılmış ve bölüm iki alt bölüme ayrılmıştır. 4. Alt bölüm “L’organisation de la ville”de şehircilik, kolonizasyon ve yeni kurulan şehirler, Hippodamos planı ve şehir planları üzerindeki etkisi, Hellenistik Dönem şehirciliği, yollar, suyun özellikle şehir içerisindeki kullanımı üzerine bilgiler verilmiştir. 5. Alt bölüm “L’agora”da ise ilk agoralar, ilk agoralardaki yapılar, Atina agorası ve agoraların evrimi, İon agoraları, Hellenistik Dönem agoraları, agoralardaki mimari unsurlar ve tapınaklar, Antik Yunan coğrafyasında Roma Dönemi agora ve forumları üzerine detaylı aktarımlar oluşturulmuştur.

Üçüncü ana bölüm “L’architecture militaire”, üç alt bölümde şehir savunması ve askeri yapılar üzerine odaklanır. 6. alt bölüm “Les fortifications urbaines”de ilk şehir duvarları ve savunma fonksiyonları, Arkaik duvarlar, Klasik Dönem’de şehir duvarları, kullanılan

tip ve teknikler, topoğrafyanın savunma üzerindeki etkisi, Hellenistik kuleler ve şehir kapıları üzerine detaylı bilgiler verilmektedir. 7. Alt bölüm olan “Les fortifications extra urbaines”de daha ziyade şehir dışındaki savunma ile ilgili model, yapı, kule, yol ve köprüler anlatılmaktadır. 8. Alt bölüm olan “Les ports de guerre” ise şehrin donanması ile ilgili liman ve gemi yapımı ile ilgili yapılar üzerinedir.

Son kısımda ise kitaba bibliyografya ve kısaltmalar listesi, yapılara ve tarihsel olaylara dair kronoloji tablosu, iki harita ve dörde ayrılmış index (antik yazarlar ve yazıtlar, kişi isimleri, yerler, sözlük) eklenmiştir.

Yazarın Eski Yunan mimarlığına ve şehirciliğine dair hazırladığı son kitap olan “Architecture civile, édifices d’éducation et de spectacle (?)”da mimariyle ilgilenen her kesim, özellikle de koleksiyonerler tarafından heyecanla beklenmektedir. Bu bağlamda tamamlandıktan sonra hem daha geniş kitlelere ulaşabilmesi hem de bilimsel üretime katkısı açısından dört kitap mutlaka İngilizceye de çevrilmelidir.

R. Eser Kortanoğlu

(Der.) Silier, O., *Onlar Nasıl Başarıyor? Avrupa’da Kültürel Miras ve STK’lar*, İstanbul, 2011. ISBN: 978-605-88968-3-3, 172 sayfa.

Orhan Silier, uzun yıllar Türkiye’de ve Avrupa Nostra içinde kültürel mirasın korunması konusunda yoğun mücadele içinde oldu. *Onlar Nasıl Başarıyor? Avrupa’da Kültürel Miras ve STK’lar* adlı bu eser, Avrupa Nostra Yönetim Kurulu Üyesi ve EN İstanbul

2010 Projesi Koordinatörü Orhan Silier'in kısa ancak Türkiye gerçeğine güzel bir projeksiyon yaptığı, Giriş yazısı ile başlıyor. Ardından sırası ile Hollanda, Almanya, İngiltere ve Fransa'dan çoğu STK temsilcisi 21 uzmanın konu ile ilgili 2010 yılında İstanbul'da verdikleri sunumların özetlerinden oluşan metin ve fotoğraflarla desteklenmiş bir eser.

2010 yılında, 'Kültür Başkenti İstanbul' organizasyonu içinde Europa Nostra'nın (Avrupa Kültürel Miras Kuruluşları Federasyonu) Orhan Silier'in öncülüğünde bir grup gönüllü ile koordine ettiği etkinlik dizisinin yayına çevrildiği bir çalışma. 2010 yılındaki yüzlerce etkinlik arasında, kültür başkenti konseptine en büyük katkısı olmuş, en kayda değer projelerden birinin yayına dönüştürülmüş çalışması denilebilir.

2010 yılında Hollanda ve Alman Arkeoloji Enstitüleri, Fransa Anadolu Araştırmaları Enstitüsü ve British Council'in ev sahipliğinde konunun uzmanları ayrı zaman dilimleri içinde İstanbul'a geldiler. Uzmanlar kendi ülkelerinde, kültürel mirasın korunması konusundaki deneyimlerini ve özellikle bu konuda çalışan STK'ların deneyimlerini geniş katılımlı bu panellerde paylaştılar. STK'ların bu konudaki rolleri, konuya yaklaşımları, ülkelerindeki genel durum hakkında görüntüler eşliğinde bilgi verdiler, sorularımızı yanıtladılar. Bu panellerin genel içeriğini bu eserde bulabilirsiniz.

Hollanda'dan; *Yerinde mi Yoksa Başka Bir Yerde mi Korunmalı?* Hollanda Arkeolojik Miras Yönetimi (F. Gerritsen), *Hollanda'da Kültürel Miras Yönetimi'nin Yapılandırılması* (M. Cremer) *Mimari Mirasın Korunmasında Yüz Yıllık Deneyim* (K.Lofeff), *Hollanda'da Kültürel Miras Yönetiminin Modernizasyonu* (J. Jong), *Tarih ve ortak Miras Konusunda Çoklu Perspektifler Geliştirme Gerekliliği* (J. Even-Zohar), *Arşivcilikte En Başarılı Uygulamalar* (E. Hokke), *Deneyimleri Paylaşmak: İlham Verici Bir Düşündür* (K. Schweizer), *Geleceğin Müze Profesyonellerini Nasıl Eğitmeli* (C. Smid), *Yapı Mirasının Gelecek İçin Korunmasında Başarılı Bir Deneyim* (R. Vermeulen).

Almanya'dan; *Almanya'da Kültürel Mirasın Korunması ve Türkiye'de Arkeolojik Alanlarda Restorasyon Çalışması* (M. Bachmann), *Geçmişle Geleceği Bağlamak* (H. Rescher), *(Mali Yüzyıldan Uzun Geçmiş Olan Fikirler* (H. Gregarek), *Vatan ve Çevre* (I. Gotzmann), *Bir Eyaletten Örneklerle Almanya'da Kültürel Miras Korunmasında Yasal ve Mali Olanaklar* (H.-C. Otto).

İngiltere'den; *İngiltere'nin Tarihi Çevresini Korumak* (J. Sell), *Birleşik Krallıkta Tarihi Binaları Koruma Hareketi Dün-Bugün* (P. Venning), *İngiltere'de Gönüllü Kültürel Miras Sektörünün Önderliğini*

Yapmak (K. Pugh), *Geçmişten Gelen Bir Gelecek* (I. Lush).

Fransa'dan; *Fransa'da Kültürel Miras Kavramının ve Sivil Toplumun Paralel Evrimi* (N. Şeni), *Gönüllü Şantiyeleri* (M.-G. Pagel-Brousse), *Fransa'da Eko Müzelerin Karşı Karşıya Bulunduğu Sorunlar* (J.G. Corteville).

Kitabın en önemli tespitlerinden biri, Türkiye'nin 200 yıllık modernleşme sürecinin en başarısız alanı kültürel mirasın korunması olduğudur.

Bu konuda pek çok girişim, uluslararası derneklere üyelik, yasalarda yeni düzenleme ve iyileştirmeler, yeni üniversitelerde arkeoloji, sanat tarihi ve koruma ile ilgili bölümlerin açılması gibi olumlu gelişmeler yaşanmıştır. Hatta genel anlamda toplumda bu yönde duyarlılığın artmasına karşın, gelişme adına inanılmaz bir yok ediş süreci yaşanmaktadır. Uluslararası antlaşmalardan dolayı çok uluslu konsorsiyumların yaptığı projelerde çağdaş standartlar uygulanırken ve bur örnek projeler her anlamda belgelenip tarihe geçerken, kaynağı Türkiye olan projelerde 'ister korur ister görmezden gelirim' mantığı içinde yapılan projeler her zaman uluslararası arenada utanç nedeni olarak kalacaktır. Bu nedenle kültür başkenti ilan edilen bir kentimizde daha iyi örneklerin ülkemizde kaydedilebileceğini göstermemiz gerekir. Bunun için de Avrupa'da işlevi olan benzer STK'ların Türkiye'de daha çok kurulması, bu tip etkinliklere daha geniş kitlelerin katılımının sağlanması ve bunlara dönük bu tip yayınların yapılması gerekir. Toplumdaki farkındalık ve duyarlılık ancak bu şekilde artar.

Ahmet Yaraş

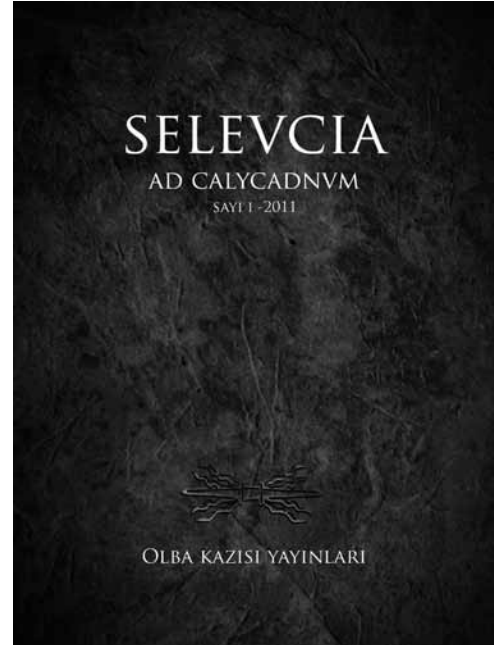
Seleucia ad Calycadnum Dergisi

T.C. Bakanlar Kurulu izniyle, Gazi Üniversitesi Edebiyat Fakültesi, Arkeoloji Bölümü Başkanı Prof. Dr. Emel Erten başkanlığında yapılan Mersin'in Silifke ilçesi'nin Uzuncaburç beldesi yakınlarındaki Olba kenti kazısı, Türk bilim dünyasına, Silifke'nin Eski Çağ'daki adını alan yeni bir bilimsel arkeoloji dergisiyle katkıda bulunuyor: *Seleucia ad Calycadnum*. Dergi, Prof. Dr. Emel Erten, Prof. Dr. Diane Favro ve Latince Okutmanı Murat Özyıldırım'ın (MA) editörlüğünde yayınlanıyor. Derginin ön ve arka kapak tasarımları, arkeolog Tuna Akçay (MA) tarafından yapılmıştır. *Seleucia ad Calycadnum Dergisi*, Prof. Dr. Erendiz Özbayoğlu, Prof. Dr. Fikret Yegül, Prof. Dr. Çiğdem Dürüşken, Prof. Dr. Scott Redford, Prof. Dr. Diane Favro, Prof. Dr. Emel Erten, Prof. Dr. Gülgün Köroğlu, Prof. Dr. Turhan Kaçar, gibi konularında uzman öğretim üyelerinden oluşan hakem ve bilim kurulu üyeleriyle yılda bir sayı olarak çıkıyor.

Seleucia ad Calycadnum Dergisi, arkeoloji, eski çağ dilleri ve kültürleri, eski çağ tarihi ve sanat tarihi konularında Türkçe ve İngilizce özgün makaleler ile kitap tanıtımlarına yer veriyor. Dergi, Tan Kitabevi tarafından "Olba Kazısı Yayınları" serisi içinde basılıyor ve 2011 yılındaki birinci sayı "Erken Hristiyanlık Dönemi" temalı olarak bilim dünyası ile buluşuyor. *Seleucia ad Calycadnum Dergisi*'nin iki yüz sayfalık bu ilk sayısında, özgün makalelerle birlikte iki de kitap tanıtımı yer alıyor.

Hristiyanlık, tarihsel olarak Yahudi kültürünün etkisi altındaki topraklarda ortaya çıkar. Yeni inancı ilk benimseyenler de Yahudilerdir. Ancak *gentiles* arasında Hristiyanların artması ve bu inancın Iudaea (Yahudiye) dışındaki bölgelere ulaşması, dinin biçimlenmesinde yeni tartışmaları beraberinde getirmiştir.

Erken Hristiyanlık Dönemi, ilk yüzyıllarında inanlıların Roma İmparatorluğu'nun baskılarıyla karşı karşıya kaldığı, buna rağmen Hristiyanlığın özellikle Akdeniz coğrafyasında yaşayanlar arasında hızla yayıldığı zaman dilimini oluşturur. Roma'nın IV. yy başlarında Hristiyanlara özgürlük tanımasıyla birlikte, bu kez inananlar arasında Hz. İsa'nın doğası üzerine dinsel tartışmalar başlar. Birkaç yüzyıl boyunca Roma İmparatorluğu'nun özellikle doğu eyaletlerindeki birçok kentinde –bazılarına bizzat imparatorların müdahil olmasıyla- toplanan konsillerle ülkeyi sarsan söz konusu dinsel anlaşmazlıklar sonlandırılmaya çalışılmıştır. Ancak karmaşık dinsel sorunlardan oluşan sorunların çözümü üst üste toplanan konsillere karşın bir türlü mümkün olmaz. Birçok yeni mezhepler ve dinsel tanımlamalar ortaya çıkar. Diğer yandan güçlü köklerden beslenen Roma

sanatı, mimari, keramik, cam, sikke, mozaik, heykel gibi alanlarda yeni dinle etkileşim içinde olur. Erken Hristiyanlık Dönemi'nde, Hz. İsa'nın yaşamı, aziz ve azizlerin çektiği çileler sanatın mozaik, fresk gibi çok çeşitli dallarında yer bulur.

Yeni dinin sanat dalları üzerindeki karşı konulmaz etkisi, imparatorluğun ikiye ayrılmasından sonra da güçlenerek sürecek ve Hristiyanlık, birkaç yüzyıl içinde Roma çok tanrıcılığının yerini tüm imparatorlukta alacak muhteşem gücüne ulaşacaktır.

Seleucia ad Calycadnum Dergisi'nin ilk sayısında yer alan Erken Hristiyanlık Dönemine ilişkin makaleler, Hristiyanlığın tarihsel gelişimine ve sanatına dair bilgiler içeriyor. Dergi, kiliseler, manastırlar, sikkeler, camlar gibi konularda yazılmış özgün çalışmalardan oluşuyor.

Seleucia Dergisi'nde yer alan makaleler şöyle sıralanıyor: Prof. Dr. Erendiz Özbayoğlu "Iulianus Apostata'nın Ufuktaki Hristiyanlıkla Sınavı"; Prof. Dr. Turhan Kaçar "İkinci Yüzyılda Hristiyanlık: Entelektüeller, Düşünceler ve Gruplar"; Prof. Dr. Emel Erten "Erken Bizans Camcılığı: Kimliği ve Niteliği Üzerine Düşünceler"; Dr. Reyhan Körpe "Son Bulgular Işığında Aziz Paulus'un İkinci Kutsal Görev Gezisinde Troas Yolculuğu"; Prof. Dr. Gülgün Köroğlu "Yumuktepe Höyüğü Kazılarında Güneşliğine Çıkarılan Aziz Menas Tasvirli Hacı Şişesi"; Doç. Dr. Efrumiye Ertekin "Roma Devletinin Hristiyanlığı Ortadan Kaldırmaya Yönelik Son Hamlesi: Büyük Takibat"; Yrd. Doç. Dr. Ceren Ünal "Bizans Sikkelerinde Yer Alan Göksel Varlıklar "Kerubim" ve "Serafim"; Tuna Akçay (MA) "Olba'da Hristiyan Mezarları"; Murat Özyıldırım (MA) ve Yrd. Doç. Dr. H. Sibel Ünal "Isauria Dağlarında Hristiyan

Manastırcılığının Bir Örneği: Olba Manastırı”; Ümit Çakmak (MA) “Geç Antik Çağda Cilicia ve Isauria’da Kilise Sayısının Artış Nedenleri Üzerine Bir Deneme”; Sevim Ayteş Canevello (MA) “Observation on Monotheism in Cilicia”. Kitap tanıtımlarında ise şunlar yer alıyor: Emin Sarıöz “Geç Antikçağ’da Hristiyanlık (Prof. Dr. Turhan Kaçar)”; Prof. Dr. William Aylward “Roma Dünyasında Yıkınma (Prof. Dr. Fikret Yegül)”.

Eski Çağ bilimleri araştırmacılarının özgün yayınlarına açık olan Seleucia ad Calycadnum Dergisi’nin ikinci sayısı Mayıs 2012’de okurlarla buluşacak. Dergi, Türkiye’de yapılan bir arkeolojik kazının, yalnız kendi kazısına ya da kazı malzemesine yönelik olmadan çıkardığı süreli, bilimsel ilk yayın olarak Türk arkeoloji dünyası için ayrı bir önem taşımaktadır.

Yavuz Yeğin

Arkeoloji Dünyasından

Perge’nin 2011 Amerika Turu

En uzun soluklu Türk kazısı olan Perge Kazıları’nın 65. yılını kutlamak amacıyla, İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Klasik Arkeoloji Anabilim Dalı ve İstanbul Üniversitesi Antalya Bölgesi Araştırma Merkezi tarafından Mart 2011’de Antalya Suna – İnan Kırac Akdeniz Medeniyetleri Araştırma Enstitüsü’nde (AKMED), Mayıs 2011’de ise İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi’nde gerçekleştirilen sempozyum ve poster sergisinin ardından, merkezi Washington D.C.’de bulunan American Friends of Turkey (AFOT) benzer bir etkinliğin Amerika’da tekrarlanmasını teklif etmiştir.

Bu davet üzerine Türkiye’deki sergilerden farklı konseptte, öncelikle Perge antik kentini tanıtmaya odaklanan yeni bir sergi hazırlanmıştır. Panoların görsel tasarımını, önceki sergilerde olduğu gibi Doç. Dr. Sedef Çokay-Kepçe yapmıştır.

Perge Kazıları Başkan Vekili Prof. Dr. İnci Delemen 20 Ekim - 11 Kasım 2011 tarihlerinde Amerika’daki

beş merkeze sergiyi taşımış ve sergiye paralel olarak “Discovering Perge: Celebrating 65 Years of Excavations on Turkey’s Mediterranean Shore – Perge’yi Keşfetmek: Türkiye’nin Akdeniz Kıyılarında 65 Yıldır Süren Bir Kazı” başlıklı yedi konferans ve “Roman Imperial Portraits from Perge – Perge’den Roma Dönemine ait Emperyal Portreler” başlıklı bir seminer vermiştir.

Perge’nin Amerika’daki turu Connecticut Central State Üniversitesi’nde başlamıştır. Serginin açılışı 20 Ekim 2011, konferans ise 21 Ekim 2011 tarihinde yapılmıştır. Sergi 23 Ekim 2011 tarihine kadar devam etmiştir. Üniversitenin Sanat Bölümü ve yerel Türk birlikleri etkinliğe özel ilgi göstermiştir.

Benzer bir etkinlik Boston’da, başta Doç. Dr. Christopher Roosevelt olmak üzere, Boston Üniversitesi Klasik Arkeoloji Bölümü’nün konuksever yardımlarıyla sürdürülmüştür. 24-27 Ekim 2011 tarihlerinde izleyicilere açılan sergi, 26 Ekim 2011 tarihli konferansla desteklenmiştir. Konferansa ülkemizin Boston Başkonsolosu Murat Lütem de katılmış ve

Perge’nin 2011 Amerika Turu – Virginia Üniversitesi’ndeki sergi

*Perge'nin 2011
Amerika Turu –
Boston Üniversitesi'ndeki
konferans*

konferans sonunda sorduğu “Tarihsel ve kültürel değerlerimizi nasıl koruyabiliriz? Yönetim ne yapmalı?” sorularıyla yararlı bir soru-cevap süreci başlatmıştır. Dinleyicilerin, Boston Museum of Fine Arts’tan Türkiye’ye iade edilen, Perge’ye ait Herakles Farnese heykelinin üst yarısına ilişkin gelişmelere dair merak ve ilgileri özellikle dikkat çekmiştir. “Heykel nasıl kaçırıldı?”, “Önlemler nasıldı, nasıl olmalı?”, “Heykel Boston’a ne şekilde getirildi?” gibi sorular birbirini izlemiştir. Konferansa Boston Museum of Fine Arts’tan da katılım olmuştur.

Boston’ın ardından Washington D.C. Perge’nin Amerika turunda önemli bir durak sağlamıştır. Perge sergisi, 30 Ekim 2011 günü Türkiye Büyükelçiliği’nde düzenlenen Amerikan – Türk Kurulu Yıllık Toplantısı’nda izleyicilere sunulmuştur. Sergi 1 Kasım 2011 tarihinde Büyükelçilik Residansı’na taşınmıştır. Başkent’in önemli sivil mimari örneklerinden biri olan Türk Residansı’nda, sergiyi tamamlayan iki konferans verilmiştir. Konferanslardan ilki 1 Kasım 2011 tarihinde Sanat ve Edebiyat Alanında Çalışan Kadınlar Ulusal Birliği (National Association of Women in Arts and Letters) toplantısı, diğeri 2 Kasım 2011 tarihinde AFOT toplantısı çerçevesinde gerçekleştirilmiştir. Büyükelçiliğimiz bu etkinliklerde zengin ikramlarla davetlileri ağırlamıştır. Washington D.C.’deki etkinlikler 3 Kasım 2011 günü Georgetown Üniversitesi’ndeki konferans ile sürdürülmüştür. Konferanslarda dinleyicilerin ilgisini özellikle Perge’nin su sisteminin çektiği gözlemlenmiştir. Perge’nin Herakles Farnese’sine dair sorular bir kez daha ön plana çıkmıştır.

Dördüncü aşamada, sergi 4 Kasım 2011 günü Philadelphia Drexel Üniversitesi’ne götürülmüş ve 7 Kasım 2011 tarihinde konferans tekrarlanmıştır. Bu kez Türkiye’yi ziyaret etmiş ve arkeolojik değerlerini bizzat görmüş kişiler ile Türk öğrenciler, dinleyicilerin çoğunluğunu meydana getirmiştir. Özellikle mühendislik alanında öğrenimlerini sürdüren gençler, tonoz türlerinden kültürel mirasın korunmasına dek çeşitlilikleriyle dikkat çeken sorular yöneltmiştir.

Perge’nin Amerika’daki beşinci ve son durağını Virginia Üniversitesi oluşturmuştur. Arkeoloji lisans üstü programında Prof. Dr. John Dobbins ve Doç. Dr. Tyler Jo Smith’in öğrencilerinin yardımlarıyla 8 Kasım 2011 günü kurulan sergi 9 Kasım 2011 akşamı yüksek katılımlı konferans ile devam etmiştir. Ertesi gün aynı çatı altında Perge kaynaklı emperyal portrelere dair bir seminer düzenlenmiştir. Seminere üniversite yönetiminden de katılım olmuştur.

Perge Kazıları ile ilgili etkinlikler American Friends of Turkey (AFOT), Assembly of Turkish American Associations (ATAA) ve bünyesindeki Türk kültür dernekleri, Washington Kültür Ataşeliği, American Institute of Archaeology (AIA) ve yukarıda adı geçen üniversitelerin sponsorluğu altında düzenlenmiştir. Özellikle Boston ve Virginia üniversitelerindeki meslektaşlarımızın değerli destekleri için teşekkürlerimiz sonsuzdur, onlarla işbirliğimizi sürdürmeyi içtenlikle ümit ediyoruz. Amerika’da yerleşmiş yurttaşlarımızın yardımları da yoğun olmuştur, konukseverliklerini daima minnettarlıkla hatırlayacağız.

Perge'nin Amerika turu kapsamında gerçekleştirdiğimiz sergiler ve konferanslar büyük bir ilgiyle karşılanmıştır. Sergileri yaklaşık 1200 ziyaretçi gezmiş, konferanslar ve semineri ise yaklaşık 450 kişi izlemiştir. Dinleyicilerin, meslektaşlarımızın ve öğrencilerin Perge'ye gösterdikleri ilginin yanı sıra kültürel mirasın korunması ve eski eser kaçakçılığı konularına duydukları merak ve pozitif yaklaşım, yoğun ve yorucu programı zevkli ve değerli kılmıştır. Benzer programları ileride de sürdürmeyi umuyoruz.

İnci Delemen

XVII. Uluslararası Antik Bronzlar Kongresi 21-25 Mayıs 2011, İzmir

XVII. Uluslararası Antik Bronzlar Kongresi 21-25 Mayıs 2011 tarihlerinde İzmir-Dokuz Eylül Üniversitesi (DEÜ)'nde toplanmıştır. Kongrenin ana teması „Arkaik Çağ'dan Erken Bizans Devrine Kadar (İÖ 7. yy'dan İS 7. yy'a değin) Anadolu ve Doğu Akdeniz'de Bronz Arkeolojisi“ olarak belirlenmiştir. “Uluslararası Antik Bronzlar Kongresi” (=International Bronze Congress) ilk kez 1970 yılında Hollanda'nın Nijmegen kentinde başlatılan bir kongreler serisidir. Bu toplantılarda genelde Hellen ve Roma dönemi bronz buluntular üzerine, farklı malzeme grupları kıstas alınarak bildiriler sunulmakta ve bronz arkeolojisindeki son yenilikler tartışılmaktadır. Bugüne değin kongreler düzensiz aralıklarla 2-3 yılda bir toplanmış ve daha önceki toplantılarda daha ziyade Batı ve Orta Avrupa'daki Roma dönemi malzemeleri üzerine yoğunlaşmıştır. Daha önce “Bronz Kongresi” düzenlenmiş kentler sırasıyla, Nijmegen (1970), Mainz (1972), Brüksel-Mariemont (1974), Lyon (1976), Lozan (1978), Berlin (1980), Székesfehérvár (1982), Stara Zagora (1984), Viyana (1986), Freiburg (1988), Madrid (1990), tekrar Nijmegen (1992), Cambridge, M.A. (1996), Köln (1999), Udine (2001) ve Bükreş'tir (2003). Kongrelerden sadece biri Avrupa dışında (1996'da, A.B.D.'de) gerçekleştirilmiştir. Buna göre İzmir Bronz Kongresi ikinci kez Avrupa dışında gerçekleştirilmesi ve ilk kez Ortadoğu ve Doğu Akdeniz'de organize edilmesi açısından önemlidir.

Bronz Kongreleri seçilerek bir araya gelen ve antik bronz arkeolojisindeki otorite isimlerden oluşan, bilimsel bir “Uluslararası Bronz Araştırmaları Komitesi” tarafından desteklenmektedir. Aslında XVII. Antik Bronzlar Kongresi 2008 yılında Atina'daki “The American School of Classical Studies” tarafından organize edilmek istense de, Atina'da son anda bir iptal yaşanmış ve Uluslararası Bronz Araştırmaları Komitesi'nin kongrenin İzmir'de toplanması için bu satırların yazarı ile irtibata geçmesi ile organizasyon ülkemize taşınmıştır.

Türkiye'de antik bronz arkeolojisi konusu yabancı meslektaşların yaptıkları kazılar ve onların yayınlarının (Pergamon, Ephesos, Didyma, Sardeis vb.) yanında, Türk klasik arkeologlarının ve sanat tarihçilerinin, örneğin Arif Müfid Mansel, Jale İnan, Somay Onurkan, Sümer Atasoy, İnci Delemen, Binnur Gürler, Daniş Baykan ve Meryem Acara'nın değerli çalışmaları ve yayınları sayesinde, Akdeniz'de hatırı sayılır bir noktaya gelmiştir. Buna rağmen antik bronz arkeolojisi konusunda ülkemiz ve diğer Doğu Akdeniz ülkeleri bilimsel araştırmaların daha çok başındadır. Örneğin komşumuz Yunanistan'da bu konudaki araştırmaların sayısı azdır ve İtalya ve Orta Avrupa ülkeleri ile kıyaslanamayacak bir düzeydedir. Bu yüzden kongremizin asıl amacı Anadolu ve diğer Doğu Akdeniz ülkelerindeki arkeolojik arazi çalışmalarının ve müzelerin bronz malzemelerinin birarada tanıtılması ve bu konunun Doğu Akdeniz arkeolojisi için yeni bir disiplin dalı haline gelişmesi için bir platform yaratılmasıdır. Zaten 2007 yılından beri sürdürdüğümüz “Colloquia Anatolica et Aegaea, Congressus Internationales Smyrnenses” arkeolojik toplantılar serisinde bugüne değin daha çok malzeme tanıtımına odaklanılmıştır.

Serimizin bu 4. kongresinde ana bilimsel sorun olarak antik bronz arkeolojisi konusunun üretim, işlev, kronoloji ve ticaret perspektifleri ortaya koyulmuştur. Daha önceki Bronz Kongrelerinde daha ziyade malzeme ağırlıklı bir bildiri tasnifine gidilirken, ilk kez İzmir Kongresi ile sınıflandırma konusunda kronolojik ve coğrafi tasnifine öncelik verilmiş ve malzeme grupları konusu 3. sıraya konulmuştur. Kongrede kronolojik olarak Arkaik Çağ'dan, Bizans devrinin ortalarına değin Doğu Akdeniz (Anadolu, Yunanistan, Karadeniz, Lübnan, İsrail, Mısır vb.) bronz buluntuları temsil edilmiş, aynı zamanda Batı Akdeniz (İtalya, Balkanlar, Fas vb.) buluntuları da değerlendirilmiştir. Ayrıca Orta Avrupa bronz malzemeleri ile ilgili çok sayıda bildiri sunulmuştur. Kongre kapsamında değerlendirilen başlıca bronz malzeme grupları şunlardır: heykeller, heykelcikler, kap-kacaklar, aletler (tıp, günlük kullanım vb.), kandiller ve diğer bronz aydınlatma araçları ve diğerleri.

Antik bronzlar arkeometrisi konusu son 20 yılda Batı'da büyük bir ivme kazandıysa da, İzmir Kongresi kapsamında arkeometri konusunda çok az bildiri sunulmuş ve malzeme tanıtımları daha çok geleneksel arkeolojik kalıplar içerisinde gerçekleştirilmiştir. Aslında Bronz Kongresi'nin Türkiye'de düzenleniyor olması bir yandan Anadolu ve Ön Asya'da Greko-Romen kültürlerine paralel olarak gelişen I. bin ve sonrası Geç Hitit, Geç Assur, Geç Babil, Phryg, Lyd, Urartu, Parth, Sasani gibi madeni sanatlarda bir hayli gelişmiş uygarlıkların temsili açısından bir şans

doğurabildiyse de, bu konudaki bildiri sayısı maalesef bir hayli az olmuştur.

Kongrenin ilk üç günü sunum ve posterlere ayrılmış, ilk iki günü (21 ve 22 Mayıs) DEÜ Sabancı Kültür Sarayı'nda, üçüncü günü (23 Mayıs) ise DEÜ DESEM Mavi Salon'da gerçekleştirilmiştir. Kongrede İngilizce, Almanca, Fransızca ya da İtalyanca dillerinde 15'er dakikalık sunumlara yer verilmiş ve sunumların toplam sayısı 49'u bulmuştur. Bunun yanında 28 adet de poster takdim edilmiştir. Kongremizin toplam katılımcı sayısı yaklaşık 100 civarındadır. Katılımcıların geldikleri ülkeler A.B.D., Almanya, Avusturya, Bulgaristan, Çin, Hırvatistan, Fransa, İngiltere, İran, İsrail, İsviçre, İtalya, Kosova, Lübnan, Macaristan, Rusya, Sırbistan, Slovenya, Türkiye ve Yunanistan'dır. Bu 19 ülke arasında en fazla katılımcı Almanya, A.B.D., İtalya ve Türkiye'dendir.

Kongreye katılan ve bronz arkeolojisinde yayınları ile belli bir otorite sahibi bilim insanları arasında Carol M. Mattusch, Gerhard Zimmer, John Pollini, Beryl Barr-Sharrar ve Olga Palagia sayılabilir. Kongrede çok sayıda önde gelen bilimsel kurum temsil edilmiştir. Bunlar arasında özellikle müzeler ön plandadır: The J. Paul Getty Museum, Metropolitan Museum of Art, Harvard Art Museums, New York University, École Normale Supérieure, Paris, Staatliche Museen zu Berlin ve State Hermitage Museum. Kongrede bronz malzemeleri ile temsil edilen başlıca kazılar Atina, Olympia, Delphi, Ephesos, Sardeis, Gordion, Sidon ve Persepolis'dir.

Son yıllarda yurtdışındaki arkeolojik çalışmalarda genç bilimadamlarının daha yoğun olarak katılımcı ve faal olduklarını görmekteyiz. İzmir Bronz Kongresi'nde de bu durum genel katılım profiline yansımıştır. Kongreye Türk bilim insanlarının katılımı bir hayli fazladır. Bu da bronz arkeolojisi konusuna özellikle genç kuşak Türk arkeologlarının ilgisinin yoğunlaştığını göstermektedir. Kongrenin en renkli katılımcılarından birisi de İran'dan gelen arkeologlardır. Uzun yıllardır Türkiye ve İran arasında arkeolojik olarak bir bağlantı yokluğu yaşandığından dolayı, İran'lı meslektaşları İzmir'de ağırlamak kongrenin en zevkli taraflarından birisi olmuştur. Ayrıca İsrail'den de katılımın olması sevindiricidir.

Kongrenin gezileri 24 Mayıs'ta İzmir kent içindeki üç arkeolojik müzeye, 25 Mayıs'ta ise Milas Müzesi, Mylasa Zeus Karios Kutsal Alanı, Gümüşkesen Anıtı, Bodrum Sualtı Arkeoloji Müzesi ve Mausoleum'a yapılmıştır.

Kongrede sunulan bildirilerin özetleri *Kubaba Dergisi*'nin 8/17 (Mayıs 2011) sayısında, s. 51-107'de

basılmıştır. Kongrenin bildirileri ise, yaklaşık 1000 sayfalık bir kitap halinde bu satırların yazarının editörlüğünde "Greek and Roman Bronzes from the Eastern Mediterranean. Acta of the XVIIth International Bronze Congress, İzmir, May 20 – 25, 2011" ismi ile "Colloquia Anatolica et Aegaea. Acta congressus communis omnium gentium Smyrnae IV" serisinde 2013 yılında yayımlanacaktır. Bu kitapta dört dildeki bildirilerin yanında, her bildiri için birer Türkçe özet de yer verilecektir. Kongrede kazanılan bilimsel sonuç ve yeniliklere bu kitap sayesinde ulaşılabilmektedir.

İzmir Kongresi ardından, XVIII. Antik Bronzlar Kongresi 2013 yılında İsviçre'nin Zürih kentinde gerçekleştirilecektir. Kongrenin son günü bu konuda bir temsil yapılmıştır.

Gerek sunulan bildirilerin kalitesi, gerekse yeni bilimsel kazanımlardan ötürü, 21-25 Mayıs 2011 tarihlerinde İzmir'de gerçekleşen XVII. Uluslararası Antik Bronzlar Kongresi, Türk arkeolojisinin ve eskiçağ bilimlerinin kazandığı uluslararası saygınlığın güzel bir örneğini teşkil etmiştir.

Ergün Laflı

Uluslararası Bergama Sempozyumu / International Bergama Symposium (7-9 Nisan 2011)

Türkiye'nin çevre sorunları ile ilgili sosyal mücadele geçmişinde Bergama'nın önemli bir yeri vardır. Yıllarca süren siyanürlü altın madeni mücadelesinden sonra Alliano mücadelesi, ulusal ve uluslararası medyada uzun yıllar yer aldı. Ne ilginçtir ki, pek çok hukuksal kazanımlara rağmen yenilgilerle sonuçlandı. 2009 yılından bu yana Bergama Belediyesi, Pergamon'u UNESCO'nun Kültür Mirası Listesi'ne aldirmek için ciddi bir atılım içine girdi. Bu kitap tanıtım yazısına konu olan sempozyumun da bu amaç için önemli bir adım olduğundan kuşku yoktur. Bu sempozyumun bu süreç içinde kültür ile deneyimin bir araya getirdiği organizasyonu, ciddi bir kitaba dönüştürmesi önemlidir.

Sempozyum, 7-9 Nisan 2011 tarihleri arasında, Belediye Meclis Salonu'nda ve Eski Kütüphane Binası'nda yapıldı. Tarih, Arkeoloji, Sanat Tarihi, Tıp, Eczacılık, Çok Kültürlülük, Dil Bilimi, Turizm, Hayvancılık, Kentleşme, Peyzaj, Halk Bilimi, Bölgesel Kalkınma etkinliğin konu başlıklarını oluşturuyordu. Çok canlı geçen kısmen halkın da katılımının sağlandığı sempozyum organizasyonu oldukça başarılıydı. İngilizce ve Türkçe sunumların yapıldığı sempozyumda, çoğunluğu bölgede uzun yıllar değişik

konularda araştırma yapan ‘halk bilginlerinin’ yanı sıra Japonya, İran, Yunanistan, Avusturya, ve Alman araştırmacı davetliydi. Özellikle yerel araştırmacıların tartışmalı geçen sunumları, son derece başarılıydı. Ancak en az 2500 yıllık bir geçmişi olan bütün Batı Anadolu’ya başkentlik yapmış, yüzlerce savaş, işgal, salgın, deprem, yangın, mübadele, isyan, gibi geniş kitleleri etkileyen olayları görmüş bir beldenin tarih ve sosyal yaşamına dair çok küçük bir kesit verilebilmiştir. Türkiye’nin en eski kermeslerinden biri Bergama’da yapılmaktadır. Sempozyumunda Bergama için bir gelenek haline getirilmesi, dolayısıyla kermesin üç ayağından biri olan bilimin daha da önemsinmesi gerekmektedir. Antik Çağ’da bütün Batı Anadolu’ya, bilim, kültür ve sanatta öncülük etmiş bir beldenin bugün doğal çevre ve kültür varlıklarına dahi sahip çıkamaz durumu, en azından bu konuda bir politika üretmemesi içler açısıdır. Çok değil, 50 yıl önceki Bergama’nın sosyo-kültürel durumu ile bugünkü yapısı arasında bile ciddi bir uçurum olduğunu bölgede araştırma yapanlar hemen gözlemlemektedir.

Sempozyumda çok daha fazla sunum yapılmasına karşın; açılış konuşmaları ile birlikte; 7 Arkeoloji, 16 Tarih, 7 Sanat Tarihi, 4 Tıp ve Eczacılık dallarında olmak üzere, toplam 34 bildirinin bir araya getirildiği sempozyumun, iki ciltten oluşan 796 sayfalık kitabı, sekiz ay içerisinde hızla yayımlandı. Sempozyumların yıllar süren yayım macerasını hatırlayınca bu kadar kısa sürede yayımlanması organizasyonun bir başka önemli başarısıdır. Bunda hiç kuşkusuz genç ve dinamik Belediye Başkanı Mehmet Gönenç’in yanı sıra, Yrd. Doç. Dr. Engin Önen, Prof. Dr. Mustafa Mutluer ve Nail Çetin’in büyük payı vardır. Ege Üniversitesi ile belediyenin iyi organize olduğu etkinlik süresince gözden kaçmadı. Birinci hamur kağıda basılan sempozyum kitabı renkli fotoğraflar, son buluntuların değerlendirildiği yayın olması açısından da önemlidir.

Özellikle Pergamon ve yakın çevresinin son dönem arkeolojik buluntularının yabancı bilim adamlarının eserleri ile yerel araştırmacıların çalışmalarının bir arada verilmesi bu yayına ayrı bir önem katmaktadır. Pergamon ve yakın çevresi için pek çok yeni buluntuların ve restorasyon çalışmalarının değerlendirildiği makaleler antik metropole yeni bir ışık tutmaktadır.

Son zamanlarda UNESCO’nun Somut Dünya Anıtlar Mirası Listesi’ne girmesi konusunda büyük gayret içinde olan Bergama Belediyesi, bu sempozyum kitabıyla bu yolda bir adım daha atmış oldu. Çünkü Bergama’nın kısmen de olsa bütün değerlerinin toplandığı bir eser olarak yaşamdaki yerini almıştır. Bergama için emek veren bütün bilim ve sanat çevresinin bulunduğu bu etkinliğin ve yayınlanan eserin

sonuçlarının yakın gelecekte daha iyi anlaşılacağını umuyoruz.

Pek çok ilçede olduğu gibi Bergama da üzerinde oturduğu kültürel geçmişi ve birikimin farkında olmasını sağlayacak geniş katılımlı bu tip etkinlikler daha çok yapılmalıdır.

Ahmet Yaraş

Samsun Sempozyumu (13-16 Ekim 2011)

Türkiye’nin deniz, kara, hava ve demiryolu ulaşımına sahip üç kentinden birisi olan ve Türkiye’nin 15., Karadeniz’in ise en büyük şehri olan Samsun, Anadolu’nun Karadeniz Bölgesi üzerinden kuzey ülkelerine ve dünyaya açılan kapısıdır. Samsun sadece kendi büyüklüğüyle değil, bölgesini ve çevresini etkileyen, yönlendiren ve belirleyen kent konumuyla önemli bir misyon üstlenmiştir. Bu bağlamda Samsun ve yöresiyle ilgili her türlü toplumsal, kültürel, ekonomik, arkeolojik, coğrafi ve çevresel konuların bilimsel bir ortamda tartışılarak kayıt altına alınmasını sağlamak ve “Samsun’a bir parantez açıyoruz” manşeti ile özetlenen bu etkinlik ile şehrin her türlü sorunlarının tartışıldığı, bilimsel çözüm yollarının arandığı bir bilgi şölenine dönüştürme amacıyla düzenlenen sempozyum, Samsun Valiliği, Samsun Büyükşehir Belediyesi ve Ondokuz Mayıs Üniversitesi işbirliğiyle 13-16 Ekim 2011 tarihleri arasında düzenlenmiştir.

Samsun ve yöresiyle ilgili yapılacak her türlü araştırma çalışmalarında ve üretilecek politikalarda başvurulacak temel bir bilimsel kaynak eser oluşturacak olan Samsun Sempozyumu’nda OMÜ Rektörü Prof. Dr. Hüseyin Akan, Atatürk Kültür, Dil ve Tarih Yüksek Kurumu Başkanı Prof. Dr. Bahaettin Yediyıldız, Samsun Büyükşehir Belediye Başkanı Yusuf Ziya Yılmaz, Vali Hüseyin Aksoy ve telekonferans sistemi ile bağlanan Gençlik ve Spor Bakanı Suat Kılıç açılış konuşması yaptılar. Yetkililer sempozyumun bundan sonraki yıllarda da ihtisas konularında devamını amaçladıklarını belirttiler. Sempozyum öncesinde OMÜ Müzik Ana Bilim Dalı Çok Sesli Müzik Korusu tarafından mini bir konser verildi.

Açılış konuşmalarının ardından, Atatürk Kültür Merkezi (AKM) fuayesinde, Eğitim Fakültesi Resim İş Eğitimi Bölümü, Grafik Anasanat Dalı Öğretim Üyesi Yrd. Doç. Dr. Ali Seylan tarafından açılan, “2011 afiş tasarımları sergisi” gezildi. 50 adet afiş tasarımının yer aldığı sergi davetlilerden büyük ilgi gördü.

Sempozyum 3 farklı merkezde, 9 ayrı salonda, 62 oturumda 282 bildiri sunulmuştur. Buna göre Atatürk Kültür Merkezi’nde; Arkeoloji, Bağımsızlık

Mücadelesinin İlk Adımı, Çevre ve Atık Su Yönetimi, Ekonomi ve Ticaret, Kentleşme ve Mimarlık, Lojistik, Müzik ve Güzel Sanatlar, Turizm, Yenilenebilir Enerji Kaynakları, Ondokuz Mayıs Üniversitesi Atatürk Kongre ve Kültür Merkezi'nde; Deniz ve Su Ürünleri, Eğitim, Ekoloji, İnanç, Sağlık, Spor, Tarım, Gıda ve Hayvancılık, Canik Kültür Merkezi'nde; Dil ve Edebiyat, Halkbilimi, Psiko-Sosyal ve Kültürel Yaşam, Sosyal, Ekonomik Yaşam ve Coğrafya, Tarih ve Sanat Tarihi alanlarında bildiriler sunulmuştur.

Söz konusu sempozyumun diğer alanlarına çok sayıda bilim insanı katılırken Arkeoloji alanından katılım 8 kişiyle sınırlı kalmıştır. İki oturumda gerçekleştirilen Arkeoloji alanındaki konuşmacılar, sunumlarının başlıkları ve içeriği şu şekildedir:

I. Oturum Başkanı: Prof. Dr. Reiner Czichon (Berlin Freie Üniversitesi); ilk bildiriye Yrd. Doç. Dr. Akın Temur (Ondokuz Mayıs Üniversitesi) "Antik Çağdan Günümüze Amazonlar" başlığı altında sunmuştur. Amazonlar gerçekten yaşamış mı yoksa bunlar bir efsane mi? Antik tarihçiler onların Terme (Thermedon) kenarında Themiskyra adında bir başkentlerinin olduğundan söz etmelerine karşın şimdiye kadar yüzeyde herhangi bir buluntuyla karşılaşmamış olması onların efsane olarak kalmalarına yol açmıştır. Onların yaşamış olup olmadıkları bir kenara bırakıp bu bilginin Samsun şehrinin tanıtımında ne şekilde kullanılıp kullanılmayacağı tartışılmıştır. Bir diğer bildiriye Yrd. Doç. Dr. Davut Yiğitpaşa (Ondokuz Mayıs Üniversitesi) "Samsun İlinde Yeni Keşfedilen İki Höyük" başlığı altında sunmuştur. Bafra ilçesinde yeni keşfedilen Elifli/Deliklitepe (Tepecik) ve Lengerli/Kürkürün (Tepecik) Tepesi Höyüğü tanıtılmıştır. Deliklitepe (Tepecik) Höyüğü'nde Geç Kalkolitik Dönem'den Geç Antik Çağ'a, Kürkürün (Tepecik) Tepesi Höyüğü'nde de Geç Kalkolitik Dönem'den Hellenistik Dönem'e değin uzanan bir süreci kapsadığı tespit edilmiştir. Bu iki önemli höyük sayesinde Samsun'un tarihi, arkeolojik ve kültürel gelişiminin daha iyi anlaşılmasında faydalı olacağı belirtilmiştir. Diğer bir çalışmada, Araş. Gör. Mehmet Ali Yılmaz (Atatürk Üniversitesi) "Demir Çağı'nda Samsun: Kazılar ve Yüzey Araştırmaları Işığında Genel Bir Bakış" konu başlığı ile yapılan yüzey araştırmaları ve kazılarda ele geçen arkeolojik malzeme ışığında, Samsun'daki Demir Çağı süreci ortaya koymaya çalışmıştır. Demir Çağı'nı karakterize eden seramik ve mimari (pişmiş toprak kaplama levhaları, çatı kiremitleri vb.) veriler incelenerek bölgeler arası ilişkilere değinilmiştir. I. oturumun son sunumunda Emine Yılmaz (Samsun Müze Müdürlüğü) "Salıpazarı Yeşilköy Kaya Mezarları ve Garpu Kale Üzerine Bir Değerlendirme"de Salıpazarı'nda bulunan Yeşilköy kaya mezarları ve Garpu kaleden

bahsetmiştir. Salıpazarı İlçesi, Yeşilköy, Kayadibi mevkiinde denize paralel olarak uzanan kaya kitlesi taraçalarında konumlandırılmış bir "kaya nekropolü" bulunmaktadır. Yeşilköy kaya mezarları MÖ I. bin Anadolu'sunda Urartu ile başlayıp Phrygler'le Anadolu'nun her tarafına yayılan Kaya Mezarı ölü gömme geleneği MÖ 5. yy'da Paphlagonia ve içinde bulunduğumuz Pontus bölgesini de etkisi altına alıp zengin Anadolu coğrafyasındaki birçok otokton kültürden de beslenerek Roma dönemini de kapsayan geniş bir zaman sürecinde görülen Kaya Mezarı Ölü Gömme Geleneğinin ürünü olduğu vurgulanmıştır. Garpu kaleye ana kayaların yer yer yontularak düzleştirildiği yaklaşık 2 km'lik bir yürüyüşle ulaşılır. Garpu Kale olarak bilinen kayalık, açık hava tapınağı ve Phryg Kaya Altarları özelliği göstermektedir. Kayaya kemer şeklinde oyulmuş olan kapıyla girilir. Girişten kayaya oyulmuş 120 basamakla güney istikametinden yukarı doğru çıkılınca zirvede Kybele tahtı şeklinde düzenlenmiş kaya altarı, sunak alanı, kaya mihrabı, batı duvarında tanrıça heykelinin konulduğu bir niş, tabanında ise kurban kesme çukuru ve kanalların yer aldığı bildirilmiştir.

II. Oturum Başkanı: Prof. Dr. İbrahim Tellioglu (Ondokuz Mayıs Üniversitesi); ilk konuşmacı Prof. Dr. Ahmet Adil Tırpan (Selçuk Üniversitesi) "Mithridates VI'nın Başkenti Amisos" adlı sunumunda Amisos Antik kenti Samsun'un 3 km kuzeybatısında bugün Kara Samsun veya Eski Samsun diye adlandırılan alanda olduğu ve VI. Mithridates'in (MÖ 121-63) burayı başkent yaptığını ifade etmiştir. Bundan Roma Dönemi'ne kadar olan süreçten bahsedilmiştir. İkinci konuşmacı Prof. Dr. Fuat Yöntemli (Selçuk Üniversitesi) "Amisoslu Tyrannion" ile MÖ 1. yy'da yaşamış Amisoslu bir Grek dilbilimci olan Tyrannion'u tanıtmıştır. MÖ 71'de Romalı general Lucullus tarafından Amisos'ta esir alınarak Roma'ya köle olarak götürülüşü ve burada kısa sürede başarılı çalışmalara imza atan Tyrannion'un hayatı ve Antik Çağ bilimine yapmış olduğu katkılar anlatılmıştır. Bir diğer bildiri sahibi Prof. Dr. Reiner Czichon (Berlin Freie Üniversitesi) "Nerik'ten Neoclaudiopolis'e" başlıklı sunumunda Vezirköprü'de bulunan Hititler'e ait dinî merkezine (Nerik) ilişkin Oymaağaç köyünde yapılan kazı çalışmalarında ortaya çıkan eserleri ve son konuşmacı da Doç. Dr. Ergün Laflı (Dokuz Eylül Üniversitesi) "Geç Antik Çağda Amisos" adlı sunumunda arkeolojik, tarihsel ve epigrafik araştırmaların ışığında MÖ 4. yy'ın başından, 7. yy'ın ilk yarısının sonuna değin, Geç Antik Çağ boyunca Doğu Karadeniz Bölgesi'nin en önemli kentlerinden Amisos'un politik, ekonomik ve kültürel konumu ile ilgili yeni yorumlar yapmaya çalışmıştır.

Davut Yiğitpaşa

Kazı-Araştırma

Anadolu Medeniyetleri Müzesi Ankara Roma Tiyatrosu Kurtarma Kazısı – 2011

Ankara Roma Tiyatrosu, Altındağ İlçesi, sınırları içinde olup, Ankara Kalesi'nin kuzeybatı yamacında yer almaktadır. 1982-1986 yılları arasında Anadolu Medeniyetleri Müzesi Müdürlüğü tarafından gerçekleştirilen kazılarla ortaya çıkarılmıştır. Birçok araştırmacı Ankara Roma Tiyatrosu için MS 1. ile 2. yy arasında değişen farklı tarihler önermektedir. Yapımında kullanılan çok düzgün taş bloklardan dolayı Tiyatro, Erken İmparatorluk Dönemi'nde yapılmış olmalıdır.

1982-1986 kazılarında, tiyatronun; cavea, orkestra, sahne binasının büyük kısmı, doğu paradosunun tamamı, batı paradosunun da bir kısmı ortaya çıkarılmış idi. Ancak tiyatro binasının etrafını çevreleyen modern yapılar, kazı çalışmalarının ilerlemesini engellemişti. Bu sebeple 1986 yılından sonra kazı çalışması yapılamamış fakat aralıklarla yüzeysel temizlik yapılmakta idi. 2009 yılında tiyatro alanı üzerinde bulunan modern yapılar kamulaştırılıp yıkılmıştır. Sonrasında ise, öncelikle tiyatro binasının eksik kısımlarını ortaya çıkarmak, tiyatroya ulaşımı sağlayan caddeyi bulmak ve yapıyı her yerden görünebilir kılmak için, Anadolu Medeniyetleri Müzesi Müdürü Melih Arslan başkanlığında, müze arkeologlarından Mahmut Aydın ve Sinan Durmuş tarafından kazı çalışmaları yeniden başlatılmıştır.

2010 yılında başlayan kazılarda, Osmanlı, Bizans ve Roma Dönemlerine ait seramik, sikke ve mimari kalıntılara rastlanılması, alanda birden fazla tabaka olduğunu bize göstermiştir.

Osmanlı Dönemi'nde kullanıldığını düşündüğümüz bir mekân oldukça ilgi çekicidir. Çalışmalar sırasında

Ankara Roma Tiyatrosu

yoğun küllü bir toprak tabakası içinde rastladığımız bu mekânda görülen eriyik camlar ve yoğun seramik kırıkları buranın bir işlik/atölye olduğu izlenimi vermiştir. Atölye içinde günlük hayatta kullanılan pişmiş topraktan birçok kap ele geçirilmiştir. Bu atölyenin yaklaşık 5 m güneyinde, kuzeye bakan bir yamaçta Osmanlı Dönemi'ne ait olduğunu düşündüğümüz bir fırın bulunmuştur.

Bizans Dönemi'ne ait, uzunluğu 30 m olan taşlarla örülmüş bir su kanalı açığa çıkarılmıştır. Kanalin iç ve dış duvarları harçla sıvanmış olup, üst kısmı yatay taşlarla kapatılmıştır. Yine Bizans Dönemi'ne ait bir adet hacı matarası da kazılar sırasında ele geçen buluntular arasında yer almıştır. Mataranın benzerlerine göre farkı, üzerinde herhangi bir bezemenin olmayışındır.

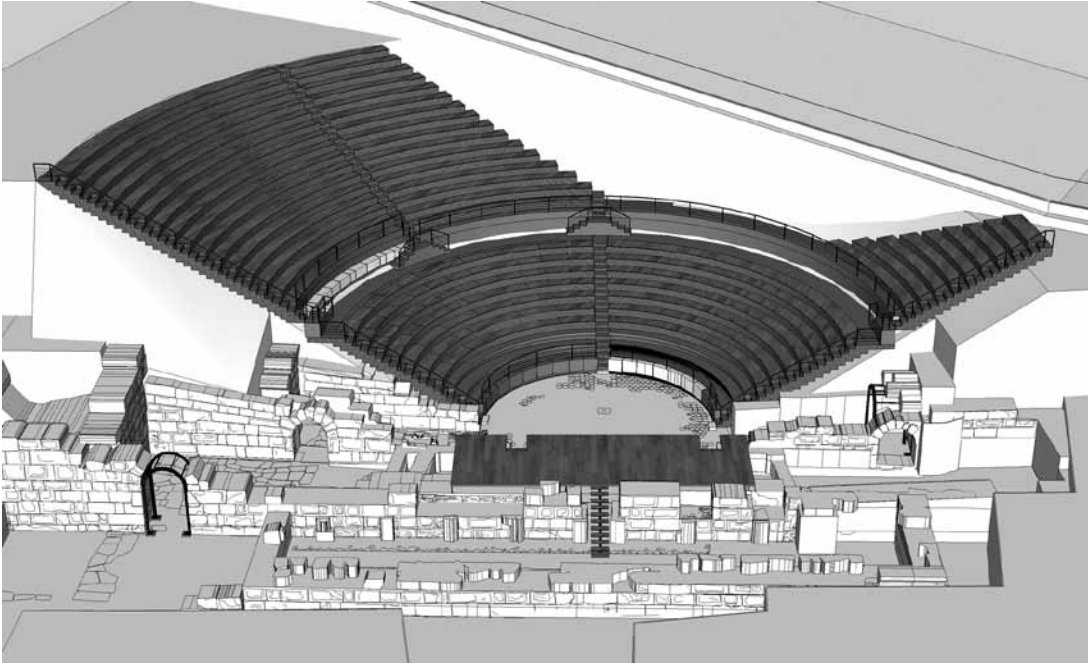
Roma İmparatorları Crispus ve Constantius II Dönemlerine ait bronz iki sikke de buluntular arasında yer almıştır.

Altı ay süren 2011 sezonu kazısında önceki yıl bulunan fırının, arka kısmında, pişmiş toprak bir künk ile fırına bağlanan bir kurnaya (tekne) rastlanılmıştır. Üzeri sıva ile örülmüş tuğla örgülü kurnanın içine, ağız çapı 52 cm olan ve dibe doğru daralan pişmiş topraktan bir küp yerleştirilmiştir. Bu teknenin yapılış nedeni fırının atıklarının toplanması olabileceği gibi, kurnaya yerleştirilen bir körüğün, fırının içindeki ateşi harlaması da olabilir. Fırının inşasında kuzeye bakan yamacın tercih edilmesi özellikle Ahlat ve İznik örneklerinde olduğu gibi rüzgardan yararlanıp hava sirkülasyonun sağlaması idi.

Kazılar sırasında ele geçen Osmanlı Dönemi'ne ait buluntular arasında pişmiş topraktan lüleler ve ağırşaklar bulunmaktadır. Kırmızı, gri, devetüyü renklerinde üzerinde bitkisel ve geometrik bezemelerin olduğu lüleler oldukça çok ele geçmiştir.

Tiyatro tabanına ulaşmak için batı paradosun girişinde yapılan çalışmada, koridorun andezit taş tabanına dağınık olarak yerleştirilmiş 10 adet küp ile karşılaşmıştır. Küplerin bir kısmının dengede kalabilmesi için etrafı taşlarla desteklenmiş, bir kısmı da andezit taş oyularak elde edilen çukurlara yerleştirilmiştir. Bazı küplerin içinde hava deliklerinin olduğu görülmüştür. Bu küpler muhtemelen tandır veya ocak amacı ile kullanılmıştır. Çünkü küplerin iç kısımlarında, yakılan ateşten dolayı yanık izleri görülmektedir. Biz biliyoruz ki benzer uygulamalar Anadolu da hala görülmektedir.

2011 sezonunda Roma Dönemi'ne tarihlenen figürin ve heykel parçaları da ele geçmiştir. Bunlar arasında

Yapılacak olan restorasyon çalışmaları tamamlandıktan sonra Ankara Roma Tiyatrosu

iki tanesi ilgi çekicidir. İlk örnek, korunan kısmı 3,1 cm uzunluğunda, pişmiş toprak bir figürindir. Bu figürinin kollarının açık, ellerinin de bacaklarının üstünde olması bize tanrı Bes'i anımsatmaktadır. Yine korunan kısmı 7 cm uzunluğunda adaleli vücut yapısına sahip çıplak bir erkeğe ait mermerden bir torso bulunmuştur. Bu küçüklükte bir heykel parçası muhtemelen bir tanrıya(?) ait olmalıdır.

Kazı çalışmaları ile paralel devam eden restorasyon projesi, Ankara Büyükşehir Belediyesi'nin çok önemli katkıları ile büyük oranda tamamlanmıştır. Restorasyon projesi ile yok olmuş caveanın yapısında ilk iki sıra için özgün formda oturma sıralarının kullanılması düşünülmektedir. Sonraki sıraların ise, yapıya zarar vermemesi ve geri dönüşümü olması sebebi ile gabion kutularıyla tamamlanması düşünülmektedir. Sahne binasının yıkılmış duvarları mümkün olduğu kadar özgün malzeme kullanılarak tamamlanacaktır. Sahne döşemesi açıklığı, ön sahne binası üzerinde oluşturulacak çelik strüktürlü döşeme

ile giderilecektir. Taşıyıcı kirişlerin üzerine 40 cm aks aralıkları ile kuzey-güney yönünde uzayan kutu profilden ızgara kirişleri oturtulacaktır. ızgara kirişlerin üzeri sudan etkilenmeyen kompozit ahşap döşeme ile kaplanacaktır.

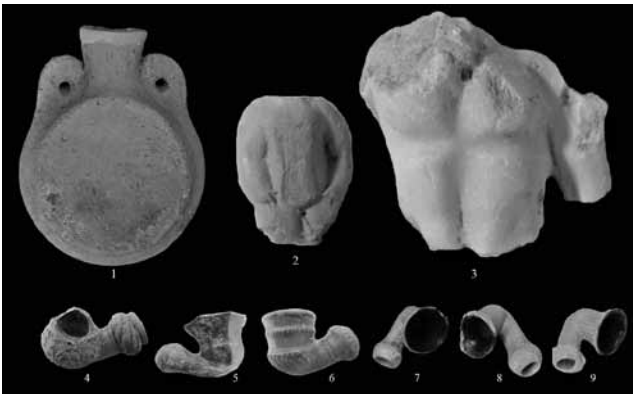
Kazılar tamamlandıktan sonra yapılacak olan restorasyon ile hem Ankara şehri özgün bir tiyatro binasına kavuşacak hem de tiyatro alanı ziyarete açılarak çalışmalarımız amacına ulaşmış olacaktır.

Melih Arslan

Aşıklı Höyük'te Günlük Faaliyetler ve Bulgular – 2011

Neolitik Dönem'in Çanak Çömleksiz Evre'sine tarihlenen ve 1000 yılı aşkın kesintisiz bir kültürel süreci yansıtan Aşıklı Höyük'teki yeni dönem bilimsel araştırma ve kazı çalışmalarına, 2006 yılı itibariyle başlanmıştır. 2011 sezonunda devam eden kazı çalışmalarının hedeflerinden birisi de ortaya çıkarılan kerpiç binalardaki faaliyetleri anlamaktı, nitekim MÖ 8 bin yıla tarihlenen bir binada bulunanlar, Aşıklı binalarında daha önce pek de görülmeyen faaliyet çeşitliliği konusunda önemli veriler sağladı.

Aşıklı'da önceki yıllarda geniş alanlarda yürütülmüş kazılar sonucu yerleşmenin, gruplaşmış kerpiç binalardan oluştuğu, bunların birbirlerinden dar sokaklarla ayrıldığı bilinmekteydi. 'Konut' olarak nitelendirilen yapılar, boyut, biçim ve iç yapı öğeleri bakımından birbirine benzerdir. Bu benzerlik, yenileme evrelerinde, üst üste inşa edilen yapılar için de geçerlidir. Bununla birlikte konutların yenilenmeden

Ankara Roma Tiyatrosu – Küçük buluntulardan örnekler

önce, içindeki taşınabilir malzemelerin alındığı, bir anlamda temizlendikten sonra yenilediği bilinmektedir. Buluntuların alınması, bina duvarlarının tabandan yaklaşık 1 m yüksekliğe kadar tıraşlanarak, mekan içlerinin doldurulması ve bu seviye üzerine yeni binanın oturtulması; bina kullanımı ve bina içi faaliyetlerin anlaşılmasını kısıtlayan en önemli nedendi.

2011 yılı çalışmalarında kazısı gerçekleştirilen toplam sekiz binadan özellikle birinde (Bina 7), bu konudaki bilgilerimizi tamamlayıcı nitelikte önemli veriler, yerinde, bırakıldığı gibi ortaya çıkarılmıştır.

Bina, yaklaşık 15 m²'lik bir alanı kaplayan iki mekânlı bir binadır. Alt evresinde tek odalı olan bina, yenileme sırasında bu kez iki odalı bir binaya dönüştürülmüştür. Taban ve duvarları en az üç kez özenle sıvanmıştır. Her iki odada da ocak vardır. Ocakların tabanları çaytaşlarıyla döşelidir, üzerinde tutuşturucu olarak kullanılan yanmış ağaç kalıntıları ile bazı besin artıkları bulunmuştur.

Binanın batı odası, pişirme/ısıtmanın yanısıra, çok çeşitli faaliyetlere işaret eden buluntular yansıtır. Güney duvarına yaslanmış, kuzey-güney yönünde uzanan kerpiç bir seki, sekinin üstüne oturtulmuş bir öğütme taşı, sekinin doğusunda, taban üzerinde bir başka ezgi taşı, mekân ortasında yoğunlaşan çok sayıda doğal ve işlenmiş taş aletler, odada 10.000 yıl öncesindeki yaşamdan kesit sunan buluntulardır. Kuzeydoğu köşedeki ocağın, bir zaman sonra, işlevinin değiştirildiği, temizlendiği, çaytaşı döşemesinin yerinde bırakılarak, bir başka seki/platform olarak kullanıldığı görülür. Döşeme, bu kez obsidyen yongalama amacıyla kullanılmıştır. Obsidyen çekirdek, aynı

Aşıklı Höyük – Taban üzerinde toplu halde bulunan kemik ve taş aletler (AH Kazı Arşivi)

çekirdeğe ait dilgiler, yongalamadan arta kalan etrafa dağılmış çok sayıda artık, yongalama sonrasında bu alanın ya da odanın olduğu gibi bırakıldığına işaret eder. Nitekim, yongalanmış obsidyenlerden arta kalan parçaların bazıları, obsidyen uzmanlarımız tarafından tümlenmiştir. Yongalama parçalarının yanısıra bitmiş aletler (örneğin kazıyıcılar), küçük yassı baltalar ve az sayıda kemik alet de diğer buluntuları oluşturur.

Yerleşimin, tortul ve volkanik kökenli kayalarla yakın olması, hammaddeye ulaşılmasını, taş blokların yerleşime taşınmasını kolaylaştıran faktörlerdendir. Bölgedeki obsidyen, bazalt, tuf ve bunun gibi kayalar yerleşimde farklı faaliyetlerde kullanılmıştır. Obsidyen, yontmataş işçiliğinde temel hammadde olarak karşımıza çıkar. Önceki yıllarda yapılmış olan deneysel çalışmalar ve iz analizlerinden anlaşıldığı üzere obsidyenler; kemik alet yapımı, tahıl hasadı, ağaç kesimi, hayvan derilerinin sıyrılması gibi gündelik faaliyetlerde kullanılmıştır. Sürtmetaşlar aşındırıcı, öğütücü ve kesici aletlerden oluşur. Etnografik çalışmalara göre tahıl, kök, kabuklu yiyecek ve boya ezmek için kullanıldığı bilinen sürtmetaşların, Aşıklı'da boya yapımına yönelik işlevi henüz kesinleşmemiş olsa da, besin üretimindeki yeri açıktır. Kesici aletlerden yassı baltaların, özellikle küçük boyutta olanlarının, kemik, boynuz ve olasılıkla ahşap saplara takılarak ince ahşap işçiliğinde kullanıldığı öngörülebilir.

2011 sezonunda yürütülen kazı çalışmalarından alınan bu ilk sonuçlar, bina içi faaliyetlerin açıklanması bakımından önem taşımaktadır. Mekânlar, barınma işlevinin yanısıra besin hazırlığı ve obsidyen üretimi amacıyla da kullanılmıştır. Binaların düz damlarının faaliyet alanı olarak kullanıldığına dair kanıtlara ek olarak, bina içlerinde de bulunan benzer aktivite göstergeleri, dam seviyesi ile bina içi kullanımının nasıl bir döngü içinde gerçekleştirildiği ile ilgili yeni bir araştırma başlatmamıza neden olmuştur. Hangi binanın, ne tür işlevde kullanıldığı, dam üstü ve yapı içi faaliyet farklılıkları, mevsimsellik, binalar arası ve bina grupları (mahalleler) arasındaki faaliyet benzerlikleri

Aşıklı Höyük – 2011 yılında kazılan binanın batı mekânının kuzeyden görünümü (AH Kazı Arşivi)

ve farklılıkları önümüzdeki yıllarda yapılacak kazı çalışmalarının sorularını oluşturmaktadır.

Kazı çalışmalarının diğer sonuçları ve koruma, sergileme, eğitim, paylaşım projeleriyle ilgili detaylı bilgilere www.asiklihyok.org ya da <http://ah-arkeoloji.tumblr.com/> adreslerinden ulaşılabilir.

Melis Uzdurum – Mhriban Özbaşaran

Çayyolu Höyüğü Kurtarma Kazısı 2011

Çayyolu Höyük, Ankara'nın Yenimahalle Belediyesi sınırları içinde yer alan Çayyolu Mevkii'nde bulunmaktadır. Kazı çalışması 15.09-24.11.2011 tarihleri arasında Anadolu Medeniyetleri Müzesi Müdürü Melih Arslan başkanlığında, müze arkeologlarından Aynur Talaakar ile Aslı Altun Şirin başkanlığında ve Yrd. Doç. Dr. Gülçin İlgezdi Bertram'ın (Ahi Evran Üniversitesi) işbirliğinde başlamıştır. Çayyolu Höyük, kazısı yapılmış önemli İlk Tunç Çağ (İTÇ) yerleşmeleri olan Ahlatlıbel ve Koçumbeli'nin kuzeybatısında konumlanmaktadır.

Ankara merkezde en son 1960'lı yıllarda İTÇ'na tarihlenen bir yerleşmede, sistemli ve uzun süreli kazı çalışmaları yürütülmüştür. Büyüyen Ankara şehri bölgedeki arkeolojik sitler için büyük tehdit oluşturmaktadır. Ankara merkezde İTÇ'na ait oldukça önemli arkeolojik buluntu yerleri yer almaktadır. Maalesef bunlardan Ahlatlıbel ve Etiyokuşu büyüyen Ankara şehrinin altında kalarak yok olup gitmişlerdir. Bunların dışındaki Koçumbeli ODTÜ kampüs alanı içinde yer aldığından günümüze kadar korunabilmiştir. Fakat burada yapılan tespitler yerleşmenin tümünün kazılarak açığa çıkarıldığını bize göstermiştir. Burada sözü geçen eski kazılardan gelen buluntuların büyük bir kısmı ne yazık ki detaylı olarak çalışılıp yayınlanamadığı için Ankara Bölgesi'nin İTÇ kronoloji sorunları bulunmaktadır. Bu nedenle günümüz teknik ve bilimsel donanımı ile bölgede sistemli bir arkeolojik kazı çalışması yürütülmesinin önemi büyüktür. Çayyolu Höyük şehrin merkezinde kısmen de olsa korunarak günümüze kadar gelebilmiş İTÇ'na tarihlenen bir höyüktür. Höyükte 2011 yılında 2 plankarede ve bir profilde arkeolojik kazı çalışmaları yürütülmüştür (H5, H9 ve güney profili). Höyüğün tüm tabakalanmasını anlayabilmek niyetiyle 5x10 m'lik bir alan höyüğün korunmuş en yüksek noktasında (H9), diğeri ise höyüğün korunmuş en alt seviyesinde açılmıştır (H5). 2011 yılı çalışmalarımız Çayyolu Höyüğün tahmin ettiğimiz gibi bölgenin önemli bir İTÇ yerleşmesi olduğunu bize göstermiştir. H5 açmasının üst evrelerinde İTÇ'ndan Orta Tunç Çağı'na (OTÇ) geçiş

dönemine tarihlenen çanak çömleklerle karşılaşmıştır. Bu evrede yatay kulplu kâseler, kırmızı astarlı mallar sıklıkla göze çarpmaktadır. Çayyolu Höyük, İTÇ/OTÇ geçiş dönemine ait Ankara'da buluntu veren tek sit alanı olması nedeniyle de özellikle önemlidir. H5 açmasında 9 yapı evresi tespit edilmiştir. H5 açmasında bu yıl ki çalışmalarımızın sonunda ulaşılan en alt evrede oldukça iyi korunmuş mimari kalıntılar gözlemlenmiştir. İTÇ'nın eski evrelerine ait tabakada iki yenileme evresi bulunan geniş yassı taşlardan oluşturulmuş bir döşeme ve bununla ilişkili taş ve kerpiç tuğla karışımı duvarlar tespit edilmiştir. Açmanın kuzeydoğusundaki taş/kerpiç karışımı duvarın üst tabakası çizimi yapıp belgelendikten sonra kaldırıldığında altından özenli yapılmış büyük bir yapıya ait mimari öğelerle karşılaşmıştır. Söz konusu yapı açmanın doğu profilinin içine doğru devam etmektedir. Gelecek yıl bu höyükte çalışmalar sürdürülebilirse H5 açmasının doğu kısmı açıldığında bu yapının fonksiyonu daha iyi anlaşılabilir fakat bu yıl edindiğimiz bilgilere göre büyük anıtsal bir yapının köşesi ya da yerleşmenin girişine ait bir yapı kalıntısı olduğunu bize düşündürmektedir. H5 açmasında bol miktarda İTÇ ve İTÇ/OTÇ geçiş dönemine tarihlenebilecek çanak çömlek parçaları ve tüm ya da tümlenebilir kaplar ele geçmiştir. Diğer önemli küçük buluntu gurubunu ise çoğu pişmiş topraktan yapılmış ağırşaklar oluşturmaktadır. Ağırşakların büyük bir kısmı geometrik bezeklerle bezenmişlerdir. Form ve boyut açısından çeşitlilik göstermektedirler. H5 açmasının diğer önemli buluntu gurubu ise tunç iğnelerdir. Oldukça korozyona uğradıklarından sözü geçen iğnelerin başlık formlarını anlayabilmek için Anadolu Medeniyetleri Müzesi laboratuvarında restorasyon çalışmaları sürdürülmektedir.

Höyüğün tepesinde çalışmalar yürütülen H9 açması, H5 açmasından farklı olarak kerpiç mimari örnekleri vermektedir. Açma genelinden H5'e göre daha

Çayyolu Höyük – Genel görünüm

eskiye tarihlenebilecek koyu yüzlü yoğun açkılı yiv/oluk bezemeli “Ankara Grubu” olarak adlandırdığımız Ahlatlıbel ve Koçumbeli’nden tanıdığımız çanak çömleklerden tanımlanmıştır. Bunun yanı sıra açmanın üst tabakalarında ve çukurlarda daha genç olduklarını düşündüğümüz kırmızı astarlı keramik parçalarına rastlanılmıştır. İlk izlenimlerimize göre H9 açmasının H5 açmasından daha eskiye tarihlendiği ve İTÇ’ndan daha eski dönemlerde Çayyolu’ndaki yerleşimin, höyüğün üst kısmında, daha sonraki dönemlerde ise yamaçta olduğunu söyleyebiliriz. H9 açmasının en önemli buluntularını özenli yapılmış iki adet damga mühür oluşturmaktadır. Baskı kısımları geometrik bezeklerle süslenmiş olan bu baskı mühürlerin benzerlerini Ahlatlıbel ve Koçumbeli yerleşmelerinden tanımaktayız. Bunun dışında birkaç tane hayvan figürinine ait parçalara ve çok sayıda değişik form ve büyüklükteki ağırşaklara rastlanılmıştır. Açmanın doğusunda 2011 yılında çalıştığımız en son tabakada olasılıkla Son Kalkolitikten İTÇ’na geçiş dönemine tarihlenebilecek birkaç adet çanak çömlek parçasına rastlanılmış olması önemlidir. Ankara’da bu döneme ait tabakalanmış bir yerleşmeden gelen örnek bulunmaması açısından bu malzeme bizim için oldukça değerlidir.

Sonuç olarak 2011 yılında Çayyolu Höyük’te yürütülen arkeolojik kazı çalışmaları bir kere daha bize Ankara’nın merkezindeki bu höyüğün, bölgenin İTÇ kronolojisini anlamamız açısından oldukça önemli bir merkez olduğunu göstermiştir. Höyüğün üst tabakalarında değişik zamanlarda meydana gelmiş tahribata rağmen yerleşmede oldukça iyi korunmuş mimari tabakalara rastlamamız bize Çayyolu Höyük’ten çok daha önemli sonuçlar elde etmenin mümkün olduğunu göstermiştir. Kazılar sırasında tespit edilen buluntuların benzerlerine Ahlatlıbel ve Koçumbeli yerleşmelerinde rastlanılmakta fakat söz konusu sit alanlarının oldukça eski zamanlarda kazılmalarından

Çayyolu Höyük – H5 açması alt evrelerinin mimari kalıntıları

dolayı malzemelerin geldikleri tabakalar çok iyi bilinmemektedir. İlk defa Ankara’da bu kazı çalışması ile “Ankara Grubu” olarak adlandırılan malzemenin geldiği mimari kalıntılarla birlikte değerlendirebilmek ve tabakaları kesin olarak tarihleyebilme şansına sahip olmamız mümkündür. Ayrıca burada sözü geçen Ahlatlıbel ve Koçumbeli tek dönemlik yerleşmelerdir. Bu yıl edindiğimiz bilgiler Çayyolu höyüğün İTÇ’ndan daha da eskiye gidebileceğini ile ilgili veriler sağlamıştır. Ankara’nın ilk defa daha da eski dönemleri hakkında detaylı bilgi alabileceğimiz bir buluntu yeri olması da Çayyolu Höyüğün önemini daha da arttırmaktadır. Bunun dışında yukarıda da belirttiğimiz gibi Ankara’da ilk defa burada karşımıza çıkan İTÇ/OTÇ geçiş dönemine ait tabakalar sayesinde Ankara’nın bu dönemde oynadığı rolü de anlayabileceğimiz yegâne kazı yeri özelliğindedir.

Melih Arslan

Doğu ve Kuzeydoğu Likya – Güneybatı Pisidya Epigrafik-Tarihî Coğrafi Yüzey Araştırmaları Projesi– 2011

Antalya İli Merkez, Elmalı, Korkuteli, Kemer, Kumluca ve Finike İlçelerinde, 1990 yılından bu yana, Avusturya Bilimler Akademisi Küçükasya Komisyonu’nun finans desteğiyle uygulamakta olduğumuz projeye ilişkin çalışmalara bu yıl da 23 Ağustos – 14 Eylül tarihleri arasında devam edilmiştir. Yüzey araştırmalarına Bakanlık Temsilcisi olarak Antalya Koruma Kurulu Uzmanı Selim Erdoğan; proje asistanı olarak ise, Eskiçağ Tarihçisi-Arkeolog Zeynep Özusağlam-Mutlu katılmışlar ve özverili gayretleriyle çalışmalara önemli katkılar sağlamışlardır.

*Çayyolu Höyük –
H5 açmasında bulunan
ağırşak*

*Çayyolu Höyük –
H9 açmasında bulunan
damga mühür*

Çalışma alanları ve dokümentasyonu yapılan yeni buluntuların (Env. No. 1008–1080) dağılımı şöyledir:

Arykanda:

- Ge'nin mezar yazıtı [Env. No. 1064]
- Yazıtlı bir *ara quadrata* fragmanı [Env. No. 1058]
- Muhtelif toplam 8 yazıt fragmanı [Env. No. 1059. 1060. 1061. 1062. 1063. 1065. 1066. 1067]

Balboursa Egemenlik Alanı? (Korkuteli Kırkpınar Köyü; Elmalı Müzesi'nde):

- Midas oğlu Aurelios Menis'in Tanrı Hosios ve Dikaïos'a adanmış [Env. No. 1074]

Lagbe (Elmalı Müzesi'nde):

- Symphonos'un, babası Thoas ve annesi Zosime'ye yaptırdığı mezarın yazıtı [Env. No. 1068]

Olympos Egemenlik Alanı (Kemer İlçesi):

- Moles oğlu Demetrios ve erkek kardeşinin anne-babalarına, kendilerine ve ailelerine yaptırdıkları mezarın yazıtı [Env. No. 1070]
- De--- oğlu Demetrios ve kardeşinin yaptırdıkları mezarın yazıtı [Env. No. 1071]
- *Khamosorion* yazıtı [Env. No. 1072]

Olympos/Korydalla Sınırı (Dazdağı Mevkii):

- Olympos'un sınır yazıtı [Env. No. 1054]
- Korydalla'nın sınır yazıtı [Env. No. 1055]

Phaselis Egemenlik Alanı (Antalya Müzesi'nde):

- Agathopus oğlu Eleutheros'un Tanrı Helios'a adanmış [Env. No. 1073]

Phoiniks (Finike):

Trokondas, ailesi ve diğerlerinin mezar yazıtı [Env. No. 1053]

Rhodiapolis:

- Rhodiapolis Kenti'nin İmparator Maximinus Daia onuruna diktiği anıtın yazıtı (1 Mayıs 305 – 313 yazı sonu) [Env. No. 1013]
- Opramoas'ın babası Apollonios için onur yazıtı [Env. No. 1020]
- Onur yazıtı fragmanı [Env. No. 1015]
- Opramoas Anıtı'na ait toplam 60 fragman [Env. No. 1016. 1017. 1018. 1019. 1021. 1022. 1023A–B. 1023B. 1024. 1025. 1026. 1027. 1028. 1029. 1030a–o. 1031a–f. 1040a–l. 1045a–b. 1046a–f. 1047a–b. 1048. 1049. 1050]
- Zeus'a adak [Env. No. 1008]
- Hermaïos, Thoas ve Polemon'un adı bilinmeyen bir tanrıya adanmış [Env. No. 1009]
- Arteïmas'ın bir tanrıçaya (Neotera) adanmış [Env. No. 1012]

- Bir sunak ya da kaideye ait, birbirine bitişen yazıtlı 2 fragman [Env. No. 1011]
 - Seramikten bir mühür [Env. No. 1041]
 - Mühürlü bir *amphora* parçası [Env. No. 1010]
 - Yazıtlı toplam 10 kab altlığı fragmanı [Env. No. 1033. 1034. 1035. 1036. 1037. 1038. 1039. 1042. 1043. 1044]
 - Kallistratos oğlu Arteïmas ve karısı Elpis'in mezarının yazıtı [Env. No. 1052]
 - Onasidoros oğlu Hekataios ve karısı ile diğerlerinin mezar yazıtı (Hellenistik) [Env. No. 1057]
 - Kallistratos oğlu Leon ve ailesinin mezar yazıtı [Env. No. 1056]
 - Demosthenes'in azadlı kölesi ---liros ve ailesinin mezar yazıtı [Env. No. 1032]
 - Mezar yazıtı fragmanı [Env. No. 1051]
- Soklai Egemenlik Alanı (Elmalı Müzesi'nde):
- Stephanos oğlu Oromos'un Tanrı Herakles'e adanmış [Env. No. 1069]
 - Glykon'un muhtemelen Kakasbos'a adak fragmanı [Env. No. 1079]
 - Muhtemelen Tanrı Kakasbos'a toplam 4 adak fragmanı [Env. No. 1076. 1077. 1078. 1080]

Bülent İplikçioğlu

Düver Yerleşim Tarihi Araştırmaları 2011

Kültür Bakanlığı'nın izinleriyle gerçekleştirilen Düver Yerleşim Tarihi Araştırmaları Projesi'sinin bu yılki arazi çalışmaları Ekim ayında tamamlanmıştır. Verimli sonuçlar aşağıda kısaca özetlenmiştir;

I-Arazi Çalışmaları:

Düver Yerleşim Tarihi Araştırmaları Projesi Düver-Yarım Ada yerleşmesinin yoğun kaçakçılık faaliyetleri neticesinde talan edilmiş mimari terrakottalarını koparıldıkları kontekstleriyle ele almayı ve de yerleşmenin tarihini tüm safhalarıyla araştırmayı hedeflemektedir. Projenin bu yılki arazi araştırmaları bu hedef doğrultusunda iki ana başlık altında planlanmıştır; ilki yerleşimin mimari terrakottalarla bezenmiş binalarına dair kalıntıların, yerleşimin dışında, yani Düver-Yarım Ada çevresinde de olup olmadığı sorusuna açıklık getirmek, diğeri de sistematik surveylerin devam ettiği alanlarda terrakottalı binaları inşa ettiren elit zümrenin ve bu binalara tanıklık eden dönemin yöre halkının gömüldüğü mezarlar/mezarlıkları tespit etmek, dolaşısıyla Düver'in ölü gömme geleneklerini aydınlatmak olmuştur. Elde edilen arkeolojik veriler beklen-tinin ötesinde geniş bir zaman dilimine yayılmaktadır.

a- Demir Çağı Öncesi Nekropolü:

Yörede 1960'lı yıllar ve sonrasında kaçak kazılarının sadece Yarım Ada'da mimari terrakotta avına yönelik olmadığını, Burdur Müzesi'nde bu yağmadan kurtulabilmiş bir grup keramik vazo aracılığıyla biliyoruz. MÖ 2. bine ait eserler gerek bunları müzeye getirenlerin verdiği bilgilere gerekse Müze Müdürlüğü'nce yapılan araştırmalara göre Yarışlı Gölü'nün kuzey ucunda bir prehistorik nekropolden -pithos gömütlerinden- gelmiştir. Düver'in tarihini şimdi bile inatla kazı-maya çalışan vandalizm bu küp mezarları da geçmişte tümüyle tahrip etmiştir. Tunç Çağı'nın bahsi geçen bu küp mezarlarının varlığı ceset gömmenin yapıldığını düşündürse de ölülerin ne şekilde gömüldükleri belki hiçbir zaman tespit edilemeyecektir.

Pithos gömütlerin buluntuları 5 gaga ağızlı testi, 2 yuvarlak ağızlı testi ve 4 adet pyxis'tir. Gaga ağızlı testiler Göller Bölgesi Eski Tunç Çağı seramik formlarının MÖ 2. binde de devam ettiğini göstermesi bakımından önemlidir. Bu ilk grup benzer örneklerle göre MÖ 18. yy-16. yy ortasına tarihlendirilmektedir. Myken kaplarını ihtiva eden ikinci grubun tarihlendirmesi Myken IIIA: 2e'den IIIC: 1g evresine (MÖ 1400-1200) dek sürer. Bu kaplar vasıtasıyla Düver'in Argolis ve Levantin ülkelerine kadar ilişkilerinin izi sürülebilmektedir. Kaplar arasında yöresel üretimin olması Düver çevresinde gözden kaçırdığımız bir merkezi düşündürür. Zamansal açıdan da iki farklı gruba ayrılan Düver Tunç Çağı keramiklerinin varlığı bazı soruları da gündeme getirmiştir; uzun süreli kullanılmış bir mezarlıkla mı yoksa iki ayrı mezarlıkla mı karşı karşıyayız? Düver'in Tunç Çağı mezarlığı tam olarak nerededir? gibi. Ama en önemlisi bu erken yerleşimlerin ve nekropollerinin Düver-Yarım Ada yerleşimi ile ne gibi bir bağlantısı vardı sorusudur. Cevabı gelecek sezonlarda aranacaktır.

Nekropolün yerinin tayini için Yarışlı Gölü'nün kuzey sahili taranmıştır. Bu kısım su ihtiyacının rahatça sağlanabileceği çok sayıda pınara sahip yerleşim için uygun, verimli topraklardır. Gölün kuzeydoğusunda, Düver Köyü tarafında, Çallica ve Yağlıyurt Höyükleri, kuzeybatısında ise Yarışlı Köyü'nün içerisinde Yarışlı Höyük bulunmaktadır. Yarışlı Höyük modern yerleşim tarafından Yağlıyurt ise hafriyat makineleri tarafından tahrip edilmiştir. Bu alanda herhangi bir nekropole rastlayamadık. Yağlıyurt Höyüğü'nün yakınlarında bulduğumuz bir pithosa ait ağız fragmanı, pithos gömütlerden oluşan bir nekropol için yeterli kanıt sayılmasa da nekropolün yakın bir çevrede olması gerektiğini düşündürür.

b- Demir Çağı Nekropolü:

Düver'in Demir Çağı mezarları Demir Çağı öncesi pithos gömütlerle mukayese edildiğinde kuşkusuz

daha heybetlidirler. Yöre halkınca "Gavur İni" olarak da anılan Düver kaya mezarı ve yığma tepelerden tümülüsler bu dönemin şimdilik bilinen mezar tipleridir.

Bölgede araştırmalar yapan bilim insanlarınca bir kaç kez arkeoloji dünyasının gündemine getirilen Düver kaya mezarı Yarım Ada'nın ulaşılması zor kayalık güney yamacında açılmıştır. Mezara defin işlemleri veya olası ziyaretler araştırmalarımız esnasında keşfettiğimiz bir kısmı hala izlenebilen kayaya açılan bir patika yol aracılığıyla yapılıyor olmalıydı. Dromossuz mezar tek odalıdır. Hemen hemen kare biçimli oda 2.45x2.70 m ölçülerindedir. Mezar odası kayadan oyulmuş üç klineye sahiptir. Duvarlardan biri üzerinde kötü korunmuş Eski Yunanca yazıtın sadece birkaç harfi okunabilmektedir ve genitiv bitimler olabilecek son ekler dışında ne yazık ki kelime bile içermemektedir. Yazıt, mezar odasının daha sonraki bir kullanımına ait olmalıdır.

Tavanı kırma beşik çatı biçiminde oyulan mezar Phryg dini anıtlarını, kademeli silmelerle hareketlendirilmiş cephesi ile bazı Phryg kaya mezarlarını akla getirir. Mezarı "Phrygialı" olarak tanımlayan Prof. Dr. M. Waelkens göre Phrygialı ustaların ürünü değil ise açık bir Phryg esinlenmesidir. Kısmen kırmızıya boyalı cephe hem Pisidia Bölgesi hem de dönemi için ünik kabartma bezeklere sahiptir. Kabartmalardan biri olan lotus çiçeği Pisidia'nın MÖ 6. yy'a tarihlenen mimari terrakotaları üzerinde de görülmektedir.

Yapılan mimari çizimleriyle dikkatli bir şekilde belgediğimiz kaya mezarını yeni bir tarihleme önerisi ile makale bazında bilimsel bir çalışmaya konu etmiş bulunmaktayız. Mezar odasında yakılan ateşler, atılan çöpler ve yüzyılın biriken toz-toprağı nedeniyle mezbelelik haline gelmiş mezar odası projemiz kapsamında temizletilmiştir.

Düver – Hava fotoğrafı. Yarışlı Gölü kuzey sahili. Çallica, Yağlıyurt Höyüğü ve Düver Tümülüs IV

Yarım Ada'nın hemen kuzeyinde, Yağlıyurt Höyüğü'nün doğusunda *Düğer IV. Tümülüs* adıyla bilinen bir tümülüs Düver araştırmaları için önem arz eder. Çapı 31 m'dir. Çoğu araştırmacının gözünden kaçmış gibi gözüken bu tümülüsün etekleri üzerinde bulunduğu ve tarım yapılan tarlanın sürülmesi nedeniyle erimiştir. Kaçak kazıcılarca tümülüse tepesinden girilmiş, yaklaşık 4 m derinliğinde bir çukur açılmıştır. Mezar odası ya da dromosa dair bir iz yoktur. Bu yığma toprak tümülüsün Gordion'un Phryg tümülüsleri gibi ahşap mezar odasına sahip olması bir olasılıktır.

Şimdilerde üzeri yoğun bitki örtüsü ile kaplı mezarı tarihlendirmek için en ufak bir arkeolojik kalıntı elde edilememiştir. Bugün Sadberk Hanım Müzesi koleksiyonlarında bulunan ve Prof. Dr. Greenewalt'a göre olasılıkla Düver orjinli bir kantharos şayet geliş yeri doğru ise Düver'de bu tür bir mezar buluntusu olabilir. Eserin gerek mezar buluntuları gibi iyi korunmuş olması gerekse MÖ 6. yy'a verilen tarihi bu konudaki görüşümüzü desteklemektedir. Doktora çalışmamıza konu olan Düver mimari terrakottalarında ve Düver kaya mezarında tespit ettiğimiz yoğun kültürel etkileşimler bir Lydia malı kantharosun bir Phryg tümülüsünden ele geçmiş olma olasılığıyla kuvvetlenmektedir. Eğer bu Lydia malı kantharos bir Phryg tümülüsünden ele geçmiş ise bölgede kültürel etkileşimlerin boyutları sadece kaya mezarı ya da mimari terrakottalar ile sınırlı değil demektir.

Düver-Yarışlı Köyleri arasındaki üç tümülüsün haricinde Büyük Ada yakınlarında tespit ettiğimiz iki küçük tümülüs Düver tümülüs tipolojisine katkılar sağlayacak gibi görünmektedir. Bunlar yak. 8 ve 10 m'lik çaplarıyla boyut bakımından daha küçüktürler. Tepecikler kısmen toplama taşlarla yükseltilmişlerdir.

c- Demir Çağı Sonrası Nekropolü:

Yarışlı Gölü çevresinde Roma Dönemi veya daha geç evreye ait iki nekropol alanı üzerinde incelemelerde bulunulmuştur. Lahit ve kayaya oyulmuş lahitlerin oluşturduğu ilk mezarlık alanı Yarışlı Gölü'nün doğu sahillerinde Kayrak Tepe ve Maden Tepesi'nin güneybatısında, tepelerin kayalık etekleri ile göl kıyısı arasındaki günümüz tarlalarının kenarındadır. Lahitler sadece kayaya açılmamış, kayadan, bağımsız lahitler için kaide ve lahitlere ulaşım için basamak olarak da faydalanılmıştır. Bu nekropol alanı bilim dünyasına kısmen Prof. Dr. M. Özsait tarafından tanıtılmıştı. Bunların dönemin çiftliklerine ait aile mezarları oldukları ileri sürülebilir. Oldukça tahrip edilmiş bu lahitlerin bazılarının araziye dağılmış kapak parçalarını da görmek mümkündür.

Gölün güneybatısında, Sazak Köyü'nün doğusunda, Büyük Damık Dağı'nın kuzeyindeki alanda tespit

Düver – Düver Khamosorionları

edilen bazı lahit kapakları ve khamosorionlar yine buradaki dönemin çiftlik evlerine ait mezarlar olmalıydılar. Bu alandaki geç dönem mezarlarıyla ilişkili olmayan bir buluntu, Düver'in en spekülatif eserlerinden biridir. Bu bir yaban keçisi/geyiğini betimleyen kaya resmidir. Bir tarla sahibinin ifadesine göre kaya resimlerinin bir kısmı "modern"dir ve yöreye ilgi çekmek için kazınmışlardır.

Bu sene incelediğimiz tüm bu alanlarda herhangi bir mimari terrakotta buluntusuna rastlanılmamıştır. Düver'in mimari terrakottalarla süslenmiş binalarının sadece Yarım Ada'ya özgü olduğunun tespiti araştırmamızın bu yılki önemli sonuçlarından biridir. Ölü gömme geleneklerinin farklı nekropollere yayılmış farklı dönemlerden izleri Düver'de çok uzun bir yaşamın arkeolojik kanıtlarını sunmaktadır. Bu da Düver araştırmalarını zengin kılmaktadır.

Düver'in insan eliyle tahribi inanılmaz boyutlardadır. Ayrıca bölgenin bütün kültür ve doğa varlıkları Yarışlı Gölü'nün çevresinde sayıları mantar gibi her geçen gün artan mermer ocaklarının tehdidi altındadır. Eğer önlem alınmaz veya önlem için alınan kararlar uygulanamaz ise gelecek kuşaklara satır aralarında kalmış bir tarih, delik deşik edilmiş tepelerde sayısız ocak ve mermer yongalarından oluşan çöp yığınlarından başkaca miras bırakamayacağız aşıkârdır.

II- Yayın Çalışmaları:

Projenin yayın çalışmaları Suna-İnan Kıraç Akdeniz Medeniyetleri Araştırma Enstitüsü'nün her geçen gün büyüyen zengin kütüphanesinde sürdürülmektedir. 2010 senesi Düver arazi çalışmalarının sonuçları TEBE Haberler dergisinin 32. sayısında yayınlanmıştı. Düver ve Pisidia Bölgesi'nin mimari terrakottaları ile ilgili bir bildiri I. Uluslar arası Genç Bilimciler Sempozyumu'nda sunulmuştur. AKMED'in düzenlediği bu sempozyumun kitabı enstitünün yayın dizileri arasında yerini almıştır.

Düver Yerleşim Tarihi Araştırmaları Projesi Viyana Üniversitesi'nin, Avusturya Arkeoloji Enstitüsü ve Viyana Bilimler Akademisi ile ortaklaşa düzenlendiği, yıl sonu Viyana'da gerçekleşecek sempozyuma davet edilmiştir. Yerleşmenin tek kaya mezarıyla ilgili "Düver-Yarım Ada Kaya Mezarı: Pisidia'dan Erken Bir Örnek ve Kültürel Etkileşimler Konusunda Düşündürdükleri" başlıklı makale de Adalya XV, 2012'de yayınlanmaktadır. Düver mimari terrakottaları hakkında İstanbul Üniversitesi Klasik Arkeoloji Bölümü'nde Prof. Dr. Halûk Abbasoğlu danışmanlığında hazırladığım "Düver Pişmiş Toprak Kaplama Levhaları" başlıklı doktora tezim AKMED'de baskıya hazırlanacaktır.

Tarkan Kahya

Erzurum-Kars Bölgesi Obsidiyen Kaynaklarının Araştırılması – 2011

Tarihöncesi insanının çeşitli amaçlarla kullandığı, ticaretini yaptığı kıymetli bir hammadde olan obsidiyen, asitik yapılı yanardağların püskürttüğü magmanın hızlıca soğuması ve kristalleşmeye yetecek zaman geçmeden donmasıyla oluşan volkanik bir camdır. Doğal cam olarak da adlandırılan obsidiyen, kontrollü ve keskin kırılma özelliği ve görsel çekiciliği nedeniyle çok eski dönemlerden beri çeşitli aletlerin (ok ucu, kazıyıcı, delici vs) ya da süs eşyalarının (ayna, vazo, takı vs) yapımında yoğun olarak kullanılan bir hammadDEDİR (Altınbilek-Algül, Ç. – S. Balcı, 'Obsidiyen Ticaretinin Merkezi Olarak Kültepe', *TEBE Haberler*, Sayı 30, İstanbul, 2010: 10-13).

Paleolitik Dönem'den bugüne kullanımı sürmüş olsa da bu hammaddeye olan ilgi zamanla azalmıştır. Paleolitik Dönem'de alet yapımında daha çok dere taşları kullanım görürken, Epipaleolitik Dönem'den itibaren obsidiyenin kırılmalığının ve kolay şekil almasının keşfedilmesiyle obsidiyen, yaygın kullanım alanı görmeye başlamıştır. Neolitik Dönem sonrasında, metal kullanımının yaygınlaşmasıyla obsidiyenin kullanım alanlarının değiştiği, azaldığı ve özellikle vazo, süs eşyası gibi prestij objesi olarak kullanımının ön plana çıktığı gözlenmiştir (Balkan-Atlı, N., 'Paleolitikten Günümüze Obsidiyen', *TEBE Haberler* Sayı 19, İstanbul, 2005: 1-2).

Obsidiyen sadece yapısında asit bulunan volkanik yapılar da oluştuğu için sınırlı alanlarda karşımıza çıkmaktadır. Dünya üzerindeki yayılımı; Güney Kafkasya-Ermenistan, Kuzey Amerika, Avrupa, Yakındoğu da Suriye, İsrail ve Ürdün gibi bölgelerin yanı sıra Anadolu da obsidiyen açısından zengin bir bölgedir. Anadolu'da obsidiyen, özellikle iki kuşak halinde

karşımıza çıkar: İç Anadolu Bölgesi'nde Kapadokya Kuşağı (Göllüdağ ve Nenezi yatakları) ve Doğu Anadolu Kuşağı (Bingöl, Van, Kars, Erzurum'daki yataklar). Bu hammaddeye kaynağının bulunmadığı bölgelerde de rastlanması, uzak mesafeler arasındaki kültürel etkileşim hakkında fikir verirken, bir değiş tokuş ve ticaret malzemesi olduğunu göstermektedir. Daha önce yapılan çalışmalarda, Kapadokya kökenli obsidiyenlerin Suriye, İsrail, Ürdün ve Kıbrıs'daki yerleşmelerde bulunması ve yoğun olarak *naviform* çekirdeklerin Çanak Çömleksiz Neolitik Çağ'a ait Kaletepe Atölyesi'nden Suriye ve Kıbrıs'a dilgiler ihraç edildiği hem teknolojik hem de kimyasal araştırmalar sonucunda ortaya çıkmıştır (Balkan-Atlı, N., 'Kapadokya Obsidiyenleri', *Arkeo-Atlas Özel Koleksiyon*, İstanbul, 2011: 71).

Doğu Anadolu kuşağında yer alan obsidiyen yatakları ne yazık ki Kapadokya Bölgesi obsidiyen yatakları kadar araştırılmamıştır. Bölgede 2006 yılında A. Sagona ve K. Kobayashi'nin yürüttüğü çalışmalar dışında arkeolojik ve jeolojik boyutu ile sistematik başka bir çalışmadan söz edilememektedir (Kobayashi, K. – A. Sagona, 'A Survey of Obsidian Sources in the Provinces of Erzurum, Erzincan, Rize and Bitlis', 25. *Kazı Araştırma Sonuçları*, II. Cilt, Kocaeli, 2007: 185-191). Potansiyeli oldukça yüksek bu bölgedeki araştırma yetersizliğini gidermeye yönelik bir çalışma geçtiğimiz yılın Ekim ayında gerçekleştirilmiştir. Fransa'nın CNRS ile Atatürk Üniversitesi'nin ortaklaşa yürüttüğü bu proje kapsamında Doğu Anadolu-Güney Kafkasya Bölgelerinin obsidiyene dayalı ticari ve kültürel ilişkilerinin araştırılması hedeflenmiştir. *Kafkaslardaki Obsidiyenlerin Jeokimyasal Orijinleri ve Kullanımlarının Tarihçesi* başlıklı projenin yürütücüsü ve Fransız ortağı olan Lyon Üniversitesi'nden Dr. Christine Chataigner hala Batı Ermenistan'da bir dizi Neolitik Dönem kazılarını yürütmektedir. Projenin Türk ortakları ise Atatürk Üniversitesi Arkeoloji Bölümü'nden Doç. Dr. Mehmet Işıklı ve Oltu Meslek Yüksek Okulu'ndan Jeolog Volkan Çil'dir. Ayrıca Atatürk Üniversitesi'nden Lisans öğrencileri Oğuz Aras, Ayşegül Akın ve Yüksek Lisans öğrencisi Nurdan Çalkaya bu projede görev almışlardır.

Söz konusu proje iki aşamada gerçekleştirilmiştir. İlk aşamada Kars yöresindeki yataklar incelenmiştir. Bu etabın en önemli bölgesini Sarıkamış ve civarı oluşturmaktadır. Bilindiği gibi bu bölgedeki obsidiyen yatakları tektonik bir dağ olan Allahüekber Dağları'ndan beslenmiştir. Sarıkamış yöresinde öncelikle Erzurum-Kars yolu üzerinde yol boyunca devam eden Aras Nehrinin bir kolu olan Keklik Deresi'ndeki yataklar incelenmiştir. Bu yataklardan alınan obsidiyenin kaliteli, parlak, ağırlıklı olarak siyah ve kırmızı

Kars- Sarıkamış obsidiyen yatakları

Kars-Yağlıca obsidiyen yatakları

renkten oluştuğu gözlenmiştir. Kars Bölgesi'nde incelenen ikinci alt bölge kentin güneydoğusunda kalan Kağızman Yöresi'dir. Yağlıca Dağı civarında yer alan yataklardan alınan obsidiyen örneklerinin de kaliteli ve genellikle siyah renkte olduğu görülmüştür. Yağlıca Dağı civarındaki yataklar incelenirken ilginç bir ayrıntı dikkatimizi çekmiştir. Bölge halkının çevredeki yataklardan getirdiği obsidiyeni toz halinde evlerinin yapımında kullandığı görülmüştür. Konuştuğumuz kişiler böylelikle yapıların daha sağlam ve yalıtım açısından daha iyi olduğu bilgisini bizimle paylaşmışlardır. Bu durum günümüzde obsidiyenin alışılmışın dışında kullanımına yönelik örnek teşkil etmesi açısından ilginçtir. Kars Bölgesi'nde incelenen üçüncü kesim Kars'ın kuzeybatısında kalan Şenkaya- Bardız-Gaziler Bölgesindeki kaynaklardır. Bu bölgede eski adıyla Yukarı Çermik olarak anılan Kaynak Köyü'nün ilerisinde oldukça yüksek (3000 m civarı) yer alan Kızılkilise Yaylasında geniş bir alana yayılmış obsidiyenler incelenmiştir.

Erzurum-Kars Bölgesi'ndeki obsidiyen yataklarının incelendiği projenin ikinci etabını Erzurum Bölgesi çalışmaları oluşturmuştur. Bu alanda öncelikle şehrin doğusunda kalan Pasinler ve çevresindeki yataklar incelenmiştir. Bu yörede yaşayan insanların "Devegözü" olarak bildiği obsidiyenin geniş yataklarına Büyükdere, Kotandüzü ve Çalyazı Mevkilerinde rastlanmıştır. Çalyazı Mevki'ndeki yatakların incelenmesi sırasında işlenmiş yongalara ve bir çekirdek parçasına rastlanması oldukça ilginçtir. Nitekim Sagona ve Kobayashi'nin yürüttüğü çalışmalar sırasında da burada bir çekirdek ele geçirilmiştir. Bu durumda bu alanda önemli bir obsidiyen işleme atölyesinin bulunuyor olması beklenebilir.

Erzurum Bölgesi çalışmalarının ikinci aşamasını Palandöken Dağı'nın güneybatı kesimi oluşturmaktadır. Burada Başköy civarında yapılan araştırmalarda

Palandöken Dağı kaynaklı obsidiyen yataklarına rastlanmıştır. Burada yaşayan kişiler de tıpkı Pasinler yöresindekiler gibi obsidiyeni "Devegözü" veya "Karataş" olarak adlandırmaktadırlar. Yine yöre halkından alınan bir bilgi bizim için oldukça dikkat çekicidir. Burada görüşülen köylüler yaylada hayvanların acil kesilmesi gerektiği durumlarda obsidiyenin kırılmasıyla elde edilen keskin parçalardan faydalandıklarını anlatmışlardır. Bu durum obsidiyenin geçmişte olduğu gibi günümüzde de kesici olma özelliğinin kullanıldığını göstermesi açısından oldukça ilginçtir. Erzurum kesiminde yürütülen araştırmaların son aşamasını Erzurum'un batısında kalan Söğütlü ve civarı oluşturmuştur. Söğütlü Köyü'nün kuzeyinde yer alan tepelik alanda sadece siyah renkli obsidiyenlerin varlığı görülmüştür.

Sonuç olarak, Paleolitik'ten günümüze değin kullanım alanı bulan ve "Dünya Doğal Mirası" olarak koruma altına alınan obsidiyen Anadolu Kültür Tarihinde önemli bir malzemedir. Anadolu'daki önemli obsidiyen kaynaklarından biri Doğu Anadolu Zonu'dur. Buradaki yataklardan alınan analiz örneklerinin çalışmaları hala devam etmektedir. Bu analizler sonucunda obsidiyenin bölgeler arası ilişki ve etkileşim ağındaki rolü ve etkinliği anlaşılabilecektir.

Ayşegül Akın

Juliopolis Nekropolü Kurtarma Kazısı 2009-2011

Ankara'nın Nallıhan İlçesi, Çayırhan Beldesi, Gülşehri Mevkii'nde bulunan Roma Nekropolünde kaçak kazılar nedeniyle, 2009 yılında Anadolu Medeniyetleri Müzesi Müdürü Melih Arslan başkanlığındaki bir ekip tarafından kurtarma kazılarına başlanmıştır. Kazı çalışmalarında, nekropol alanındaki mezarlarda ele geçen ve üzerinde antik Juliopolis kentinin adının

yazılı olduğu bronz şehir sikkeleri, bize nekropolün bu güne kadar kesin olarak lokalize edilemeyen Juliopolis kenti nekropolü olduğunu kanıtlamıştır. Juliopolis kentinin coğrafi olarak lokalizasyonu, Aladağ Çayı (Antik Skopas Nehri) üzerindeki Sarılar Köprüsü civarına yapılıyordu. Ancak Sarıyar köprüsünün de içinde bulunduğu büyük bir alan, 1950'li yıllarda yapılan Sarıyar Baraj Gölü suları altında kaldığından, kentin kesin lokalizasyonu, yapılan kurtarma kazısı ile gerçekleşmiş olup kent ile ilişkili mimari kalıntı ve buluntular ilk defa *in situ* olarak açığa çıkarılmıştır.

Nekropol, Sarıyar Baraj Gölü'nün kuzeyindeki kalker kayalık üzerinde konumlanmıştır. 2011 yılı itibariyle çalışması tamamlanan toplam 276 mezarın, nekropol alanındaki dağılımına bakıldığında, nekropol alanının tümünün MS 1-3. yy'lar arasında bir düzen olmaksızın karışık olarak kullanıldığını göstermektedir. Açığa çıkarılan mezar tipleri, kaya oygu sanduka mezar, basit toprak mezar, kaya oygu oda mezar (bir, iki veya üç klineli), taş lahit (sarkofag) mezar olarak belirlenmiştir. İlk kez 2011 yılı kazı çalışmalarında farklı bir tip olarak, kap (Laginos) içine kremasyon gömü yapılmış bir mezar da açığa çıkarılmıştır. Mezarlarda inhumasyon (tüm beden olarak) gömü tipi ağırlıklı olmakla beraber kremasyon (yakılarak yapılan) gömü tipinin de tercih edildiği saptanmıştır. Bu mezarların çoğunluğu ilk defa bizim tarafımızdan açılmış olmasına rağmen, antik çağda ikinci kullanım sırasında soyulmuş veya günümüz soygunu olan mezarlarda bulunmaktadır.

Mezarlarda ele geçen buluntular sayesinde, Juliopolis kentinde yaşayan halkın sosyal, ekonomik, ticari ve dini profilini tanımamızı sağlayan önemli veriler saptanmıştır.

Buluntular üzerinde en çok Anadolu'nun yerel ay tanrısı Men'e ait tasvirlerle rastlanmaktadır. Çoğunlukla sikkeler ve yüzük taşları üzerinde betimlenen diğer tapınımlar ise Zeus, Nike, Artemis, Aphrodite, Ares, Asklepios, Hermes, Nemesis, Telesphoros, Tykhe ve Herakles'tir. Ayrıca ele geçen komşu kentlere ait şehir sikkeleri, Juliopolis'in bu kentlerle olan ticari ilişkilerini anlamamız açısından önem arz etmektedir. Şu ana kadar Nekropolde Nikaia, Nikomedia, Prusias ad Hypium, Kretia-Flaviopolis, Ankyra ve Amastris kentlerinin bastığı sikkelere rastlanmıştır. Nekropolde en çok Roma İmparatorluğu tarafından bastırılan gümüş denarius sikke ele geçmiştir. Bunun nedeni nekropolün ortalama tarihi olan MS 2-3. yy'da Roma İmparatorluğu'nda en yaygın para biriminin denarius olmasıdır. Bu gümüş sikkelerden en erken tarihli olanı Vespasianus Dönemi'ne ait gümüş denariustur. Zaten kent kendi sikkesini de bu imparator zamanında basmaya başlamıştır.

Juliopolis – İmparator Elagabalus ve karısı Julia Paula betimli, altın-cameo kolye sarkacı

Altın, gümüş, bronz, demir gibi madenlerle birlikte kullanılmış yarı değerli taşlardan yapılmış yüzükler, küpeler ve kolye uçları üzerinde tanrı-tanrıçalar ve değişik tasvirlerle rastlanmıştır. İmparator Elagabalus ve onunla MS 219 yılında evlenen karısı Julia Paula'nın karşılıklı portrelerinin yer aldığı sardonyx taşlı altın kolye ucu, İmparatoriçe II. Faustina betimli sardonyx taşlı altın yüzük ile İmparatoriçe Julia Paula betimli sardonyx altın kolye sarkacı dikkat çekicidir. Bunların yanısıra Zeus ve Leda'nın mitolojik sahnesinin bulunduğu jasper taşlı demir yüzük, Abraksas betimli yeşil jasper taşlı demir yüzük, çok sayıda tavşan-kerevit-karınca-kuş-yunus-köpek-aslan gibi hayvanların betimlendiği değişik taş ve metalden yapılmış yüzükler kentteki dini, siyasi, ticari ve sosyal hayatın çeşitliliğini yansıtan buluntulardır. Küpeler içinde ise en ilgi çeken örnekler, çelenk tasvirli ve üzerinde tokalaşma tasvirinin (*dextrarum iunctio*) bulunduğu değişik taşlardan yapılmış altın küpelerdir.

Bunların dışında sanduka bir mezarda toplu olmak üzere ele geçen çok sayıda tıp aletleri dönemin tıp aletleri çeşitliliğini göstermesi açısından önemlidir. Bu sanduka mezarın da kentte yaşamış olan bir hekime ait olması kuvvetli bir ihtimaldir. Çünkü burada toplu olarak bulunan tıp aletleri bir hekim çantasına işaret etmektedir. Nekropolde bulunan tıp aletleri arasında kulak kaşıkları(sondası), ilaç kutuları, iğneler, bistüriler, keskiler, kaşıklar, forsepsler (dişli), çengeller, karıştırma çubukları, bir makas ve bir ilaç karıştırma tablası yer alır.

Antik dönemde gymnasiumlarda bedensel eğitim gören gençlerin ve sporcuların vücutlarındaki yağlı kazımak için kullandıkları strigilisler, Juliopolis nekropolünde önemli sayıda ele geçmiştir. Bu strigilisler,

Juliopolis – Metal kapların toplu görünümü

Juliopolis – Altın levhaya yazılmış muska (lamella)

metalden yapılmış yağ ve koku kapları ile birlikte bulunmuştur.

Yapılan çalışmalarda bulunan altın levhalara yazılmış muskalar da (*lamella*) arkeolojik olarak önemli bir kazanımdır. Bunlar antik dönem insanların çoğunlukla korunma, iyileşme gibi iyi dileklerinin yerine gelmesi için sağlıklarında üzerlerinde taşıdıkları muskalar. Bu muskalar rulo halinde sarılarak vücudun değişik yerlerinde taşınmışlardır. Bu örneklerin mezarlarda ele geçmesinin nedeni, ölen kişinin ruhunun öldükten sonra bir takım kötülüklerden korunma ihtiyacı olmasıdır.

Nekropolde ele geçen aynalar formları açısından farklıdır. Yatay kulplara sahip disk şeklindeki aynalar bronzdan ve gümüşten yapılmıştır. Ele geçen diğer buluntular arasında ise pişmiş topraktan yapılmış çok sayıda tek ve çift kulplu testi, unguentarium, kâse ve kandilin yanı sıra cam kaplar da dönemin kap formlarını ortaya koyar niteliktedir.

Melih Arslan

Kelenderis Kazıları – 2011

4 Temmuz-24 Eylül 2011 tarihleri arasında gerçekleştirilen Kelenderis kazılarının en önemli projesi, agorada önceki yıllarda ortaya çıkardığımız bazilikanın salonlarının zeminlerini kaplayan mozaiklerin korunması için, üzerinin bir çatı ile kapatılmasıydı. Bu proje uyarınca yapının güney ve kuzey salonlarının duvarlarının dışında, her biri 2x2 m ölçülerinde ve

1.50 m derinlikte olacak şekilde sekiz adet taşıyıcı ayağın yerleştirileceği çukurların açılmasına başlandı.

Yapının güney duvarı dışındaki çalışmalar, 2009 ve 2010 yıllarında ortaya çıkarılan ve asıl yapının güney beden duvarına sonradan eklendiği anlaşılan mekânların –bunları işlik olarak değerlendirmiştiğimiz– yürütüldü. Buradaki iki açmada, bazilika öncesine işaret eden birkaç zayıf duvar dışında, dikkate değer herhangi bir kalıntı bulunmadı. Yapının kuzey duvarı dışında ise farklı bir durum ortaya çıktı: Burada seviye bazilikaya göre hem yüksek, hem de zemin önceki yıllara ait kazılarımız sırasında kısmen temizlediğimiz ve belki de bir deprem nedeniyle yıkıldığı anlaşılan kuzey duvarın taşlarının döküntüsü ile tamamen kaplı durumdaydı. Bu nedenle, çalışmalarımızın önceliğini bu molozların hâlihazır durumunun tespiti ve bunların yapının planına aktarılması oluşturdu. Bu çalışmalar tamamlandıktan sonra, söz konusu yıkıntının kaldırılmasına ve bu malzemenin altındaki toprak dolgunun kazılmasına başlandı.

Çalışmalar sırasında, yine bazilikanın kuzey duvarına bağlanan birkaç duvar kalıntısına rastlamış olmamız, burada da bazilikayla ilgili olabilecek bazı kalıntıların olabileceğini ortaya koyduğu için, kazılarımız bu durum doğrultusunda yeniden planlandı. Buna göre, bir yandan çatıyı taşıyacak ayakların açılmasına, diğer yandan da bu ayak yerleri arasındaki dolgunun da kaldırılarak ayaklar arasındaki kalıntıların gün ışığına çıkarılmasına başlandı. Burada planlanan dört ayaktan ilki için açılan çukurda oldukça düzgün yapılmış bir

tahliye kanalının birbirine paralel iki duvarı ortaya çıktı. Denize doğru uzadığı anlaşılan bu kanalın kotunun bazilika zemin seviyesinden daha aşağıda olması, onun bazilikaya göre daha erken bir dönemden olduğuna işaret etmektedir. İkinci ve üçüncü ayak yerlerinde ise, aşağıda tanıtacağımız ve bazilika ile doğrudan ilişkili olan olası bir vaftizhane ve diğer kalıntılara ait duvarlar ortaya çıkarıldı. Son, yani dördüncü ayağın bulunduğu, bazilikanın *atrium*'una komşu alanda ise, bir bölümü tahrip olmuş geometrik bezekleri olan bir zemin mozaik varlığı saptandı. Kaba sayılabilecek bir işçilik gösteren bu mozaik nedeniyle, *atrium*'un kuzeyinde, zemini mozaik kaplı ek bir avlunun varlığını düşünmek olasıdır.

Bu çalışmalar sonunda ortaya çıkan en önemli kalıntı olarak gördüğümüz vaftizhane bazilikaya koşut, yani doğu-batı yönlü olarak inşa edilmiş olsa da bazilika zeminine göre biraz daha aşağı seviyededir. Doğu yönde bulunan yarım daire biçimindeki apsisin yayına uygun, basamak şeklinde yapılmış bir oturma sırası vardır. Apsisin önünde ise, 5.40x4.75 m ölçülerinde dikdörtgen bir çukur, bir başka deyişle havuz bulunmaktadır. Henüz zeminine ulaşamadığımız bu havuzun güney doğu ve kuzey batı köşelerinde basamaklar görülmektedir. Yapının görünen tüm yüzeyleri kalın bir harç ile sıvanmış olmakla birlikte, tam olarak düzeltilmiş olmadığından, tüm yüzeylerin ve zeminlerin mermer levhalarla kaplı olabileceği akla gelmektedir.

Tanımladığımız bu özellikleriyle alışılmadık bir mimariye ve ölçülere sahip olan bu vaftizhanenin bazilikanın görünen yapısı ile olan tarihsel ilişkisini henüz tam olarak saptamış değiliz. Örneğin bazilikanın kuzey duvarının havuzun güney duvarına oturmuş ve onun profiline uygun olarak inşa edilmesi ilginç bir durumdur. Bunun gibi, olası vaftizhanenin batı duvarının üzerinde yükselen yapıya sonradan eklendiği anlaşılan bir başka duvar vardır. Kuzey-güney yönünde uzanan bu duvarla buna paralel bir diğer duvar, vaftizhanenin batısında bir koridor oluşturulduğunu göstermektedir. 1.40 m genişliğindeki bu koridorun söz konusu yan duvarları 1 m'den fazla yüksekliği ile korunmuş olup, zemini bazilikaya göre daha alçak seviyede olduğundan koridorun güney ucunda bulunan iki basamak ile bazilikanın kuzey salonuna geçiş sağlanmıştır. Koridorun diğer ucu ise bir duvarla sınırlandırılmıştır. Dikkat çekici bir başka durum da bu son duvarın gerisinde ve biraz daha yüksek seviyede büyük bir kanalın varlığıdır.

Kelenderis'te 2011 yılındaki ikinci çalışma alanımız, daha önce "Piskopos Evi" olarak adlandırdığımız ve Roma İmparatorluk Dönemi'ne ait tapınağın podiumu üzerine Geç Antik Çağ'da inşa edilen yapının

*Kelenderis
– Agora
Bazilikası'nın
kuzeyindeki
olası vaftizhane
ve diğer
kalıntılar*

güneyidir. Burada yapının güney duvarını –dolayısıyla tapınağın da güney bölümünü- ortaya çıkarmak üzere yürüttüğümüz kazılar sırasında, daha geç dönemlere ait bazı duvar kalıntıları ile büyük bir kireç çukuru ve bazilika dönemine tarihlenebilecek bronz bir kandil bulundu. En dikkat çekici kalıntı ise, olası "Piskopos Evi"nin güney duvarı dışında, *in situ* olarak bulduğumuz mozaik kalıntısıdır ki, bunun da üzerinde yine geometrik bezemeler vardır. Bu parçası dolayısıyla, burasının belki de evin avlusu olabileceği akla gelmektedir.

Kelenderis 2011 yılı kazıları kapsamında yakın bir zaman önce kamulaştırılan ve şimdilik "Limonluk" olarak adlandırdığımız yeni bir alanda çalışmalar başlatıldı. Burası antik Kelenderis'in yerleşim alanının batı sınırına yakın yerde, agoranın batıdaki komşusu olan Orman İşletme Şefliği arazisinin de batısında kalmaktadır. Burada 5x5 m ölçülerinde açtığımız sondajda, yüzeyden itibaren yaklaşık 0.75 m kalınlığındaki kaba toprak dolgu kaldırıldığında, açmanın hemen hemen ortasında, doğu-batı yönlü olarak uzanan pişmiş toprak künklerle yapılmış bir su yolu, yani bir kanal ortaya çıktı. Olasılıkla tatlı su taşıdığı anlaşılan bu kanalın ince uzun künkleri küçük moloz taşlar ve kireç harcıyla oluşturulan bir yatak üzerine yerleştirilmiş olup, künklerden birinin üzerinde özellikle açılmış hava deliği görülmektedir. Yıllar önce bu parselde komşu olan Orman İşletme Şefliği arazisinde açtığımız benzer bir sondajda rastladığımız Geç Antik Çağ'a ait yangın tabakasına burada henüz rastlamamış olmamız, bu künklerin belki de daha geç olduğuna işaret etmektedir.

2011 yılı kazı programımızda olmamasına karşın, Kelenderis Doğu Nekropolü'nün kuzeyinde, D-400 karayolunun kıyısındaki küçük bir parselde yapılacak

Kelenderis – “Piskopos Evi”nin güneyindeki kazılarda bulunan bronz bir kandil

bir inşaat öncesinde yürütülen temizlik sırasında ortaya çıkan bir kaya mezarı ekibimiz tarafından açıldı. Mezar Kelenderis’te en yaygın olan yeraltı oda mezar gurubundan olup, dromosunun uzunluğu 3.70 m kadardır. Tamamen toprakla dolu olan dromos temizlendiğinde, mezar odasına girişine kadar yedi basamaklı olduğu ortaya çıktı. Girişi kapatan taş levhanın kaldırılmasından sonra, 3.50x2.80 m ölçülerindeki asıl mezar odasına ulaşıldı. Düz bir zemine sahip olan odanın dip tarafında, yani girişin karşısına gelen duvarda, zeminden 0.65 m yüksek ve yine kayaya açılmış olan 2.00x0.65x0.90 m ölçülerinde büyük bir niş bulunmaktadır. Odanın içinde birisi bu nişe yatırılmış, diğeri girişin solunda ve kemikleri bir araya toplanmış iki yetişkin iskeleti ile girişin sağında, yine kemikleri toplanmış olasılıkla bir çocuğa ait iskelet parçaları vardı. Armağan olarak bırakılan bir sepet kulplu ticari amfora girişin hemen sağında, iki adet iğ biçimli unguentarium ise, zemindeki iskeletin kemikleri arasındaydı. Bu ve nişin içindeki iskeletin üzerinde, iyice bozulmuş durumda, altın kaplamalı bronz taca ait parçalar ile buna ait boncuklar bulundu. Özellikle seramik buluntular, bu mezarın Erken Hellenistik Dönem’e ait olduğunu göstermektedir ki, Doğu Nekropolü’nde benzer mezarlara daha önce de rastlamıştık.

K. Levent Zoroğlu

Maydos Kilisetepe Höyüğü Kazıları 2011

Çanakkale Boğazı girişinin Avrupa yakasında yeralan Maydos Kilisetepe Höyüğü’ndeki 2011 yılı kazıları 13.06.2011-19.08.2011 tarihleri arasında Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi öğretim üyesi Göksel Sazcı başkanlığındaki bir ekip tarafından gerçekleştirilmiştir.

2011 yılı kazıları, 2010 yılı kazı sezonunda ulaşılan en eski tabaka olan ve Troas Bölgesi’nde Troia VIIb

Dönemi olarak bilinen tabakanın araştırılması ile başlamıştır. Söz konusu döneme tarihlenen tabakada elde edilen buluntulardan bölgeye doğu Avrupa’dan bir göç söz konusu olduğu anlaşılmıştır. Bu tabakanın tipik özelliği dikey ortostatlardan oluşturulmuş ev temelleri ile ‘Barbar Malı’ olarak bilinen elde yapılmış, plastik bantlar üzerinde parmak baskı bezemeye sahip koyu renkli seramiklerdir. 2011 yılı kazılarında da bu tür mimariye ait bir ev temeli ile bol miktarda Barbar Malı seramik örnekleri ele geçmiştir. Bölgeye yeni gelen bu göçmenlerin barışçıl olmadıklarını ve buraya güç kullanarak yerleştiklerini, ele geçirilen buluntuların çok kuvvetli bir yangın tabakası üzerinde bulunmasından anlıyoruz. Bu da bölgedeki diğer bir yerleşim olan Troia ile tamamen uyusmaktadır. Orada da bilindiği üzere *Homeros’un Troia’sı* olarak bilinen ve Troia VI/ VIIa olarak adlandırılan dönem bir yangın tabakası ile sona erer ve bu tabakanın üzerinde, Doğu Avrupa Kültür özelliklerinin yoğun olduğu Troia VIIb tabakası başlar.

Bu tabakanın altında ise Son Tunç Çağı’na denk gelen ve bölgede Troia VIIa olarak bilinen döneme ait buluntular ortaya çıkartılmıştır. Söz konusu döneme ait ve yan yana inşa edilmiş taş temel üzerine kerpiç duvardan oluşan yapılar ortaya çıkartılmıştır. Taş temelleri kalınlıkları 1m’ye varan bu binalar höyüğün merkezine yakın olduklarından idari yapı olabileceklerini düşündürmüştür. Dolgularında yapılan kazılar tamamlandığında bu düşüncemizin doğru olduğu teyit edilmiş oldu. Yapıların tabanlarında taş kaplamaya ait izler ortaya çıkartıldı. Ayrıca odalardan birinin içinde taş bir sütuna ait kaide bulundu. Asıl ilginç olan kerpiç duvar süslemelerine ait üzeri rölyeflerle bezeli ele geçen parçalardır. Rölyefler birbirini takip eden spiraller, eli belinde denilen kilim desenleri ve konsantrik dairelerden oluşur. Üzerlerindeki izlerden rölyeflerin kırmızı, beyaz ve bej renklerle boyanmış olduklarını görüyoruz. Motiflerin kalıplar halinde döküldükleri

Maydos Kilisetepe Höyüğü Kazıları – Höyüğün merkezine yakın bir alanda yer alan ve idari yapılar olarak düşünülen binalar

Maydos Kilisetepe Höyüğü Kazıları – Ele geçen rölyefli kerpiç kalıntıları

Maydos Kilisetepe Höyüğü Kazıları – ‘Kartonpiyer’ uygulaması olarak düşünülen rölyefli kerpiç parçası

negatif izlerinden anlaşılmaktadır. Ayrıca motif kalınlıkları, kenar ve arkalarındaki izler bu rölyeflerin bir kısmının kerpiç duvarlar üzerinde bordür olarak ve bir kısmının da kapı ve pencerelerde söve olarak kullanıldıklarını düşündürmektedir. Ele geçen rölyefli kerpiç parçaları arasında bir tanesinin hem üst kısmı hem de arka kısmı bir köşeye denk gelecek şekilde düzleştirilmiştir. Bu parçanın duvar ile tavan arasına denk gelen bir yerde, günümüzdeki adıyla kartonpiyer uygulamaları gibi kullanıldığını düşünmekteyiz. Bu buluntu tüm Önasya’da bilinen en eski ‘kartonpiyer’ uygulamasıdır. 2011 kazı sezonunda ağır yangın geçirerek tahrip olmuş dört adet yapı ortaya çıkarıldı. Yapıların içinde rölyefli kerpiç parçalarının yanı sıra çok sayıda seramik kap ve küçük buluntu *in situ* olarak ele geçmiştir.

MÖ 2. binde kara Yunanistan’da, Girit’te, Mısır’da, Mezopotamya’da ve Orta Anadolu’da idari yapıların nasıl bir plana sahip oldukları ve ne şekilde süslandıkları bilinmektedir. Ancak kazısı yapılan idari bina sayısı kısıtlı olduğundan Batı Anadolu’daki durumun nasıl olduğuna dair izlere tam anlamıyla ulaşılamamıştır. Uzun yıllardır kazılan Troia yerleşmesinde MÖ 2. bine tarihlenen merkezi kısımdaki idari yapılar ne yazık ki Athena Tapınağı inşaatı (Troia VIII) sırasında yapılan teraslamada yok olmuşlardır. Kale içindeki diğer yapılar ise sur boyunca yer alırlar ve muhtemelen ekonomi ile ilgili yapılardır. O yüzden hem 2011 yılındaki sonuçlar hem de gelecekte Maydos Kilisetepe Höyüğü’nde yapılacak olan kazılar, bölgenin MÖ 2. bine tarihlenen idari yapıları hakkındaki önemli bir boşluğu doldurmaya adaydır.

Kronolojik olarak bir sonraki dönem Son Tunç Çağı’nın daha erken evrelerine tarihlenir. Bu döneme ait ev ve savunma duvarları ait kalıntılara rastlanmıştır. Yıkık ve yan yatmış pozisyonunda bulunan duvarlar bu dönemin bir deprem neticesinde tahrip edildiğini düşündürmektedir. Bu deprem MÖ 1300’lere

tarihlenen ve Troia VI yerleşmesinin yıkımına neden olan deprem ile aynı olabilir. Zaten Höyük üzerinde takip ettiğimiz stratigrafi Troia yerleşmesi ile büyük benzerlikler göstermektedir. Höyüğün etrafının bir sur sistemiyle çevrili oluşu bir kale yerleşmesini işaret eder. Çanakkale Boğazı’nı tek taraftan kontrol etmek hiçbir dönemde mümkün olmamıştır. Boğazın kontrolü sayesinde zenginliğe ulaştığını bildiğimiz en erken yerleşim olan Troia II Dönemi’nde boğaz girişindeki her iki yakada karşılıklı yerleşmeler vardır: Anadolu yakasındaki ilk koyda Troia yerleşmesi, Avrupa yakasındaki ilk koy olan Morto Koyu’nun hemen arkasında ise Protesilas/ Karaağaçtepe yerleşmesi vardır. Çok daha geç dönemde Fatih Sultan Mehmet’te Çanakkale Boğazı’nı kontrol etmek için Anadolu yakasına Çimenlik Kalesi’ni, Avrupa yakasına ise Kilitbahir Kalesi’ni inşaa ettirmiştir. Yine yakın tarihimizdeki Çanakkale Savaşları’nda önemli rol oynayan tabyalar her iki yakaya da karşılıklı olarak inşa edilmişlerdir. Bu nedenle boğaz hakimiyetini askeri güçle kontrol ettiğine inandığımız ‘Homeros’un Troia’sı’ olan Troia VI/ VIIa dönemlerinde de boğaz kontrolünün tek taraftan, yalnızca Troia yerleşmesinden yapıldığını düşünmemek gerekir.

Göksel Sazcı – Devrim Çalış Sazcı

Nif (Olympos) Dağı Kazısı – 2011

İstanbul Üniversitesi “Nif (Olympos) Dağı Araştırma ve Kazı Projesi” 2011 arazi çalışmalarımız, Kültür ve Turizm Bakanlığı Kültür Varlıkları ve Müzeler Genel Müdürlüğü’nün izni ve ödeneği; İstanbul Üniversitesi Bilimsel Araştırma Projeleri Birimi’nin desteği (İÜ BAP Proje Nu. 13915) ve Genel Kurmay Başkanlığı’nın donanım katkısı ile 11.07-16.09.2011 tarihlerinde Karamattepe, Ballicaoluk, Dağkızılca ve Başpınar sit alanlarında gerçekleştirilmiştir. Kazımıza sağlanan olanaklara içten teşekkürlerimi sunarım.

2011 çalışmalarını yürüten ve değerlendiren bilimsel ekibimizde 45 kişi görev almıştır:

Klâsik Arkeologlar: Prof.Dr. E.T. Tulunay (Proje ve Kazı Başkanı/İÜ); Araş.Gör.Dr. M. (Türkmen) Peker (Başkan Yardımcısı/İÜ); Araş.Gör.Dr. D. Baykan (Metal Uzmanı/TÜ); Yrd.Doç.Dr. D. Savaş Lenger (Nümismat/AKÜ); M. Bilgin (Keramik Uzmanı, M.A./PAÜ); G. Bektaş (M.A./İÜ); G. Büyüksoy; B. Derin; N.B. Molla; B. Oğuz; Y. Ozar; **Sanat Tarihçileri:** Prof.Dr. A. Bilban Yalçın (Bizans Sanatı Uzmanı/İÜ); Prof.Dr. Ü. Özgümmüş (Cam Uzmanı/DoğuşÜ); Yrd.Doç.Dr. L. Doğer (Bizans Keramiği Uzmanı/EÜ); **Mimarlar:** Araş.Gör.Dr. H.T. Selçuk (YTÜ); H. Oral (İTÜ); S. Vatansever (İTÜ); **Koruma-Onarım Uzmanları:** Öğr.Gör. C. Baykan (M.A./TÜ); F. Akın (MÜ); Y. Kocaman (TÜ); **Paleoantropologlar:** Prof.Dr. A.S. Erol (AÜ); Araş.Gör. A.Y. Yavuz (M.A./MAKÜ); **Jeodezi Mühendisleri:** C. Öncül; O. Özege; bir jeodezi teknikeri ve çeşitli dallardan 19 öğrenci ile **Bakanlık Temsilcisi:** H. Keser (Arkeolog/Efes Arkeoloji Müzesi).

Ekibimin özveriyle çalışan tüm üyelerine ve Bakanlık temsilcimize içtenlikle teşekkür ederim. Ayrıca, bize çok yardımcı olan, İZMİR Valiliği, İl Kültür ve Turizm Müdürlüğü, İl Özel İdaresi Kültür-Turizm ve Spor Daire Başkanlığı, Kalkınma Ajansı (İZKA), Çevre ve Şehircilik İl Müdürlüğü, Orman İşletme Müdürlüğü, Torbalı Kaymakamlığı, Kemalpaşa Belediye Başkanlığı, Kemalpaşa Islah Organize Sanayi Bölge Müdürlüğü (KOSBİ), Torbalı Ziraat Bankası, Dağkızılca Jandarma Karakolu, İESOB Birlik Otel ve Güzelyalı Rotaract

Kulübü yöneticileri ile ilgili çalışma arkadaşlarına içten teşekkür ederiz.

Karamattepe:

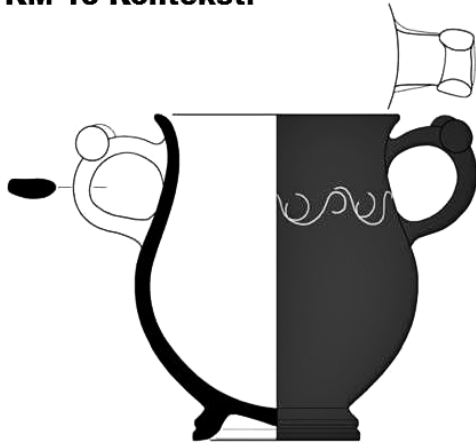
2011 kazımız, ödenek azlığı nedeniyle yeterli sayıda işçi çalıştırılmadığından, yalnızca 8 yeni açmada (LXXX-LXXXVII) ve kısmi üç çam ağacının devrildiği açmalarda (LXVII, LXXI, LXXV, LXVIII ve LXXVIII) gerçekleştirilmiştir. Kazı öncesinde, devrilen ağaçlar orman kesim görevlilerince, gözetimimizde, kalıntılara zarar verilmeden kesilmiş ve jeodezi çalışmalarıyla karelej kontrol edilerek, açma sınırları iplerle belirlenmiştir.

Yerleşimin kuzey-kuzeybatısında seviye inildikçe, temel duvarlarında, derzlere sıkışmış (veya kepir üzerine taban oluşturacak şekilde dizilmiş) Erken Arkaik Dönem keramik parçaları, metal objeler, cevher/cüruv parçaları ve kepire oyulmuş çukurlarla çevrelenmiş, muhtemelen MÖ 6.yy'da kullanılmış bir "metal işleme fırını"; ayrıca Hellenistik Dönem'e ait iki *inhümasyon* mezar bulunmuştur.

KM 13: Açma LXXXVII'nin kuzeydoğusunda, Arkaik bir temel kalıntısı yanında kepir oyulup, küçük taşlarla çevrilerek oluşturulmuş, kapak taş(lar)ına rastlanmayan mezar, erişkin bir erkeğe aittir. İskeletin, sağ pazusu hizasında iki halkalı bronz bir obje ve sağ ayağı yanında, parçalanmış bir *kantharos* gün ışığına çıkmıştır. "*Bati Yamacı Stili*"nde bezenmiş, makara kulplu *kantharos* siyah parlak astarlıdır; kulplar arasına stilize bitki dalları bezemesi kazınmıştır. KM 13, kontekstine göre MÖ 3. yy'ın başlarına tarihlenmektedir.

NİF DAĞI - KARAMATTEPE 2011

KM 13 Konteksti

Keramik Çizim ve Değerlendirme: Mustafa BİLGİN

Bronz Obje

Kantharos
"Bati Yamacı Stili"

MÖ.300-250

Nif (Olympos) Dağı Kazısı – KM 13 Konteksti

KM 14: Açma LXXXVII/LXVIII sınırında, kuzey-güney doğrultulu, kepire oyulmuş 192 cm'lik bir mezar-dır; kuzeydoğusunda diklemesine yassı bir taş, doğusunda üst kodda temel duvarı kalıntısı vardır. Orta erişkin erkek bireye ait iskeletin, kuzeyde, batıya dönük duran başı yanında, MÖ 4. yy bronz Lebedos sikkesi; ayakları çevresinde, 37 adet demir sandalet çivisi ele geçmiştir.

Keramik buluntuların en erken örnekleri, MÖ 8./7. yy'a tarihlenen *kotyle*, *krater* ve *dinos* ağız parçalarıdır. Karamat-tepe Geometrik/Arkaik Dönem yerleşmesi üzerindeki Geç Klâsik/Erken Hellenistik Nekropolis'ten, Attik siyah astarlı ve bölgesel (yerel?) yapım keramik çıkmaktadır; *tondoları* rulet bezemeli kâseler (MÖ 350-300) ile *kantharoi* (MÖ 325-300) yaygın örneklerdir. Açma LXXX'de bulunmuş yazıtlı bir *kantharos* parçasında, ağız kenarının hemen altına kazınmış "*ΔΙΟΣ*" okunmaktadır.

MÖ 4. yy'a tarihlenen 18 bronz sikkeden, sekizi Makedonia Krallığı, on tanesi Hellen otonom dar-bıdır; biri Karia'da, Halikarnassos'ta; diğerleri İonia Bölgesinde, Ephesos (3), Erythrai (2), Phygela, Khios, Phokaia ve Lebedos'ta basılmıştır.

2011'de 21 demir örneğin (*Tip 1=14, Tip 2=5, Tip 3=2*) daha eklenmesiyle toplamda 287 (*277 Demir +10 Bronz*) adede ulaşan 7 farklı tipteki ok uçlarından, Tip 1-4'e girenler demir; Tip 5-7'dekiler ise bronzdur. Arkaik Dönem'e ait çeşitli bronz objeler ile Hellenistik mezarlardan KM 13'te çıkan bronz süs eşyası ve KM 14'te bulunan demir sandalet çivileri (37) de önemlidir.

Nif Dağı Karamat-tepe Kazısı, yalnızca dağlık bir alanda daha önce hiç bilinmeyen bir Geometrik/Arkaik Dönem yerleşimini açığa çıkarmakla kalmayan, aynı zamanda ender ve ilginç buluntularıyla, Batı Anadolu'nun hem kültür tarihini hem de üretim, tipoloji ve dolaşım/sirkülasyon sorunlarını çözümleyecek data sağlayan önemli bir çalışmadır.

Ballicaoluk:

Tepe yerleşimini çevreleyen sur duvarlarını plana işle-mek amacıyla, temizlik-sondaj-kazı çalışmaları, 2011'de de Dr. M. (Türkmen) Peker gözetiminde sürdürülmüş-tür. Kuzeydoğudaki doğal kaya oyuğu kazısında, mima-riye rastlanmamıştır. 2010'da kuzeybatısında kazılan dikdörtgen planlı yapının doğu-batı doğrultulu güney duvarı ile buna güneybatı köşede bitişen kuzey-güney doğrultulu duvarın korunagelen yüksekliğini belirle-mek için sondajlar açılmış ve kuzey-güney doğrultulu duvar önünde, işlevi anlaşılamayan basamaklı kısımlar saptanmıştır. Güney yamaçta, muhtemelen ışık olarak kullanılmak üzere, iki teras halinde düzlenerek üze-rine bazı yuvalar ve çukurlar açıldığı gözlenen kayalar

temizlenmiş, alt terasta eğimli ve kavisli bir kanal açığa çıkarılmıştır.

Kaya terasları-kanal, dikdörtgen planlı yapının düzelt-meleri ve "*Kuleyıkı*"ya doğudan bitişen duvarın eklen-diği mimari çizimler, jeodezi çalışmalarıyla eşyükselti eğrili plana işlenmiştir.

MÖ 8./7. yy'a tarihlendirilen keramik, Karamat-tepe'dekilerle çok benzerdir. Üç kanatlı-kovanlı bronz ok ucu, yeni bir tip (Tip 9) oluşturmaktadır.

Bulunan üç sikkeden biri gümüş, ikisi bronzdur: Gümüş sikke, Magnesia am Maiandros (B. İskender *postumus* = MÖ 323-319) basımıdır. Bronz sikkelerden biri tanım-sız, diğeri Seleukos kralı III. Antiokhos zamanına (MÖ 223-187) aittir.

Dağkızılca:

Nekropolis alanında, kaçak kazılmış iki mezar (DM 11 ve DM 16) çevresinde çalışılmıştır.

DM 11'de bulunan keramik parçaları, önceki yıllarda toplananlarla kazı evinde bir araya getirilerek Roma Dönemi'ne ait, dört kandil tümlenebilmiştir.

DM 11 *dromosundan* çıkan bronz sikke, bir Roma eyalet dar-bıdır (MS 3. yy?); bronz bir kemer tokası ile kayış ucuna takılan parçası aynı kontekste aittir.

DM 16: Kaçak kazıda mezara rastlandığı ihbarı üzerine açtığımız sondajlardan birinde, uzun kayrak taşlardan yapılmış, 197x43x50 cm boyutlarında, önceden dağı-tıldığı anlaşılan bir sandık mezar, içinde yalnızca küçük bir *unguentarium* ağız parçası, dışında insan kemikleri bulunmuştur. DM 16, toprak eleme, temizlik ve belge-leme çalışmalarından sonra, üzerine jeotekstil örtülüp, elenmiş toprak konularak kapatılmış; sondaj çukurları da Bakanlık izniyle doldurulmuştur.

Başpınar:

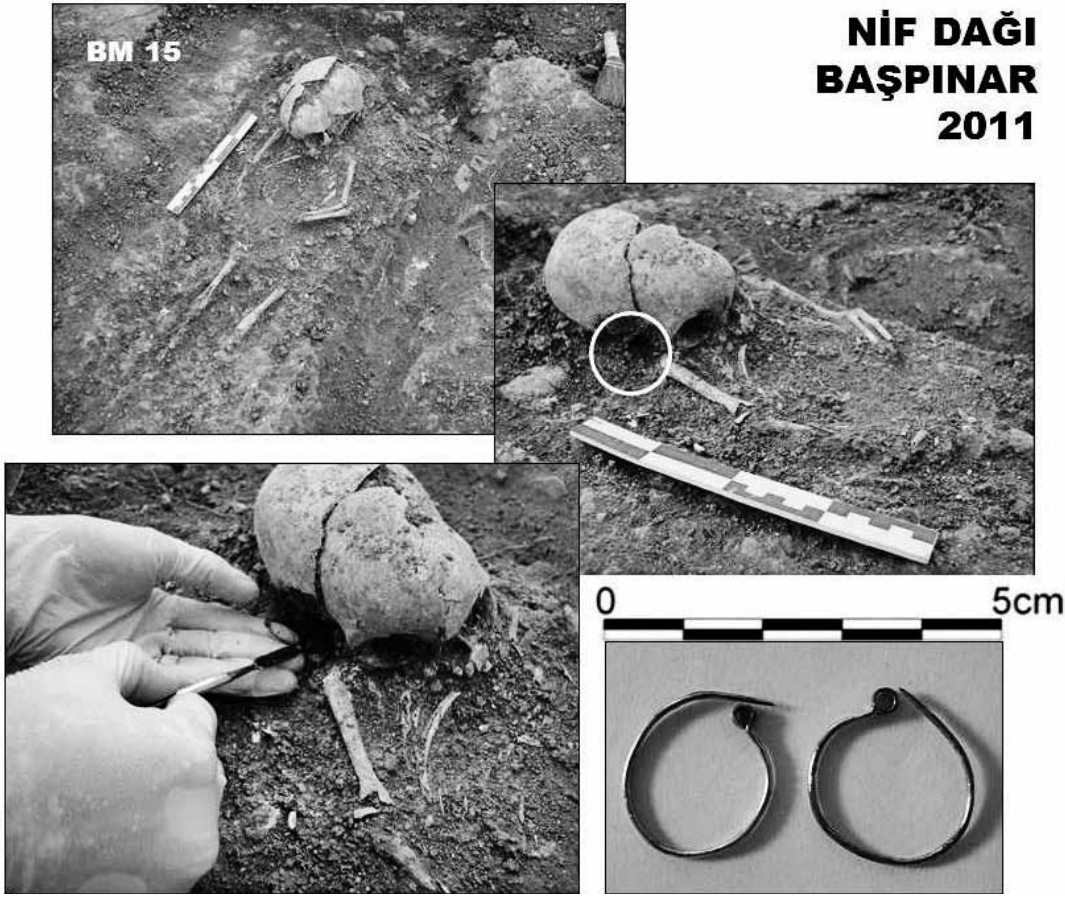
2011 kazısında, A yapısı doğusundaki apsisin köşeli dış kısmı etrafında ve güneydeki şapelin hem iç hem dış kısmında, seviye inilmiş; üzerleri çatılmış kiremitlerle örtülü, baş kısımları batıda, üç mezar ortaya çıkmıştır.

BM 13: Şapel içinde, yalnızca baş kısmıyla göğüs kafesi, çatılmış iki adet kiremitle örtülmüş orta erişkin erkek bir bireyin gömüldüğü, ölü hediyesi konulmamış, 169x42 cm'lik bir mezardır.

BM 14: 32x61 cm boyutunda, kiremitlerin çatılmasıyla oluşturulmuş ve küçük kiremit parçalarıyla desteklen-miş, birkaç kemik ve kafatası mevcut, 12-18 aylık bir bebek mezardır; bireyin ağız kısmında bir demir çivi bulunmuştur.

BM 15: Kiremitlerin çatılmasıyla kapatılmış, baş kısmı taşla desteklenmiş, 30x54 cm'lik bir mezardır; 9-12

NİF DAĞI BAŞPINAR 2011

*Nif (Olympos) Dağı
Kazısı – BM 15 ve
gümüş küpeler*

aylık bebek bireyin kafatasının iki yanında, kulaklar hizasında, gümüş telden iki halka küpe bulunmuştur.

Cam buluntular arasında, kobalt mavisi bir şişeye ait iki parça önemlidir. MS 12.yy'a tarihlendirilen mineli ve yaldızlı, madalyon desenli silindirik şişeler grubuna giren parçalardan birinde mine dekoru, diğerinin yüzeyinde yaldız kalıntıları görülmektedir. Mineli süsleme iki ayrı madalyonun birbirine yaklaştığı kısma aittir.

Keramik buluntulardan, içi tek balık dekorlu, yeşil sırlı, tüme yakın bir kâse ilginçtir.

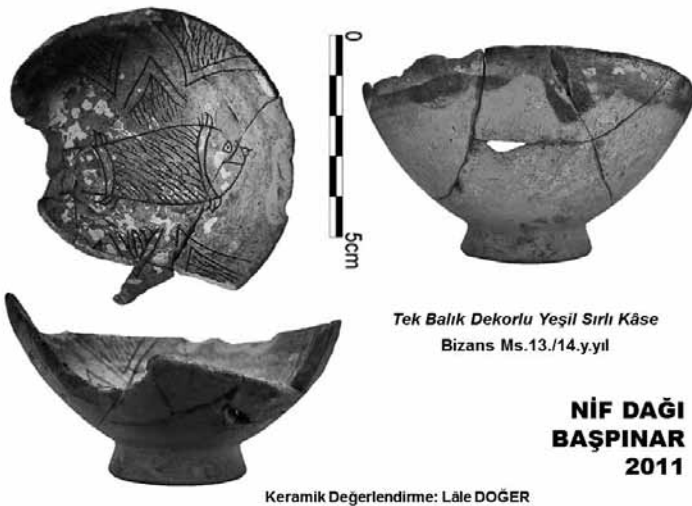
2011 yılı koruma-onarım çalışmaları kapsamında, arazide, korunmuş duvar resmi/sıva, *opus sectile* ve taş duvar temizlik-sağlamlaştırma-yapıştırma uygulamalarına devam edilmiştir. Kazı evinde ise, küçük buluntuların, metal, pişmiş toprak, taş, kemik, cam vb. malzeme özelliklerine göre farklı yöntemlerle temizlik-koruma-onarım çalışmaları tamamlanmıştır.

2011'de ayrıca, Karamattepe ve Başpinar kazı alanlarının hava fotoğrafları da çekilmiştir.

2006 yılında başladığımız Nif Dağı Kazımızın 6. yılını doldurduğumuz 2011'de, İzmir İl Kültür ve Turizm Müdürlüğü'nün önerisi ve denetimiyle, İzmir Kalkınma Ajansı (İZKA) ve Kültür ve Turizm Bakanlığı maddi desteğiyle inşa edilen Dağkızılcı Köyü Nif Dağı Kazı Evimiz Ekim ayında tamamlanmıştır.

Nif Dağı Kazımızın 2012 yılından itibaren daha geniş olanaklarla ve daha büyük bir ekiple, daha kapsamlı ve verimli gerçekleşmesini sağlayacak, ayrıca öngörülen etkinliklerle yörenin kültürel yaşamını geliştirecek bu yeni ve donanımlı kazı evimizin yapımında katkısı olan ve emeği geçen tüm kişi, kurum ve kuruluşlara en içten teşekkürlerimizi sunarız.

Elif Tül Tulunay

*Tek Balık Dekorlu Yeşil Sırlı Kâse
Bizans Ms.13./14.y.yıl*

**NİF DAĞI
BAŞPINAR
2011**

Keramik Değerlendirme: Lâle DOĞER

Nif (Olympos) Dağı Kazısı – Başpinar balıklı kâse

Niğde-Kınık Höyük Kazıları – 2011

Orta Anadolu Platosunun büyük bir kısmının oluşturduğu Güney Kapadokya Bölgesi'nde İtalya'nın Pavia Üniversitesi'nden Prof. Lorenzo d'Alfonso başkanlığında bir ekip 2006-2009 yılları arasında arkeolojik yüzey araştırmaları yürütmüştür. Yaklaşık 800 km²'lik bir alanda sürdürülen çalışmalarda 40 yerleşim yeri tespit edilmiştir (d'Alfonso, L., 'Geo-Archaeological Survey in Northern Tyanitis and the Ancient History of Southern Cappadocia, Geo-Archaeological Activities in Southern Cappadocia-Turkey', *Studia Mediterranea*, 22/2010: 27-52). Tespit edilen bu yerleşimler içerisinde, Niğde İli Altunhisar İlçesi'nde bulunan Kınık Höyük sahip olduğu ölçüler nedeniyle dikkatleri çekmiştir.

2010 yılında Kınık Höyük'de yapılan jeomanyetik ve jeofizik ölçümleri sonucunda yerleşimde anıtsal yapıların varlığına dair izler tespit edilmiştir. Yüzey araştırmaları ve jeomanyetik verilerin sonuçlarını dikkate alan Prof. Alfonso, Kınık Höyük'te kazı çalışmaları başlamak amacıyla Kültür Bakanlığı'na başvurmuş ve gerekli izin alarak 2011 yılının Ağustos ayı sonunda kazılara başlamıştır. Prof. Alfonso başkanlığında ve Erzurum Atatürk Üniversitesi'nden Doç. Dr. Mehmet Işıklı'nın eş başkanlığında başlanan kazıları 11'i İtalyan ve 5'i Türk toplam 18 kişilik bir ekip yürütmüştür. Kazılara ayrıca Niğde Üniversitesi Arkeoloji ve Sanat Tarihi Bölümü'nden Yrd. Doç. Dr. Mehmet Ekiz de katılmıştır. Kültür Bakanlığı'ndan Ali Atmaca'nın bakanlık temsilciliğini üstlendiği kazı çalışmaları 2011 Ekim ayı başlarında sona ermiştir.

Kınık Höyük 2011 yılı çalışmaları, jeomanyetik verilere dayanarak A, B ve C olmak üzere 3 ayrı alanda sürdürülmüştür. Höyüğün kuzey yamacında yer alan A açması yerleşimdeki tabakalanmayı tespit etmek amacıyla açılmış bir derinlik sondajıdır. Bu alanda öncelikle yüzey toprağının hemen altında kerpiç blokları

ve düzgün bir duvarın olduğu görülmüştür. Bu kerpiç yapının hemen altında ise taştan yapılmış, üzeri kaliteli kil ile sıvalı, genişliği 4 metreyi bulan anıtsal bir sur duvarı gün ışığına çıkarılmıştır. İlerleyen derinleşme çalışmaları sonucunda bu sıvalı sur duvarı altında bu mimari ile bağlantılı ancak ona dik gelen ikinci bir duvar tespit edilmiştir. II. Evre yapısı olarak tanımlanan bu mimarinin nasıl bir yapıya ait olduğunu ilerleyen kazı çalışmaları gösterecektir.

Höyüğün tepe kısmında bulunan 10x30 m ölçülerindeki B açmasında ise höyüğün en geç evresi olan Selçuklu Dönemi'ne ait mimari kalıntılar tespit edilmiştir. Açmanın güney kesiminde ise kül ve cam çürüfleri içeren bir depozit tespit edilirken bu alanın üretimle ilgili olabileceği düşünülmüştür. B açmasının kuzey kısmında ise evsel mimariye ait olması muhtemel taş temeller ortaya çıkarılmıştır. Bu yapıların hemen altından ise Hellenistik Dönem'e tarihlenen malzeme veren ikinci bir evre tespit edilmiştir.

C açması ise höyüğün güneybatı yamacında açılan 4 sondaj alanından oluşmaktadır. Yan yana 6 m aralıklarla açılan sondajlar yerleşimin iç kale sur duvarları hakkında önemli bilgiler sunmuştur. Aynı zamanda bu sondaj alanından çok kaliteli Orta ve Geç Demir Çağ'a tarihlenen boya bezemeli bazen de kalıp yapımı seramik parçaları ele geçmiştir.

Sonuç olarak; uluslararası ve disiplinlerarası nitelikli bir proje olan Kınık Höyük kazıları, çalışmaların başladığı bu ilk yılda, Güney Kapadokya Demir Çağ'ına ait önemli bir bölgesel merkez olabileceğine dair veriler sunmuştur.

Nurdan Çalkaya

Nikaia Egemenlik Alanı Epigrafik-Tarihi Coğrafi Yüzey Araştırması Çalışmaları (Bithynia) - 2011

Antik Dönem'de Nikaia Kenti egemenlik alanında yer alan Sakarya İli'nin güneyi arkeolojik ve epigrafik potansiyelinden dolayı, 19. yy'ın ortalarından itibaren gezgin ve araştırmacıların hayli ilgisini çekmiş olmakla birlikte; yöre şimdiye değin epigrafya, tarihî coğrafya ve iskân tarihi açısından gereği gibi araştırılıp değerlendirilmemiştir. Anılan bu eksikliği gidermek için tarafımızdan 2010 yılında adı geçen ilde Kültür ve Turizm Bakanlığı'nın izniyle bir yüzey araştırması başlatılmıştır. 2011 yılında da devam eden bu çalışmalar Sakarya İli Taraklı ve Geyve İlçelerinde sürdürülmüş olup, 2011 yılı yaz çalışmalarında 47 adet yazıt kayıt altına alınmış; sonuç olarak iki yıldır sürdürülen yüzey araştırması neticesinde çoğu yayımlanmamış toplam 91 adet yazıt kayıt altına

Niğde-Kınık Höyük – B açmasındaki çalışma alanı

alınmıştır. 2010 yılı çalışmalarına dair sonuçları içeren ilk çalışma *Arkeoloji ve Sanat Dergisi*'nin 137. sayısında yayımlanmıştır. 2011 yılı yazıtlarının dökümü ise aşağıda verilmektedir:

ENV. NO.	BULUNTU YERİ	YAZITIN İÇERİĞİ
45	Taraklı	Tyrannios ile adı bilinmeyen bir kişinin mezar taşı fragmanı.
46	Taraklı	Neikostratos'un mezarı.
47	Taraklı	Ariston adlı bir kölenin genç yaşta ölen efendileri için yaptırdığı mezar steli.
48	Taraklı	Adı bilinmeyen bir kişinin kendisi ve eşi için yaptırmış olduğu mezar taşı fragmanı.
49	Taraklı	Khreste'nin mezar steli.
50	Geyve	Euneike'nin mezar steli.
51	Geyve	Adı tam olarak okunamayan bir kadına ilişkin mezar steli.
52	Geyve	Arkheleas ile Arkhelais'in mezarı.
53	Geyve	Lysion'un mezarı.
54	Geyve	Catillia Epiktetes'in mezar steli.
55	Geyve	Khryssippos'un mezarı.
56	Geyve	<i>Oikonomissa</i> olan Eupraksia'nın mezarı. Daha önce <i>INikaia</i> 1466'da yayımlanmış.
57	Taraklı	Birçok kişiye ait mezar steli.
58	Geyve	Menelaos'un mezar taşı fragmanı.
59	Taraklı	Diliporis'in mezar taşı.
60	Taraklı	Adı bilinmeyen bir kişinin mezar steli fragmanı.
61	Taraklı	Titha'nın mezar steli.
62	Taraklı	Adı bilinmeyen bir kişiye/kişilere ait mezar taşı.
63	Taraklı	Khryssion'un mezar steli.
64	Taraklı	Bir yazıt fragmanı.
65	Geyve	Adı bilinmeyen bir kadının eşi için yaptırdığı bir lahite ait fragman.
66	Geyve	Adı bilinmeyen bir kişinin çocukları için yaptırdığı mezar taşı fragmanı.
67	Geyve	Adı bilinmeyen bir kişinin mezar taşına ait fragman.
68	Geyve	Adı bilinmeyen bir kişiye ait mezar steli.
69	Geyve	Meneustheus'in Zeus Bronton'a adağı.
70	Geyve	Marcus Geminus Gaius'un mezar steli.
71	Geyve	Titus Iulius Trophimos'un Zeus Brennos'a adağı.
72	Geyve	Titianos, Arianos, Sostratos, Iulianus, Flavianus, Epigene ile Tata'nın babaları için yaptırdıkları mezara ait yazıtlı lento.
73	Geyve	Nikomedes'in kendisinin, eşinin, çocuklarının ve beslemesinin mezar taşı. Söz konusu bu yazıt sayesinde Geyve İlçesi'nin Ortaköy'ünün antik adını öğrenmiş bulunmaktayız. Zira yazıtta mezar cezasının ödeme yapılacağı yerler arasında <i>Geupeanoilular'ın Köyü</i> 'ne ifadesi yer almaktadır.

74	Geyve	Daha önce <i>INikaia</i> 1242'de <i>Tiberius Claudius Agapetos</i> olarak geçen mezar sahibinin adı yeniden okunarak düzeltme yapılmıştır. Söz konusu düzeltmeye göre, isim <i>Publius Claudius Agapetos</i> olacaktır.
75	Geyve	Eisias'ın mezar steli. Daha önce <i>INikaia</i> 1450'de yayımlanmış.
76	Geyve	Khreste'nin mezarı: Yazıt daha önce <i>INikaia</i> 1241'de yayımlanmış. Ancak günümüz yol çalışması sırasında toprağa gömüldüğü için yazıtlı kısım yeniden okunamadı.
77	Geyve	Sosios'un mezarı: Yazıt daha önce <i>INikaia</i> 1492'de yayımlanmış. Ancak defineciler tarafından çalınmaması için dört bir tarafından demir bir çerçeveye muhafaza altına alınmış. Yazıtlı kısım da bu muhafazanın altında kaldığı için yeniden okunamadı.
78	Geyve	Secunda'nın, eşi Dionysios'a yaptırdığı mezar.
79	Geyve	Tita'nın kızı Khryse için yaptırdığı mezar.
80	Geyve	Adı okunamayan bir kişiye ait mezar taşı fragmanı.
81	Taraklı	Bir mezar taşına ait yazıt fragmanı
82	Geyve	Marcus Cassius adında birisi tarafından Zeus'a adak
83	Geyve	Bir mezar taşına ait yazıt fragmanı.
84	Geyve	Adı bilinmeyen bir kadının eşi ve kendisi için yaptırdığı bir mezar.
85	Taraklı	Geç Dönem'e tarihli bir mezar yazıtı (?).
86	Geyve	Neikon'un ailesiyle birlikte Theos Agathos'a adağı.
87	Geyve	Tatia'nın mezarı.
88	Geyve	Aelia Basileike, eşi, çocukları ve torunlarının mezarı.
89	Geyve	<i>Oikonomos</i> Kallikarpos ile Spendouse'nin mezarı.
90	Geyve	Licinnius/Licinnia'nın (?) mezar taşı (?).
91	Geyve	Adı bilinmeyen bir kişiye ait mezar taşı.

Bu çalışmaya izin veren ve finansiyel destek sağlayan Kültür Varlıkları ve Müzeler Genel Müdürlüğü/Kazı ve Araştırmalar Dairesi Başkanlığı ile yine finans desteği için Marmara Üniversitesi BAPKO'ya teşekkürlerimizi sunarız.

Hüseyin Sami Öztürk – Filiz Dönmez-Öztürk –
Bülent Öztürk – Ceren Pilevneli – Selen Kılıç

Parion Kazı ve Restorasyon Çalışmaları – 2011

VII. dönem Parion kazı ve restorasyon çalışmaları, 27 Haziran-26 Ağustos 2011 tarihleri arasında, Nekropol, Tiyatro, Odeion, Roma Hamamı, Yamaç Yapısı, Oda Mezar, Sondaj Yapısı ve Termik-Arkeopark olmak

Parion – M162 kodlu mezarda bulunmuş figürinler

üzere antik kentin sekiz ayrı bölgesinde gerçekleştirilmiş; kimliği bilinen yapılar yeni bulgularıyla biraz daha gün yüzüne çıkartılırken, çok sayıda etüdlük ve 56 adet envanterlik eser bulunmuştur.

İlk çalışma alanı olan nekropolde, kremasyon ve inhumasyon gömünün uygulandığı farklı tiplerde 20'ye yakın mezar açılmıştır. Bunlar arasında en ilginç olanı MS 1. yy'a tarihlenen M153 mezarıdır. Bu mezarda, birincil kremasyon kalıntıları üzerinden üçü sağlam, diğerleri ölü gömme ritüelleriyle ilişkili olarak, kırılarak mezar içerisine atılmış, toplam 21 adet pişmiş toprak unguentarium bulunmuştur. İnhumasyon çocuk gömüsüne sahip M155'den ise, iri gövdeli bir cam unguentarium, bronz yuvarlak bir kolye ucu ve bir kemik boncuk ile cesedin konulduğu ahşap tabuta ait demir çiviler ele geçmiştir. Çalışmalar sırasında mezar sunağı olarak kullanılmış podyum üzerinde duran bir kumtaşı blok ve içlerinde dağılmış iskeletten başka buluntu yer almayan iki taş sandık mezar da ortaya çıkarılmıştır. Yine bir çocuk mezarı olan M162'de, pişmiş toprak kadın savaşçı figürinleri ve bir lir çalan Apollon figürini tespit edilmiştir. Bir başka ilginç mezar, içinden bir köpeğe ait iskelet kalıntıları çıkan amphora gömüsüdür. Bu yılki çalışmalarda, olasılıkla MÖ 5.-4. yy'da kullanılmış içerisinden çok sayıda figürlü kırık aryballos ele geçen, kremasyon alanı da ortaya çıkarılmıştır.

Bu yılki tiyatro çalışmaları, ağırlıklı olarak sahne binasının iç kısmında yürütülmüş; dış girişlerin tespiti amacıyla, sahne binasının önündeki geç dönem eklenmelerinin belirlenmesine çalışılmıştır.

Sahne binasının iç kısmında yürütülen çalışmalarda, daha önceki yıllarda ortaya çıkarılan kabartmalı friz parçalarının devamının bulunması hedeflenmiştir. Yapılan çalışmalarda, ana girişin doğusunda çok sayıda küçük kabartma parçası yanında, "Hades'in Persephone'yi kaçırmaya sahnesinin yer

Parion – Kremasyon alanında bulunmuş aryballoslar

aldığı kabartmanın yanı sıra, Hades'in quadrigasına ait parçalar ve üzerinde tiyatro maskı olan bir bronz kandil bulunmuştur. Kabartmalı bloklarla konu olarak ana frizin tamamlandığı görülmüş ve parçalar uzman restoratörler tarafından Parion Kazievi'nde birleştirilerek, frizin yeniden kurması gerçekleştirilmiştir. Buna göre, Demeter'in kızını aramaya çıkması olayın tanıkları tanrıçalar ve Hades'in Persephone'yi kaçırmayı Roma'nın eklektik sanat anlayışı içerisinde friz üzerine yansıtılmıştır.

Kazı çalışmaları sırasında, Bizans Dönemi sonlarında bilinçli olarak yıkılan ve büyük çoğunluğu sur duvarında kullanılan tiyatroya ait bezemeli mimari bloklar, açmaları ve seviyeleri göz önünde bulundurularak numaralandırılmış ve yapının karşısında yer alan taş platformuna taşınmıştır. Ele geçen mimari bezemeli blokların kaliteli işçiliğinden anlaşıldığı kadarıyla, Parion tiyatrosunun Troas bölgesinin önemli anıtsal yapıları arasında gösterilebilecek zenginlikte bir mimari ve heykeltıraşlığa sahip olduğu görülmektedir.

Bu yıl yapılan tiyatro çalışmaları 338 bronz sikke, 6 kemik toka, çok sayıda seramik ve cam kap parçası ele geçmiştir.

İkinci sezon çalışmaları yapılan odeionda, cavea basamaklarının açılmasına bu yılda da devam edilmiştir. Cavea'nın alt basamaklarının üst basamaklara göre daha iyi korunduğu tespit edilmiştir. 10. basamak ile 12. basamak yüzeyi arasında kesit alınmış, bu kesitte ikisi tahribat olmak üzere üç ayrı tabakalanma olduğu tespit edilmiştir. Elde edilen bulgulara göre yapının ilk tahribatının yangın sonucu olduğu anlaşılmaktadır. 9. basamakta başlayan çalışmalar 18. basamak yüzeyine ulaşıldıktan sonra tamamlanmıştır. Bu çalışmalarda çok sayıda Roma Dönemi seramik parçaları, sikkeler ve küçük mimari parçalar ele geçmiştir.

Odeiondaki restorasyon çalışmalarında ise, ortaya çıkarılan basamakların aralarının toprağı ve otları

temizlenerek, derz dolgu yapılmış ve kırık olan basamak parçaları ile merdiven kenarlarındaki kırık panter ayakları orijinal yerlerine yapıştırılmıştır.

Tiyatro'nun doğusundaki kimliği henüz tam olarak anlaşılamayan Yamaç Yapısı'nda da kazılara devam edilmiştir. Çalışmalarda, 20 bronz sikke, lejyon kartalı betimli kırık pişmiş toprak kap, önden bağlamalı bot-ayakkabı biçimli kap ve iki mermer aslan başı ele geçmiştir.

Parion akropolünün yaklaşık 1.2 km güney doğusunda yer alan ve ikisi daha önce kaçak kazıcılar tarafından kazılan oda mezarlarda da temizlik ve alanda başka mezarın olup olmadığının anlaşılması amacıyla çalışmalar gerçekleştirilmiştir. OM1 2.23 m yüksekliğe, 2.17 m uzunluk ve 1.68 m genişliğe; OM2 ise, 2.20 m yükseklik, 2.13 m, uzunluk ve 1.67 m genişliğe sahiptir. Semerdam çatılı mezarların içi ince, dış kısımları kalın sıva ile sıvanmıştır. Tarafımızdan açılan ve OM3 adı verilen üçüncü oda mezar, 2.69 m yükseklik, 2.12 m uzunluk ve 1, 73 m genişliğe sahip; kuzey - güney yönünde bölünmüş iki mezardan oluşmaktadır. Asıl mezarın üstünde farklı kodlarda iki iskeletin daha bulunması, OM3 'ün değişik zamanlarda farklı gömüler için de kullanıldığını göstermektedir.

Oda mezarlar Parion Güney Nekropolü'nde ortaya çıkarılan mezar tiplerine bir yenisinin eklemesi açısından olduğu kadar, bölgenin belki de daha üst sınıfa ait bir nekropol olabileceğini göstermesi açısından da önemlidir.

Günümüzde kazı evine gidişte kullanılan yol boyunca uzanan Sondaj Yapısı'nda da yapının kimliğini ortaya

koyma adına çalışmalar gerçekleştirilmiştir. Bu çalışmalarda küçük buluntuların yanı sıra, çok evreli duvarlardan oluşan yeni mekânlar ortaya çıkarılmıştır.

Roma Hamamı'ndaki bu yılki çalışmalar, daha önceki kazı sezonlarında tespit edilen duvarın takibini yapmak suretiyle ana planın çıkarılmasına yönelik olmuştur. Ayrıca önceki kazı sezonunda yapılan jeofizik çalışmalarında belirlenen duvarın, yapıdaki işlevini bulmaya yönelik çalışmalar yapılmıştır. Bu çalışmalar sonucu hamamın çok büyük bir alanı kapsadığı anlaşılmıştır.

Parion Roma Hamamı'nda iklimsel ve çevresel faktörlerden korumak için uzman restoratörler denetiminde restorasyon ve konservasyon çalışmaları da gerçekleştirilmiştir. Bu çalışmalarda duvar sıvaları ve derz dolguları sağlamlaştırılmış; havuzlu mekândaki mermer kaplama levhaları koruma altına alınmıştır. Hypocaustlu mekânda da duvarların korunmasına yönelik çalışmalar yapılmış; duvarların bitkilenmesini önlemek amacıyla, kiremit tozu-mermer tozu-sönmüş kireç-dere kumu ve renk verici pigment kullanılarak hazırlanan harçla, duvar derzleri doldurulmuştur. Duvarların içine yağmur suyunu almaması için duvarlar üzerinde keeping çalışması yapılmıştır. Çalışmaların sonunda, daha önceki kazı sezonlarında kazılan mekanların zeminlerindeki derz izlerinin kaybolmasını önlemek amacıyla bu mekanların zeminleri jeotekstil serilerek 0.20 m kalınlıkta dere kumu ile kapatılmıştır. Bölgenin kış mevsiminde aşırı yağış alması nedeniyle, kazı yapılan alanın üstü zemine müdahale edilmeden bir geçici örtü sistemiyle kapatılmıştır.

Parion –
Mezar şapeli

Çalışmalarına geçen dönem başlanılan Termik-Arkeopark alanında da kazılara devam edilmiştir. Temizlik çalışmalarının ardından seviye inme çalışmaları yapılırken; farklı kotlarda rastlanılan mezarlar, yapıya daha sonraki dönemde gömülerin yapıldığını göstermiştir. Bu mezarlar arasında yapısı itibarıyla diğerlerinden farklılık gösteren iki mezar dikkati çekmektedir. Bunlardan biri “sevgililer mezarı” olarak tanımladığımız 18-24 yaş arası birbirine sarılmış bir çift; diğeri boynundaki haç nedeniyle bir din adamına aittir. Bu mezarlar “arkeopark projesi” kapsamında, cam fanus içerisinde teşhir edilebilmesi amacıyla, geçici olarak koruma altına alınmıştır.

Yapı genel olarak incelendiğinde, mezar-şapeli olarak nitelendirilebilir. Çünkü Geç Bizans döneminde kullanılmayan dini yapılar, genellikle önemli kişilerin ve din adamlarının mezarlarının bulunduğu yapılara dönüştürülmüşlerdir.

Cevat Başaran

Parnassos Antik Kenti Kilise Kurtarma Kazısı – 2010-2011

Ankara İli, Şereflikoçhisar İlçesi, Değirmenyolu Köyü (Parlasan Köyü), Kefkeli Mevkii içerisinde yer alan kilisenin, imar çalışmaları ve defineler tarafından tahrip edilmesi nedeniyle 2010 yılında Anadolu Medeniyetleri Müzesi Müdürü Melih Arslan başkanlığında bir ekip tarafından kurtarma kazılarına başlanılmıştır. 2010-2011 yılında iki sezon devam ettirilen kazı çalışmaları, kilise yapısının tamamının açığa çıkarılması ile sonlandırılmıştır.

Değirmenyolu Köyü ve çevresinin antik kaynaklarda ve haritalarda Parnassos Antik Kenti olarak lokalize edilmesi ve köyün eski adının da Parlasan olması, Değirmenyolu Köyü’nün Antik Parnassos Kenti olduğunu doğrulamaktadır. Parnassos kenti, Konstantinopolis’den (İstanbul) başlayıp Nikaia (İznik) - Ankyra (Ankara) - Tatta Lacus (Tuz Gölü)

Parnassos – Kilisenin genel görünümü

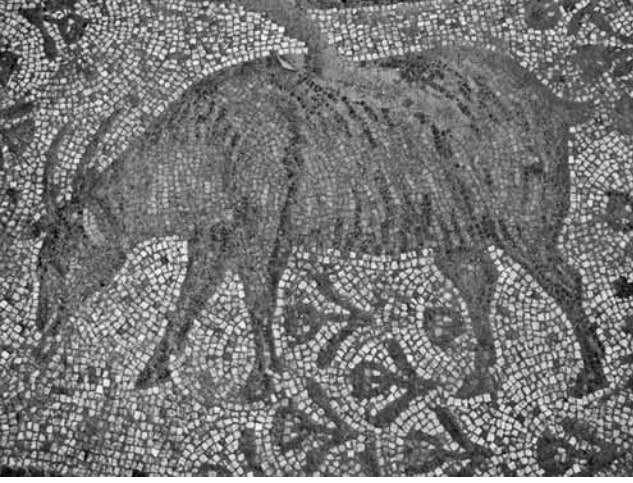

Parnassos – Orta nefte yapılan restorasyon ve kazı çalışmaları

- Tarsos (Tarsus)- Antiokheia (Antakya) üzerinden Jerusalem’e (Kudüs) kadar uzanan ve “Hacı Yolu” olarak bilinen yol üzerinde önemli bir duraktır. Ankara’nın bu konumuyla bağlantılı olarak, Hacı yolu güzergâhında bulunan Parnassos antik kentinde açığa çıkarılan kilise, özellikle MS 4. yy’da Hristiyanlığın yaygın bir din haline gelmeye başlamasıyla birlikte, konaklama noktası olarak kullanılmış olmalıdır. Kilisenin naosundaki (orta nef) mozaik tabanın merkezinde bulunan yazıta göre kilise, MS 469-470 yıllarında inşa edilmiştir. Bu dönem, Bizans İmparatoru I. Leon’un (457-474) hükümdarlık dönemine denk gelmekle birlikte, Bizans mimarisinde Geçiş Dönemi (395–527) olarak adlandırılan dönemdir.

Kilise kuzeybatı-güneydoğu doğrultulu, bazilikal planlı ve üç neflidir. Yarım daire şeklinde apsisi bulunmaktadır. Kilisenin üç nefi ve apsisi mozaik döşemelidir. Ancak doğu nef tamamen tahrip olmuş, apsisin ise bütün yüzeyini kaplayan mozaik döşeme, arazi eğiminden ve yüzeye yakın olmasından kaynaklı çok zarar görmüştür. Kilisenin batı nefi ise en iyi korunan yerini oluşturmaktadır. Batı nef, yapının ilk evresinde iki hücreli olarak planlanmış ve mozaik bu plana göre yerleştirilmiştir. Batı nefteki mozaik döşemeler, geometrik motiflerden oluşmaktadır.

Kilisenin diğer neflere nazaran daha geniş olarak yapılmış ve en büyük alanını oluşturan orta nefi, 14,5x8,5 m boyutlarında olup, yapının genel planına uygun olarak dikdörtgen planlıdır. Orta nefteki mozaik döşemede, bordürlerle çevrili alanda farklı hayvanlar, ağaç ve çiçek betimlemelerinin yer aldığı cennet tasviri vardır. Leopar, devekuşu, koyun (?), tavşan, dağkeçisi, karaca, tay, kuş, at, keçi, geyik, ördek, boğa tasvir edilen hayvanlar arasındadır. Bunların yanı sıra ana sahnenin merkezine 1,80 m çapında bir daire içine 16 satırlık Grekçe yazılmış yazıt yer almaktadır. Yazıt

Parnassos – Orta nefte yer alan keçi tasviri

kilisenin yapılma tarihini ve kimin adına yapıldığını göstermesi açısından oldukça önemlidir. Yazıtın Prof. Dr. Thomas Drew-Bear tarafından okunup tercümesi yapılmıştır. Yazıtta; “*Bu yapıt tanrının çok sevdiği ve çok kutsal Piskopos Eustathios tarafından inşa ettirildi, çok dindar Kr.... Kilise hizmetçisi olarak, çok dindar kilisenin okuyucusu ve mali işlerinin sorumlusu Longinus yapıtı üzerine aldığı dört yüz doksan dördüncü sene ve on beşinci vergi döneminde Emmanuel*” yazmaktadır.

Yazıtta bahsedilen Era takvimine göre 494. sene MS 469-470 yıllarına tekabül etmektedir. Yazıtta bahsi geçen Eustathios Parnassos Kenti Piskoposudur ve antik kaynaklarda bu isim mevcuttur. Eustathios Piskopos olarak iki kez genel kilise konsülüne katılmış (MS 449 ve 458 yıllarında) ve imza atmıştır.

Sonuç olarak 2011 yılında kazı, restorasyon ve kapatma çalışmaları tamamlanan Parnassos antik kentindeki kilise kalıntısı, bilim dünyasına tanıtılmıştır. Ancak kilisedeki çalışmalar tamamlanmış olmakla birlikte, Parnassos antik kentindeki diğer önemli yapılar bilim adamlarının çalışmalarını beklemektedir.

Melih Arslan

*Parnassos
– Orta nefin
merkezinde
yer alan
Grekçe yazıt*

Pisidia Antiokheia Kazısı Buluntu Deposu Çalışmaları – 2011

Pisidia Antiokheia Antik Kenti bilimsel nitelikli kazı çalışmaları, 2008 yılı Temmuz ayı itibariyle SDÜ FEF Arkeoloji Bölümü öğretim üyelerinden Doç. Dr. Mehmet Özhanlı başkanlığı altında yürütülmektedir. Kazı çalışmaları çerçevesinde, 2011 yılında yoğun bir biçimde çalışmaların yürütüldüğü alan, buluntu deposudur. Depo faaliyetleri kazı süresince yani üç ay boyunca sürdürüldü.

Bu faaliyetler farklı etaplar halinde gerçekleştirildi:

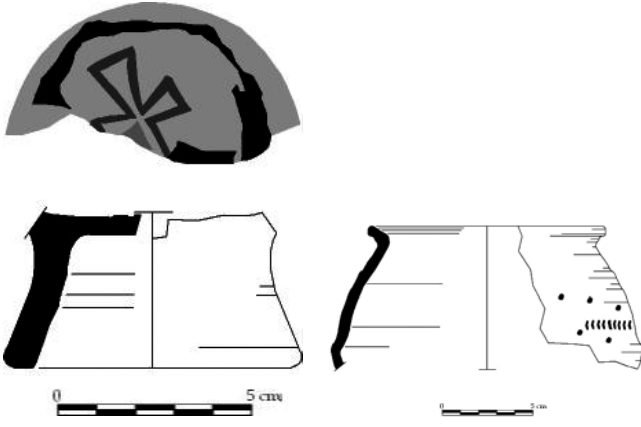
Depo Çalışmaları:

Çalışmaların ilk etabında depoda bir yandan düzenleme ve onarımlar yapılırken, diğer yandan daha önceki kazı sezonlarında müze arkeologları tarafından ortaya çıkarılmış ve atıl şekilde bırakılmış olan eserlerin yeni envanter sistemimize uygun olarak düzenlenmesi işlemine geçildi. Bu işlemlerde öncelikli hedefimiz çıkan buluntuların belli bir sistematığe uygun olarak yeniden sınıflandırılmasını sağlamaktır. Böylece, şu anda çalışmakta olan veya daha sonraki kazı sezonlarında ekibe dâhil olacak bilim insanlarının araştırmalarına konu edinecekleri eserlerin en sağlıklı ve düzenli bir biçimde envanterlenmesi sağlanmış oldu. Bu çalışma sırasında 54 kasa seramik yeniden elden geçti. Bu eserler öncelikle seramik, mermer (plastik ve mimari parçalar), cam, metal ve kemik eserler olarak gruplandı. Her bir ana grup ise kendi içerisinde yıl, çalışma yeri ve seviyelerine göre ayrıştırılıp ilgili kasaya torbalar halinde yerleştirildi. Bu çalışma sonucunda çizilebilecek nitelikte olan fragmanlarda ayrıştırılmış oldu.

Ana depo olarak hazırlanan ve yeni sistemimize uygun olarak düzenlenen eski depolardaki faaliyetler tamamlandıktan sonra ikinci etap çalışmalara geçildi. Bu aşama her gün tekrarlanan günlük (seramiklerin yıkanması, sınıflandırılması, buluntu defterlerine işlenmesi, çalışma fotoğraflarının çekimi, çizimlik örneklerin ayrılması ve tüm eserlerin buluntu alanı, kodu vb. diğer özellikleri göz önünde tutularak kasalanması, katalogların hazırlanması, kara kalem ve dijital olarak çizilmesi gibi) temel buluntu deposu işleri olarak sıralanabilir. Bununla birlikte ilk bir ay tamamlandığı sırada kazı bütçesinin yetersizliği göz önüne alınarak ekibinin büyük bir bölümü kazıyı terk etmek zorunda kaldı. Bu süreçten itibaren geçen zaman zarfında ise buluntu deposu ekibi daha çok yayın faaliyetlerine yöneldi.

Yayın Çalışmaları:

2011 kazı sezonu faaliyetleri arasında yer alan bir diğer hedefimiz ise Pisidia Antiokheia Antik Kenti

Antiocheia – Afrika ve Kıbrıs kırmızı astarlı kap örnekleri (MS 4-7. yy'lar)

Kazıları'nda ortaya çıkarılmış seramik eserlerin bir yayın halinde değerlendirilmesiydi. Bu kapsamda Kazı Başkanı Doç. Dr. M. Özhanlı'nın bilgisi ve izni ile daha önceki müze kurtarma kazıları (Hamam, Tiyatro ve Batı Kapısı) sırasında ortaya çıkan buluntuların yayımlanması için gerekli hazırlık çalışmalar yürütüldü. Bu kapsamda çizimi tamamlanmış olan 148 farklı fragman taranarak dijital ortama aktarıldı. Bunların tamamının freehand programı ile dijital çizimleri tarafımdan gerçekleştirildi. Bu grup içerisinde, Hamam-Gymnasion kompleksi kazısı sırasında saptanan bir grup eser yayımlanmak üzere seçildi. Tüm bu eserlerin katalogları hazırlandı ve benzer örnekler tespit edildi. Çalışılan kapların büyük oranda MS 4.-7. yy'lar arasına tarihlendikleri gözlemlendi. Bu konuda ki çalışmalarımız kazı sezonu sonrasında da devam edecek ve en kısa sürede Antiocheia ile ilintili ilk seramik eser içerikli yayın ortaya konacaktır.

Sonuç olarak, üç aylık çalışma programında yeni kazı deposu ekip üyelerinin olağanüstü çabaları ile modern bir biçimde düzenlendi ve daha sonraki kazı sezonlarında sorunsuz bir biçimde kullanılacak hale getirildi. Kazı evi sınırları içerisinde yer alan buluntu deposu-çalışma alanı belli bir düzen içerisine oturtuldu ve fiziki yetersizliklere rağmen sağlıklı bir çalışma ortamı oluşturuldu. Ayrıca bu periyotta yeni bazı öğrenciler kap bilgisi, karakalem seramik çizimi, dijital çizim programları, katalog ve depo envanteri faaliyetlerinin değişik aşamalarına ait temel bilgi ve birikime sahip oldu. Bunların yanı sıra ilk kez Antiocheia'da bulunan kapların hamur özellikleri belirlendi; hamur ve astar renklerinin istatistikî dağılımı tablo halinde çıkarıldı.

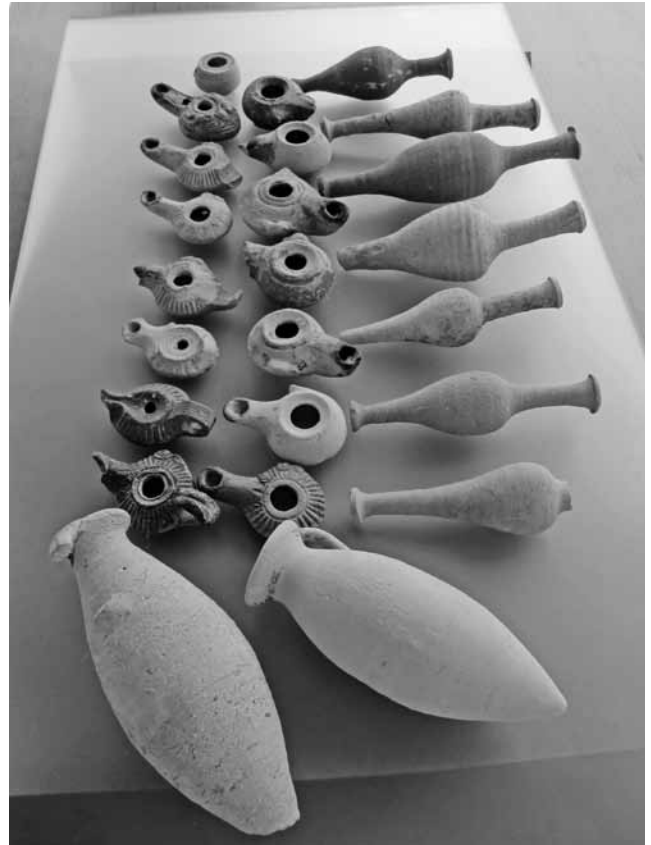
Murat Fırat

Soli Pompeiopolis Kazıları – 2011

Soli Pompeiopolis Kazıları 2011 yılında Soli Höyük ve Roma Sütunlu Caddesi'nde 1 Temmuz-4 Ağustos tarihleri arasında toplam 35 kişi ile gerçekleştirilmiştir.

Sütunlu Cadde'deki kazılar, güney uçta restore edilecek yaklaşık 1000 m²'lik alanın hemen kuzeyindeki B9, C9, D9, E7, E8, E9 ve E10 plan karelerinde başlatılarak güney uçtaki restorasyon çalışmaları ile birlikte yürütüldü. Bu plan karelerdeki kazıların amacı ileride yapılması planlanan yeni restorasyon sürecine yöneliktir. Kazılar sonucunda güneydeki Roma dükkanlarının devamı niteliğinde bir mekanın güneyinde ve daha üst seviyede, doğu portikoyu doğu-batı doğrultusunda kesen Bizans Dönemi su kanalına; bunun altında ise yaklaşık 3.5 m derine inen Roma Dönemi rögarına ve rögarın kuzey kenarında da rögara bitişik yapılmış, kuzey duvarını bir eşik oluşturarak tahrip eden bir ocağa rastlanmıştır.

Rögar ile ocağın, bu rögarın yapımından daha geç bir dönemde işlevsel olarak birbirleriyle ilişkili olduğu anlaşılmaktadır. Roma Dönemi rögarı olasılıkla bu dönemde altta tahrip edilen Hellenistik tabakanın buluntularının atıldığı çöplük olarak kullanılmıştır. Bu nedenle ocak çevresinde ve rögar içinde MÖ 3-1. yy'a tarihlenen farklı tipte birçok mutfak malzemesi ile minyatür adak eşyaları açığa çıkmıştır. Rögardan çıkarılan çeşitli kaplar ve diğer buluntular şu şekilde sınıflandırılabilir: Lagynoi, Olpeler, Kalıp yapımı kâseler, Amphoriskoslar, Kandiller, Unguentaria, Sikkeler, Figürin (üzerinde bir çift amphora taşıyan dört ayaklı bir hayvan-adak heykelciği?), Havan

Soli Pompeiopolis – Roma Dönemi rögarı içerisinde bulunan Hellenistik Dönem buluntuları

Soli Pompeiopolis – Arkaik antefiks

(*mortarium*) ile havaneli (*pestillum*), Dokuma ağırlıkları ve ağırşaklar.

Rögardan çıkan müzelik değerde 38 adet eser Mersin Müzesine teslim edilmiştir. Bu Helenistik kap repertuarı, Pompeiopolis Sütunlu Caddesinin Roma Dönemi öncesi kesintisiz kullanımına ilişkin kanıtları göstermesi bakımından önemlidir. Bu buluntulara göre, Pompeiopolis'in Hellenistik Dönemde de etkin bir liman kenti olduğu anlaşılmaktadır.

Soli Höyük 2011 kazıları Arkaik Teras çevresinde sürdürülmüştür. Arkaik Teras mekânları doğuya bakan birbirine bitişik odalardan oluşan bir mimari komplekstir. Soli'de MÖ 7. yy'ın ikinci çeyreğinden itibaren Geç Arkaik Dönem'e kadar kesintisiz yerleşim söz konusudur. Soli'nin kolonizasyon dönemine [Strabon (14,5,8)'e göre; Rodos Lindos kolonisi olarak MÖ 7-6. yy] tarihlenen bu teras, arkeolojik olarak Soli'nin Doğu Grek ve Kıbrıs ile olan koloni-apoikia ya da ticari ilişkilerinin varlığını göstermektedir. Tarihsel olarak da Soli'nin kuruluşunu Solon'la bağlantılı gören Diogenes Laertios (Solon 1, 51)'un belirttiği gibi, Atinalı devlet adamı Solon'un (MÖ 640-559) Kilikia'da yaşadığı (*soloikizein*) dönemi işaret etmektedir. Bu dönem buluntuları arasında 2009 yılında bir parçası bulunan fikellura stili kraterin birkaç parçası daha, pişmiş toprak çatı kaplama levhaları, lekythos vb. önemli buluntulardır. Soli Arkaik Teras mekânları, Arkaik Dönem'de mimari olarak şimdiye kadar Kilikia'da açığa çıkarılmış en belirgin akropol yapılarıdır.

Kültür ve Turizm Bakanlığı, Mersin Valiliği ve Mezitli Belediyesi'nin desteğiyle sürdürülen Soli Pompeiopolis Kazıları'nda 2011 yılında olan en önemli gelişme, Sütunlu Cadde'nin güney ucunun restorasyonunun başlatılmış olmasıdır. Proje karşılıklı yedişer toplam on dört sütunun ayağa kaldırılmasıyla 2012 yılında bitirilecektir. 2011 yılında Sütunlu Cadde'nin güney ucu, Liman ile 2010 yılında açığa çıkarılan Erken Bizans Dönemi küçük kilisenin üç boyutlu canlandırması bitirilmiştir.

Remzi Yağcı – Fatih Hakan Kaya

Tekirdağ Ganos Dağı Arkeolojik Yüzey Araştırması – 2011

Tekirdağ İli Merkez ve Şarköy İlçeleri'nde 2008 yılından beri yıldır sürdürülen Tekirdağ Ganos Dağı Arkeolojik Yüzey Araştırması bu yıl da Doç. Dr. Zeynep Koçel Erdem başkanlığında, Mimar Sinan Güzel Sanatlar Üniversitesi öğretim üyesi ve öğrencilerinden oluşan 9 kişilik bir ekiple gerçekleştirilmiştir.

Bu yıl ki araştırmamızda Ormanlı, Araphacı, Dağ Yenicesi (Yenice), Şarköy, Hoşköy, Mürefte, Eriklice, Şenköy, Kocaali, Kızılcaerzi, Yeniköy, Sofuköy, Uluman, Yaya ağaç, Gölcük Köyleri ve çevreleri incelenmiştir. Şarköy ve çevresinde yoğunlaştırılan taramalarda 48 farklı alan ve kültür varlığı incelenmiştir ve kent ölçeğinden tekil buluntuya dek çeşitli devirlere ait kültür varlığı belgelenmiştir.

Başlıca saptamalarımız aşağıdaki şekilde sınıflandırılabilir.

Yerleşmeler:

Araştırma bölgemizde, Şarköy çevresinde ve özellikle Çanakkale/Gelibolu sınırına yaklaştıkça prehistorik höyüklerin sayısında bir artış gözlemlenmiştir. Şarköy yakınında Tunç Devri seramiklerinin ve taş alet parçalarının ele geçtiği yeni bir prehistorik yerleşim tespit edilmiştir. Propontis'e tamamen hakim, yüksek bir plato üzerindeki alan konumu bakımından bir kutsal alanı da akla getirmektedir. Burası ayrıca bölgenin en önemli kutsal alanlarından biri olan ve geçen yıllarda incelediğimiz Şarköy Dolucatepe'yi de görmektedir.

Bölgede, başta seramik olmak üzere çeşitli yüzey bulgularının ışığında, Klasik Devir'den Roma Devri'ne dek iskan edildikleri saptanan yerleşmeler, Şarköy İbrahim Bey Çayırı; Yeniköy Çakırçeşme; Şenköy Bezirci Deresi; Şarköy Höyük; Eriklice; Hoşköy (Hora) ve Şarköy Sufunya Mevkiileri'nde saptanan alanlardır. Bu antik alanların çoğu günümüzde tarla olarak kullanılmaktadır. Şarköy Höyük Propontis'e hakim manzarası olan bir tepedir. Tepe ve yamaçlarında ele geçen çok sayıda seramik arasında özellikle Roma Devri sigillata seramiklerinin kalitesi ve çeşitliliği dikkati çekmektedir. Eriklice, Şarköy Dolucatepe'ye en yakın sahilidir. Dolucatepe'yi mermer torsolar, maden silahlar, çok sayıda seramik, sikke, adak levhası parçası vs. gibi buluntulara dayanarak bir Apollon kutsal alanı olarak yorumlamaktayız. Eriklice ayrıca, Dolucatepe eteğindeki Tepeköy'ün de (antik adı Toronte?) sahil kısmında yer almaktadır ve burada ele geçen çok sayıda amphora parçası ile Klasik ve Roma Devirleri'ne ait seramik Dolucatepe'nin seramik malzemesi ile örtüşmektedir. Dolayısıyla Eriklice'de (antik Herakleia?)

Tekirdağ Ganos Dağı – Şarköy Sufunya Mevkii çanak çömlekleri

Dolucatepe'ye malzeme ulaştırılan korunaklı, küçük bir liman yerleşmesinin varlığı düşünülmektedir.

Yüzey bulguları ışığında yalnızca Roma ve Geç Roma Devri'nde yerleşilmiş alanlar ise, Ormanlı Köyü Kestane Tepe/Kestanbol tepe yerleşimi; Kocaali Köyü tepe yerleşimi; Şarköy Gölcük Köyü Bağlar Mevkii (Hanımın Çiftliği) tepe ve yamaç yerleşimi; Sofuköy Kılıçören Mevkii; Sofuköy Meşe Mevkii ile Yayaagaç Köyü Köyaltı Mevkii'nde saptanan yerleşmelerdir. Bu alanlardaki yüzey bulguları arasında da seramikler önde gelmektedir.

Bölge genelinde Bizans Devri'nde yoğun bir iskan söz konusudur. Bu döneme ilişkin yerleşmeler de Ormanlı Köyü Kestanetepe; Şarköy Doğan Bey Çiftliği; Gölcük Köyü Haydarlı/İncirlitarla Mevkii; Yayaagaç Köyü Köyüstü Mevkii; Araphacı Köyü ve Uluman Köyü Eriklik Mevkiileri'nde saptanmıştır. Bu yerleşmelerde elde edilen yüzey bulguları arasında yalın, kaba çanak çömlek parçaları ve sigrafitto tekniğindeki seramik parçaları çoğunluktadır.

Kale ve Kutsal Alanlar:

Geçen yıllarda incelediğimiz ve bölgenin en önemli kale ve kutsal alanları olan Kartaltepe/Bakacaktepe (Hieron Oros) ile Şarköy Dolucatepe'nin yanı sıra, bu yıl saptadığımız Şarköy Sufunya Mevkii iki dere yatağı arasındaki bir kanyonun sırtında yer almaktadır. Burası çevrenin en yüksek noktası olup çok korunaklı bir konumdur, ayrıca Şarköy sahiline de hakimdir. Sırt hörgüç şeklinde iki tepeden oluşmaktadır. Öndeki tepe bir burun yapmaktadır. İki tepe arasındaki kısım düz ve dardır. İkinci tepe ise arkaya doğru yükselmektedir. Birinci tepenin ucundaki burun üzerinde doğal taş sıraları gözlemlenmiştir. Doğal taşlar burnun tam ucunda adeta çift duvar sırası oluşturmaktadır. Burada

çok yoğun seramiklere rastlanmıştır. Arkadaki ikinci tepeye doğru, arazi eğimini takip ederek kıvrılarak yükselen, yaklaşık 5 m genişliğinde ve en az 30 m'lik kısmı kalmış moloz taştan bir duvar yer almaktadır. Tüm alan konumu bakımından önce bir kutsal alan, daha sonrasında ise kale yerleşmesi olarak kullanılmış olmalıdır. Yüzey bulguları arasında Klasik, Hellenistik ve Roma Devirleri'ne ait çok sayıda çanak çömlek parçası, kandil parçası, taş kandil kalıbı, cam kap parçaları, amphora parçaları sayılabilir. Özellikle gri hamurlu ve astarlı parçalar ve Roma Devri sigillata seramiklerine ait parçalar çoğunluktadır. Gri hamur ve astarlı kap parçaları arasında, dışa açık ağızlı ve geniş karınlı çömlek tiplerinin yaygın olduğu söylenebilir. 2008 yılından beri sürdürdüğümüz yüzey araştırmamızda gri hamur ve astarlı kap parçalarına (Gray Ware) yoğun olarak ilk kez bu alanda rastlanmıştır.

Nekropoller ve Mezar Tipleri:

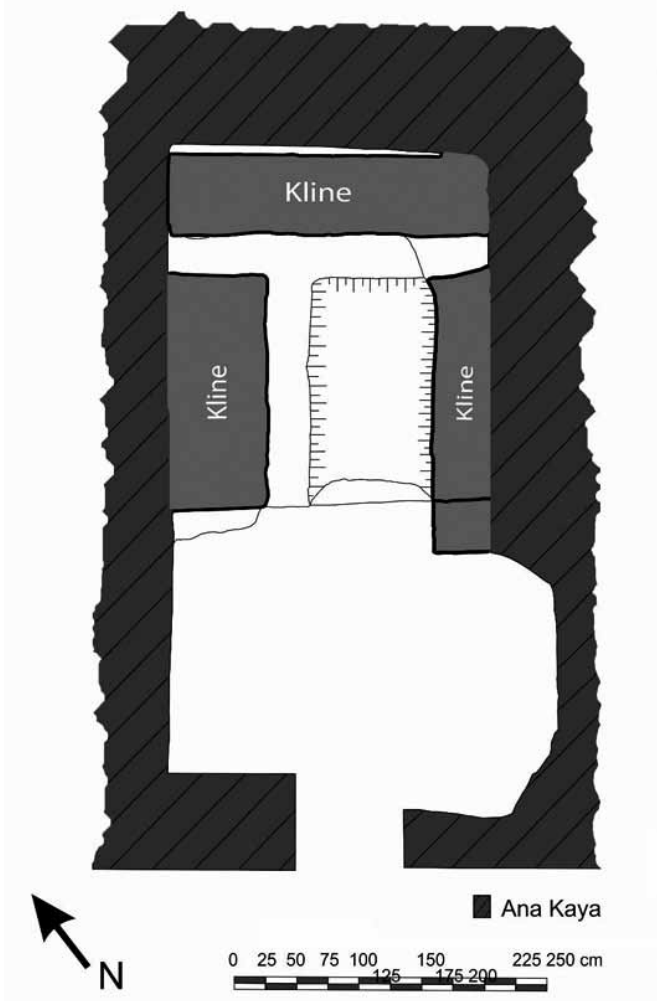
Bölgenin geleneksel mezar tipini oluşturan tümülüsler ne yazık ki her geçen yıl hızla yok edilmektedir ve pek azı tescillidir.

Ormanlı Köyü Bekarodası Mevkii'nde, kalan ölçüleri ile yaklaşık 39 m çapında ve yaklaşık 5 m yüksekliğinde bir tümülüs saptanmıştır. Düz arazinin ortasında yükselen tümülüsün yuvarlak şekli çok belirgindir. Tepenin üzeri yoğun çalılıktır ve çalılıklar arasında tümülüsün mezar odasına ait kesme taş bloklar (yaklaşık 38x42 cm-50x30 cm ebatlarında) ile etrafa dağılmış çanak çömlek ve cam parçalarına rastlanmıştır. Yüzey bulguları arasında blok taşlar, cam kap parçaları, Roma, Geç Roma ve Bizans Devri sigrafitto seramik parçaları ve tuğla parçaları sayılabilir.

Uluman Köyü Işıklar Mevkii'nde ise tarım çalışmaları sırasında henüz yeni dağıtılan bir tümülüs saptanmıştır. Yığıntı içerisinde çok sayıda taş bloğu, kemik, cam kap parçaları, Roma ve Bizans Devri seramik parçaları görülmüştür.

Tekirdağ Ganos Dağı – Şarköy Dolucatepe kutsal alanından mermer torso ÖY

*Tekirdağ Ganos Dağı – Yeniköy Akalan Mevkii
arkosoliumlu Roma Devri mezarı çizimi*

Bölgede tümölüsler dışındaki farklı mezar tipleri arasında sayabileceğimiz geçen yıl saptadığımız ve kayaya oyulmuş arkosoliumlu bir mezar olan Yeniköy Akalan Mevkii'ndeki Roma mezarıdır. Mezarın bu yıl çizimi yapılmıştır. Pişmiş toprak levhalardan oluşan mezarlara Şarköy İbrahim Bey Çayırı ve Ormanlı Köyü Doğanca Kaynak Mevkiileri'nde rastlanmıştır. Kayrak taşı levhalarla oluşturulmuş mezarlar ise, Yayaagaç Köyü Köyüstü Mevkii'nde (eski köy yeri) saptanmıştır.

Diğer nekropol alanları ise, Ormanlı Köyü Cevizlik Mevkii; Ormanlı Köyü Doğanca Kaynak Mevkii; Yayaagaç Köyü Köyaltı Mevkii ve Uluman Köyü Eriklik Mevkii'ndeki alanlardır. Çevrede çok miktarda kemik ve seramik parçalarına rastlanmıştır.

Tapınak ?

Ormanlı Köyü'nün 3 km yakınındaki Dolapdere'nin yamacında ve dere yatağı sırtında, taş temelleri çok iyi durumda kalmış, kuzeybatı-güneydoğu uzantılı dikdörtgen planlı bir yapı (bir tapınak? / manastır?) ve çevresindeki yapı kalıntıları incelenmiştir. Temelleri yerel taş bloklardan oluşan yapı yükseltilmiş bir

platform üzerinde yer almaktadır. Yapının bölümleri bir tapınağın pronaos ve naos bölümlerini hatırlatmaktadır. Daha sonraki devirlerde bir manastır yapısı ve yapılar kompleksine dönüştürülmüş olabilir. Yüzeyde çok küçük parçalar halinde ele geçen ve tarihlendirilemeyen kaba seramik ve sırlı seramik parçaları bulunmaktadır.

Tekil Buluntu:

Araştırmamız sırasında tekil olarak rastladığımız ya da devşirme olarak kullanılan çeşitli buluntular arasında Kocaali Köyü içerisindeki dibek ve Osmanlı mezar taşları; Mürefte'de özel bir koleksiyonunda yer alan çeşitli objeler; Yayaagaç Köyü'nden bir vatandaş tarafından Tekirdağ Müzesi'ne teslim edilen bronz sikkeler ve Bizans kurşun mühürleri; Dağ Yenicesi Köyü'ndeki dibek taşı ve ezgi taşları; Şarköy içerisindeki Yunanca yazıtlı mezar taşları ve yıkılan bir kiliseye ait mermer blok; Dağ Yenicesi (Yenice) Köyü manastır? duvarındaki Yunanca yazılı iki taş blok sayılabilir. Ezgi taşı ve akıtacaklı taş işlikler bölgede eski çağlardan beri sürdürülen zeytin yağı ve şarapçılığa ilişkin belgelerdir. Şarköy Dolucatepe'de Apollon kutsal alanında bulunarak Tepeköy'deki bir evde korunduğu belirtilen, ancak daha sonra kaybolan mermer bir torso'nun da Mürefte'deki özel koleksiyonda korunduğu ortaya çıkmıştır. Bu torsonun, yine Dolucatepe'de bulunarak bugün Tekirdağ Müzesi'nde korunan bir başka torso ile beraber tanrı Apollon'u ya da tanrı Dionysos'u betimliyor olduğunu düşünmekteyiz.

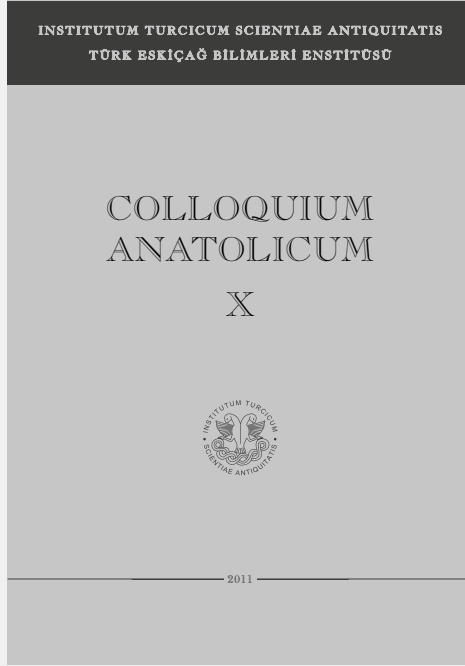
Bölgenin her yerinde kaçak kazı yoluyla tahribat ne yazık ki sürmektedir. Bunun dışında, Ganos (Işıklar) Dağı'nın zirvesi olan Kartaltepe/Bakacaktepe (Hieron Oros) kale ve kutsal alanı 1. Derece Arkeolojik sit olmasına karşılık, bu alanda off road yarışları her yıl düzenli olarak devam ettirilmekte ve antik alanda tahribat devam etmektedir. Hoşköy (Hora) antik kentinde ise deniz fenerinin hemen altında başlatılan ve hızla çoğalan yazlık villaların yapımı antik şehri tehdit etmektedir.

Araştırmamız sırasında saptadığımız bazı arkeolojik alanlar ve buluntulardan seçmelerin yer aldığı 'Ganohora'nın İzleri' adlı fotoğraf sergimiz, Mimar Sinan Güzel Sanatlar Üniversitesi Osman Hamdi Salonu'nda 18-29 Nisan 2011 tarihleri arasında açık kalmış ve sergi kapsamında arkeolojide ilk kez üç boyutlu obje fotoğraflarına da yer verilmiştir. Bu serginin kataloğu Üniversitemiz tarafından basılmaktadır. Araştırma sonuçlarımıza ilişkin yayın çalışmaları da devam etmekte ve araştırmalarımızın önümüzdeki yıllarda da sürdürülmesi planlanmaktadır.

Zeynep Koçel Erdem

Yeni Yayınlarımız

COLLOQUIUM ANATOLICUM X

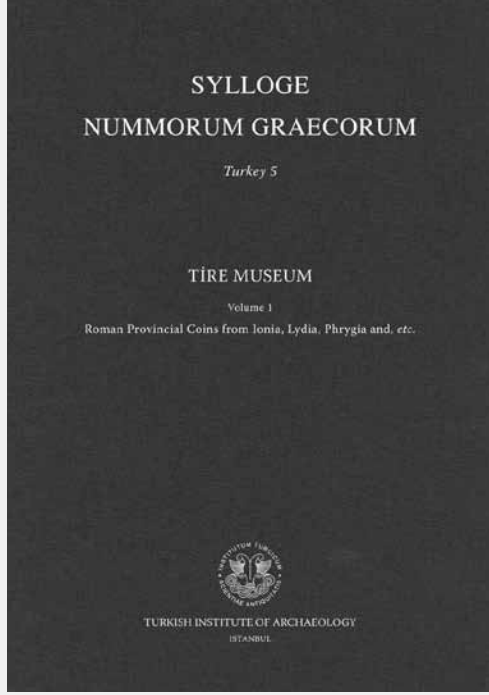

ISSN 1303-8486

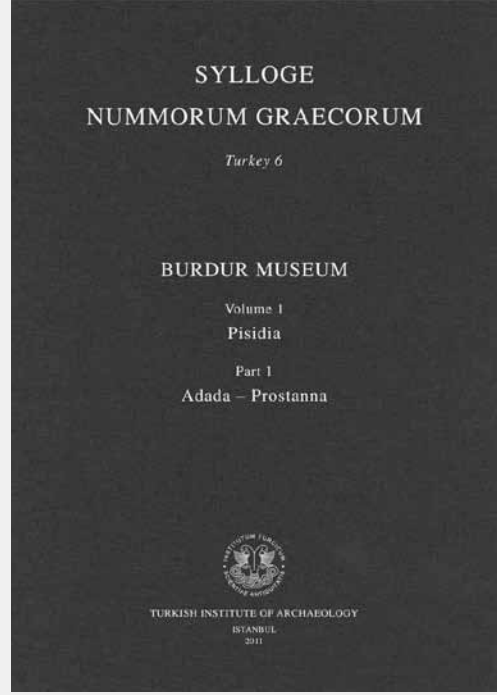
Editörler: Y. Gürkan Ergin – Meltem Doğan-Alparslan – Metin Alparslan – Hasan Peker**Konferanslar / Colloquia**Jared L. Miller, *Diverse Remarks on the Hittite Instructions*Anna Michailidou, *Metric Systems and Trade Activities in Eastern Mediterranean Pre-coinage Societies***Makaleler / Commentationes**Meltem Doğan-Alparslan – Metin Alparslan, *Ein hethitisches Hieroglyphensiegel aus einer Notgrabung in Doğantepe-Amasya*Nihan Büyükkakmanlar-Naiboğlu, *Chalkolithikum und Bronzezeit im mittleren Schwarzmeergebiet der Türkei – Ein Überblick über aktuelle Forschungsergebnisse*Ali Dinçol – Belkis Dinçol, *Zwei hethitische Hieroglyphensiegel und ein Siegelabdruck aus Oylum Höyük*Veysel Donbaz, *A Lapis-Lazuli Cylinder Seal Found at Oylum Höyük*Şevket Dönmez, *Oluz Höyük Kazısı Dördüncü Dönem (2010) Çalışmaları: Değerlendirmeler ve Sonuçlar*Alev Erarslan, *“The Reception Room” in the Tripartite Plan and Its Effects on the Mesopotamian Domestic Architecture in the Historical Times*Erkan Konyar, *Excavations at the Mound of Van Fortress / Tuspa*R. Eser Kortanoğlu, *Une femme sportive dans les mythes grecs antiques*Yıldız Akyay Meriçboyu, *Üç Benek Motifinin Kökeni*Hüseyin Sami Öztürk, *Muskar (Myra / Lykia) İki Yazıtı Addendum et Corrigendum*Aslı Saraçoğlu – Murat Çekilmez, *Tralleis Batı Nekropolis ve Konut Alanı Hellenistik Dönem Seramiği: 2006-2007 Buluntuları*Daniel Schwemer, *Šuwaliyatt: Name, Kult und Profil eines hethitischen Gottes*Müjde Türkmen, *İzmir Nif Dağı Balıcaoluk Yerleşimine İlişkin Gözlemler*Aslıhan Yurtsever-Beyazıt, *Burdur-Antalya Bölgesi'nde Bulunmuş Olan Geç Kalkolitik ve İlk Tunç Çağlarına Ait Bir Grup Ayırışık Kap Üzerine Gözlemler***Kitap Eleştirileri / Recensiones**

277Sciences, Sofia, 2009, 228 pages + plates.

(İnci Delemen)

SYLLOGE NUMMORUM GRAECORUM**Turkey 5*****Tire Museum.******Vol. 1: Roman Provincial Coins from Ionia,
Lydia, Phrygia and, etc.*****Oğuz Tekin – Sencan Altınoluk****978-605-5607-62-3**

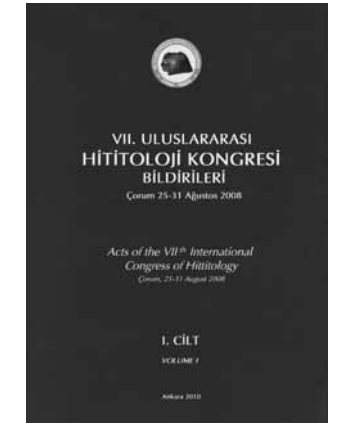
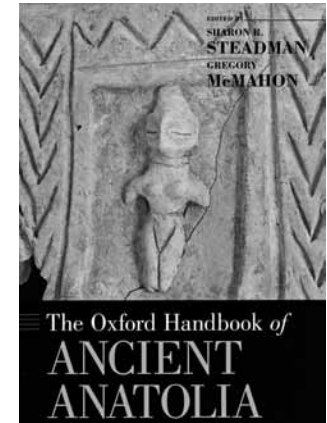
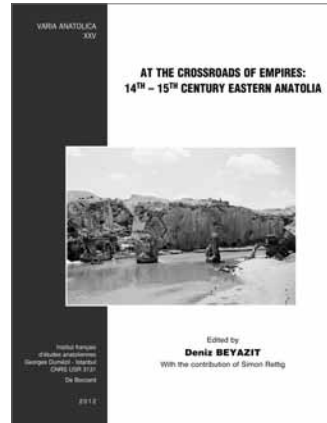
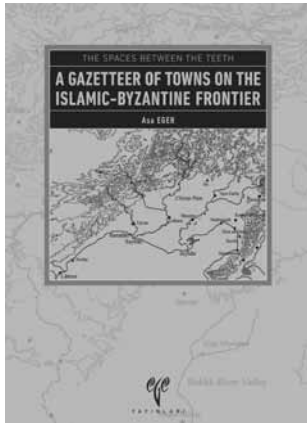
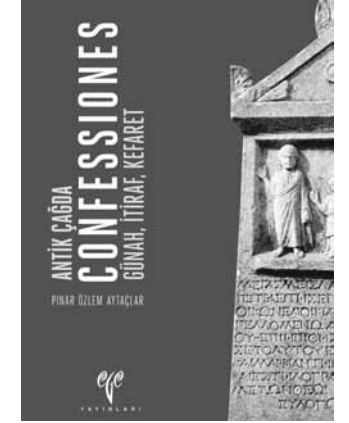
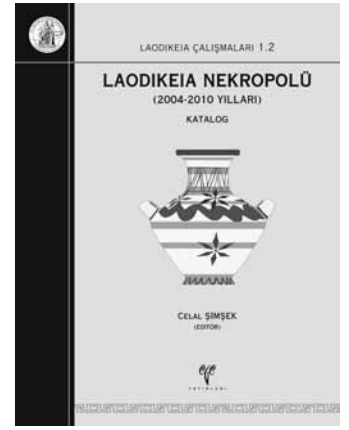
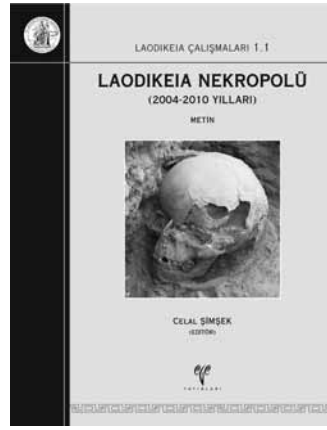
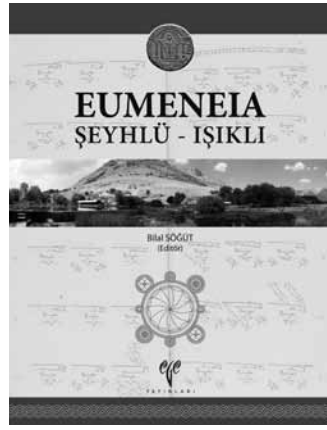
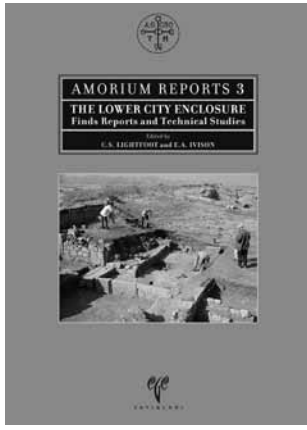
Turkish Institute of Archaeology, Istanbul, 2011.

SYLLOGE NUMMORUM GRAECORUM**Turkey 6*****Burdur Museum.******Vol. 1: Pisidia******Part 1: Adada-Prostanna*****Hüseyin Köker****978-605-5607-73-9**

Turkish Institute of Archaeology, Istanbul, 2011.

Türk Eskiçağ Bilimleri Enstitüsü'nün bir projesi olan *SNG Turkey* ciltlerine 2011 yılı içinde iki müze koleksiyonu daha eklendi: Tire ve Burdur müzeleri. *SNG Turkey* ciltlerinin beşincisi olan Tire Müzesi kataloğunda 561 adet Roma İmparatorluk Dönemi şehir sikkesi yer almaktadır. Sayıca en fazla sikke sırasıyla Ionia (287), Lydia (186) ve Phrygia (51) bölgelerindeki kentlere aittir. Ionia bölgesinde Ephesos (200), Lydia bölgesinde ise Hypaipa (68) en fazla sikkıyla temsil edilen kentlerdir. Phrygia bölgesinde yüksek sayıyla öne çıkan bir kent bulunmamaktadır. Katalogta bazı ünik ve nadir sikkeler de bulunmaktadır. Bunlardan bir tanesi Roma İmparatoru Severus Alexander (MS 222-235) zamanında Ephesos'ta basılmış bronz bir sikkedir. Sikkenin ön yüzünde imparatorun büstü ile adı ve unvanları yer alırken arka yüzünde ise bir dağın yamacında (veya mağara içinde) Dağ Tanrısı Peion insan formunda betimlenmiştir. Peion, sola doğru yerde oturmakta, sol elinde bereket boynuzu, ileriye uzattığı sağ elinde ise Ephesos'un simgesi olan Artemis kült heykelini tutmaktadır. Dağ tanrısının başının üst kısmından başlayıp arkasından dolanarak ayak uçlarına kadar iri taşlardan oluşan bordür, dağı (veya mağarayı) ima etmektedir. Yukarıdaki taşlardan birinin üzerinde bir yaban domuzu sağa doğru ilerlemekte, arkadaki taşların üzerinde ise bir geyik durmaktadır. Domuzla geyik arasında ise bir ağaç yer almaktadır. Domuz, Ephesos'un kuruluş mitolojisine bir göndermedir. Kentin kurucusu olarak kabul edilen Androklos, bir yaban domuzunu öldürmüş ve öldürdüğü yerde Ephesos'u kurmuştu. Geyik ise Ephesos'un baş tanrıçası Artemis'in kutsal hayvanıdır. Sikkede resmedilen yerde oturan tanrının Ephesos'un yanı başındaki Peion Dağı'nı (Panayır Dağı) temsil ettiği, figürün yanındaki ΠΕΙΩΝ yazısından dolayı açıktır. Bu sikkeden tüm koleksiyonlarda sadece bir veya iki tane bulunduğundan oldukça nadir ve önemli bir örnektir.

2011 yılı içinde yayımlanan *SNG Turkey* ciltlerinin altıncısı, Burdur Müzesi'ndeki Hellenistik sikkelere ayrıldı. Birkaç ciltte tamamlanması düşünülen *SNG Burdur Museum*'un ilk cildi Pisidia bölgesi sikkelerine ayrılmış olup, alfabetik olarak Adada ile Prostanna arasında sıralanan kentler yer almaktadır. Katalogta toplam 1405 sikke yer almaktadır. Sayıca en fazla temsil edilen kentler Komama, Kremna ve Keraeitai'dir. Ayrıca Ariassos, Keraeitai ve Prostanna sikkeleri arasındaki bazı örnekler yeni varyasyonlar içermektedir.

**Sosyal bilimlerde
her türlü kaynak yayına ulaşabileceğiniz
yeni bir mecra
zero booksonline.com**

Abdullah Sokak No. 17 Taksim 34433 Beyoğlu - İstanbul
t: 0212 244 7521 f: 0212 244 3209 e: info@zerobooksonline.com

Sponsorlarımız

ve Enstitüye Kazandırdıkları

Borusan: Nakit olarak enstitünün yıllık giderleri.

Bülent Eray: Eray Reklamcılık tarafından teşekkür plaketi ve ajan-dalarımızın yapılması.

Cengiz Üstüner: Maddi yardım.

Koç Üniversitesi Anadolu Medeniyetleri Araştırma Merkezi: Yıllık konferanslarımıza salon tahsis.

Sacit Akdemir: Toshiba marka bir fotokopi makinesi bağışı.

Enstitü Yayınları

Bilimsel Dizi

Savaş, Ö.S., *Anadolu (Hitit-Luvi) Hiyeroglif Yazıtlarında Geçen Tanrı, Şahıs ve Coğrafya Adları/Divine, Personal and Geographical Names in the Anatolian (Hittite-Luwian) Hieroglyphic Inscriptions*, İstanbul, 1998.

Corpus Vasorum Antiquorum, Türkiye Cumhuriyeti (Turkish Republic 1, Fascicule 1), Silifke Museum (K. L. Zoroğlu), İstanbul, 2008.

Sylloge Nummorum Graecorum - Turkey 2 / Anamur Museum, Vol. 1, Roman Provincial Coins (O. Tekin - S. Altınoluk), İstanbul, 2007.

Sylloge Nummorum Graecorum - Turkey 3 / Çanakkale Museum, Vol. 1, Roman Provincial Coins of Mysia, Troas etc. (O. Tekin - S. Altınoluk - F. Körpe), İstanbul, 2009.

Sylloge Nummorum Graecorum - Turkey 4 / Ancient Coins from Mysia, Troas and Aeolis in the Collection of Selçuk Tanrıkulu (O. Tekin - A. Erol-Özdizbay), İstanbul, 2010.

Alparslan, M. (Haz.), *Hititolojiye Giriş, Instrumental Linguarum Antiquarum 1*, (Dizi Editörü B. Demiriş), İstanbul, 2009.

Bilimsel Toplantılar Dizisi

Dinçol, Ali M. (Yayına Haz.), *Çağlar Boyunca Anadolu'da Yerleşim ve Konut Uluslararası Sempozyumu (5-7 Haziran 1996)/International Symposium on Settlement and Housing in Anatolia Through the Ages (5-7 June 1996)*, İstanbul, 1999.

Fischer, B. - H. Genz - E. Jean - K. Köroğlu (eds.), *Identifying Changes: The Transition from Bronze to Iron Ages in Anatolia and its Neighbouring Regions*, İstanbul, 2003.

Delemen, İ. - O. Casabonne - Ş. Karagöz - O. Tekin (eds.), *The Achaemenid Impact On Local Populations and Cultures in Anatolia*, İstanbul, 2007.

Süreli Yayın

Colloquium Anatolicum I, (eds. M. Doğan-Alparslan - M. Alparslan), İstanbul, 2002.

Colloquium Anatolicum II, (eds. M. Alparslan - M. Doğan-Alparslan), İstanbul, 2003.

Colloquium Anatolicum III, (eds. M. Alparslan - M. Doğan-Alparslan), İstanbul, 2004.

Colloquium Anatolicum IV, (eds. M. Doğan-Alparslan - G. Ergin), İstanbul, 2005.

Colloquium Anatolicum V, (eds. H. Peker - G. Ergin), İstanbul, 2006.

Colloquium Anatolicum VI, (eds. M. Alparslan - H. Peker), İstanbul, 2007.

Colloquium Anatolicum VII, (eds. M. Doğan-Alparslan - M. Alparslan - H. Peker - G. Ergin), İstanbul, 2008.

Colloquium Anatolicum VIII, (eds. M. Doğan-Alparslan - Y. G. Ergin - M. Alparslan - H. Peker), İstanbul, 2009.

Colloquium Anatolicum IX, (eds. M. Alparslan - Y. G. Ergin - H. Peker - M. Doğan-Alparslan), İstanbul, 2010.

Colloquium Anatolicum X, (eds. Y. G. Ergin - M. Doğan-Alparslan - M. Alparslan - H. Peker), İstanbul, 2011.

Klasik Filoloji Seminerleri I, (2004), II (2005), III (2006) (eds. O.F. Akyol - E. Öyken)

Kazı Monografileri

Köroğlu, K. (ed.), *5. Yılında Yumuktepe/The V. Anniversary of the Excavation at Yumuktepe (1993-1997)*, İstanbul, 1998.

Popüler Dizi

Alp, S., *Hititler'in Mektuplaşmaları*, İstanbul 2001².

Alparslan, M., *Eski Anadolu'da Ticaret (MÖ II. Binyıl)*, İstanbul, 2010.

Altınoluk, S., *Eskiçağ'da Irmak Tanrıları*, İstanbul, 2010.

Anadolu (Usman), M., *Antik Çağda Et ve Balık Pazarları*, İstanbul, 2003.

Bursa, P., *Antikçağ'da Anadolu'da Balık ve Balıkçılık*, İstanbul, 2010.

Çete, İ., *Geçmiş Yolculuk Bir Gezi Rehberi, Journey into the Past: A Short Guide*, İstanbul, 1996 (Tükendi).

Çokay, S., *Antikçağ'da Aydınlatma Araçları*, İstanbul, 2000².

Delemen, İ., *Antik Dönemde Beslenme*, İstanbul, 2003².

Delemen, İ. - S. Çokay-Kepçe, *Yunan ve Roma Kap Formları Sözlüğü*, İstanbul, 2009.

Demiriş, B., *Eskiçağ'da Yazı Araç ve Gereçleri*, İstanbul, 2002³.

Dinçol, B., *Eski Önasya ve Mısır'da Müzik*, İstanbul, 2003².

Dinçol, B., *Eski Önasya Topluluklarında Suç Kavramı ve Ceza*, İstanbul, 2003².

Dürüşken, Ç., *Eskiçağ'da Spor*, İstanbul, 1995 (Tükendi).

Dürüşken, Ç., *Roma Dini*, İstanbul, 2003.

Eğilmez, M., *Hitit Ekonomisi*, İstanbul, 2005.

Fazlıoğlu, İ., *Eskiçağ'da Dokuma*, İstanbul, 2001².

Gülbay, O., *Eskiçağ'da Tuvalet Kültürü*, İstanbul, 2004.

Hırçın, S., *Çivi Yazısı Ortaya Çıkışı, Gelişmesi, Çözümü*, İstanbul, 2000³.

Hürmüzlü, B., *Eski Yunan'da Ölü Gömme Gelenekleri*, İstanbul, 2008.

İren, K., *Vazo Resimlerinin Işığında Eski Yunan Çanak Çömlekçiliği*, İstanbul, 2003.

Karagöz, Ş., *Eskiçağ'da Depremler*, İstanbul, 2005.

Köroğlu, G., *Anadolu Uygarlıklarında Takı*, İstanbul, 2004.

Özdizbay, A., *Eski Yunan'da Tarım*, İstanbul, 2004.

Salman, B., *Eskiçağ'da Güneş Saatleri*, İstanbul, 2007.

Serdaroğlu, Ü., *Eskiçağ'da Tıp*, İstanbul, 2002².

Tekin, O., *Eskiçağ'da Para, Antik Nümizmatikçe Giriş*, İstanbul, 1998³.

Tekin, O., *Byzas'tan I. Constantinus'a Kadar Eskiçağ'da İstanbul (Byzantion)*, İstanbul, 2005³.

Uzel, İ., *Anadolu Tıp Tarihine Giriş*, İstanbul, 2008.